

Celine Borge Larsen

Pappa i fengsel

Hvordan opplever innsatte fedre, i norske høysikkerhetsfengsler, egen farsrolleidentitet under soning?

Masteroppgave i Barnevern

Veileder: Willy Lichtwarck

Mai 2022

Celine Borge Larsen

Pappa i fengsel

Hvordan opplever innsatte fedre, i norske
høysikkerhetsfengsler, egen farsrolleidentitet under
soning?

Masteroppgave i Barnevern
Veileder: Willy Lichtwarck
Mai 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

Forord.

Siste setning er skrevet og prosjektet er ferdigstilt. Jeg har levert masteroppgave!

Det er mange som fortjener en takk. Først og fremst må jeg rette en stor takk til alle fedrene som deltok som informanter til prosjektet. Takk for at dere ønsket, og tok dere tid. Uten dere hadde dette aldri gått. Videre vil jeg takke veileder, Willy Lichtwarck. Du har kommet med konstruktive innspill, vært tilgjengelig og mest av alt bidratt stort med motivering. Takk til Kriminalomsorgen med tilhørende konsulenter og betjenter. Dere muliggjorde prosjektet gjennom rekruttering og koordinering.

Familie og venner fortjener også en stor takk. Først og fremst, takk mamma! Takk for timelange samtaler, noen faglige, andre motiverende. Du har vært en fenomenal støttespiller i den berg-og-dal-banen dette prosjektet har vært. Takk til jentene på lesesal for samholdet og det sosiale. Det har vært sårt trengt i en ellers intensiv og ensom arbeidsprosess.

Og om jeg kunne gjøre deg skuddsikker
Gjøre sånn at dritten bare
Preller av
Men det er dessverre bare meg
Jeg er bare
Pappa

Og du kan synes jeg er teit
Men jeg er egentlig ikke teit
Jeg er bare så
Opptatt av
Sånne ting
Som pappaer skal være
Opptatt av

-Trygve Skaug-

Sammendrag

I denne masteroppgaven studeres fenomenet innsatte fedre, hvor hovedvekten er relatert deres farsrolleidentitet. Tematikken er lite belyst, særlig i en norsk forskningssammenheng og bør derfor utforskes ytterligere. Jeg har derfor gjennomført følgende prosjekt med ti kvalitative dybdeintervjuer med innsatte fedre i to norske høysikkerhetsfengsler for å belyse problemstillingen: «Hvordan opplever innsatte fedre, i norske høysikkerhetsfengsler, egen farsrolleidentitet under soning?».

Prosjektet har en fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming. I den analytiske prosessen har jeg latt meg inspirere av Tjora (2021) sin metodiske tilnærming: Stegvis-induktiv-deduktiv-metode (SMI), og herav identifisert fire hovedfunn i den empiriske analysen. Funnene diskuteres i lys av tidligere forskning og teoretiske perspektiver relatert blant annet interaksjonisme, identitet og kriminologi. Prosjektet forener på denne måten flere diskurser, da særlig en barnevernsfaglig-, sosiologisk- og kriminologisk diskurs.

Empirien bekrefter at tematikken er subjektivt rettet, da fedrenes opplevelser er varierende, sprikende og tvetydige. De beskriver *egen* situasjon og vil derfor vekke og differensiere ulike momenters betydning i sin virkelighetsforståelse.

Farsrolleidentiteten til fedrene i eget utvalg opprettholdes ved soning, da særlig ved direkte kontakt med egne barn. De interagerer med egne barn via telefon, besøk, brev og videosamtale, samtidig påvirkes opplevelsene av de strukturelle rammene som foreligger. Eksempelvis vakthold, sikkerhetsrutiner, kontaktens tidsramme og avstanden fra fengslet til eget hjemsted. Dermed opplever de en redusert grad av involvering i barnas liv, sammenliknet med tilværelsen utenfor fengslets rammer. Parallelt, opplever flere en farsrolle med liten betydning i fengselskonteksten. De oppholder seg og utfyller samtlige aktiviteter og gjøremål, samt utspiller alle interaksjoner innenfor fengslets rammer. De beskriver likevel hvordan den dominerende machokulturen med tilhørende normer og verdier, påvirker de i liten grad relatert egen farsrolleidentitet. De evner å navigere mellom ulike roller som innsatt og pappa, og opprettholder på denne måten også farsrolleidentiteten ved soning.

Miljøet påvirker lite, men de opplever likevel endringer i egen farsrolleidentitet, da de ikke lenger evner å være grensesettende eller disiplinere overfor egne barn. De mister på denne

måten et aspekt ved sin farsrolleidentitet. På den andre siden, ser vi samtidig at de opplever positive endringsprosesser og progresjon ved nåværende soningssituasjon. De har blitt rusfrie, ønsker en lovlydig fremtid og en tilstedeværende- og tydelig farsrolle. Med andre ord, de rehabiliteres i et høysikkerhetsfengsel og ønsker en fremtid som «gode fedre». Deres farsrolleidentiteten fremstår herav som integrert i egen selvforståelse. Den utsettes for påvirkning og endring ved soning, men opphører aldri.

Abstract.

This master thesis studies the phenomena of incarcerated fathers, and their fathering-identity. The scientific theme has a narrow research base, especially in a Nordic context and should therefore be explored further. Based on this I have carried out ten qualitative in-depth interviews with incarcerated fathers in two Norwegian high-security prisons, where the main purpose was to study and shed light on : “How incarcerated fathers, in Norwegian high-security prisons, experience their own fathering-identity while serving time?”

The project is based on a phenomenological-hermeneutic understanding, where the fathers' perspectives and "lifeworld" are the focus for the project. My analytical approach is inspired by Tjora's (2021) methodological: stepwise-inductive-deductive-method (SMI), of which four main findings were identified in the empirical analysis. The findings are discussed based on previous research and theoretical perspectives related among others, interactionism, identity, and criminology. In this way the project units' various discourses, related to a child-welfare-, sociological- and criminological discourses.

The findings confirms that the phenomena are subjectively related, as the realities and experiences of the fathers varies and are ambivalent. They describe their own situation and will therefore differentiate different elements as significant to their reality.

The informants fathering-identity maintains while incarcerated, especially when related to direct contact with their own children. They interact with their children per telephone, visitation, letter writing and videoconferences. On the other hand, they also get influenced by the structural frames that a prison constitute, such as security routines, the timeframe behind interactions and the distance between their hometown and the prison. In this way their father involvement decreases while incarcerated, compared to their previous lifestyles.

Simultaneously they experience their fathering role as non-significant in relation to their prison life. They maintain all activities, responsibilities, and interactions within the prison environment. However, they describe the macho-culture with associated norms as less influential to their fathering identity. They enable a navigation between differential roles, for example the inmate- and fathering role. In this way they maintain their fathering identity while incarcerated.

The environment influences the fathers in a marginal way, but they anyhow experience changes in their perception of their own fathering identity. They are no longer able to set boundaries or discipline their children while incarcerated, therefore they lose an aspect of their fathering identity. On the other hand, they also experience positive and constructive changes and progression while incarcerated. They are attending drug treatment, want a law-abiding future and a clear- and central fathering role. In other words, they get rehabilitated while incarcerated in a Norwegian high-security prison and wish for a future as “good fathers”. Their fathering identity appears as integrated in their self-awareness. The identity is exposed towards influence and change in the prison context, but never ceases.

Innholdsfortegnelse

1.0	Innledning	1
1.1	<i>Problemformuleringer og avgrensninger</i>	3
1.2	<i>Oppgavens oppbygning</i>	4
2.0	Kunnskapsstatus	6
2.1	<i>Innsatte fedre som gruppe</i>	6
2.2	<i>Innsatte fedres farsrolleidentitet</i>	7
2.3	<i>Besøk i fengsel</i>	9
2.4	<i>Telefontid og brevutveksling</i>	11
2.5	<i>Fars involvering ved soning i fengsel</i>	12
3.0	Metode	14
3.1	<i>Fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming</i>	14
3.2	<i>Kvalitativ metode med dybdeintervjuer</i>	14
3.3	<i>Rekruttering</i>	15
3.4	<i>Utvalg</i>	17
3.4.1	<i>Refleksjoner rundt utvalg</i>	18
3.5	<i>Intervjuguide og bruk av båndopptaker</i>	19
3.6	<i>Intervjuene og følgende utfordringer</i>	20
3.7	<i>Transkribering og analyse</i>	22
3.8	<i>Vurdering av studiens kvalitet</i>	25
3.9	<i>Etiske betraktninger</i>	27
3.10	<i>Forskerrollen</i>	28
4.0	Fremstilling av funn	31
4.1	<i>Redusert grad av involvering i barnas liv</i>	31
4.1.1	<i>Digital-, fysisk- og skriftlig kontakt</i>	32
4.1.2	<i>Telefonisk kontakt</i>	33
4.1.3	<i>Barnas alder og modenhet</i>	35
4.1.4	<i>Barnas hverdagsliv</i>	36
4.1.5	<i>Redsel for avvisning og redusert posisjonering</i>	37
4.2	<i>Farsrollen oppleves ubetydelig</i>	39
4.2.1	<i>Machokultur og manglende fokus på farsrollen</i>	39
4.3	<i>Nåværende soningsforhold som vendepunkt for egen farsrolleidentitet</i>	42
4.3.1	<i>Selvrefleksjon og reevaluering</i>	43
4.3.2	<i>Rusfrihet, rusbehandling og avvisning av det kriminelle miljøet</i>	45
5.0	Diskusjon	48
5.1	<i>Innsatte fedres involvering</i>	48

5.1.1	Besøk, brev og videosamtale	48
5.1.2	Telefonering som hyppigste kontaktform	52
5.1.3	Kontaktens ambivalens.....	56
5.2	<i>Fengslets rammer og relasjoner</i>	56
5.2.1	Machokultur og tilpasning.....	57
5.3	<i>Endret farsrolleidentitet</i>	61
5.3.1	Fravik av grensettende atferd.....	62
5.4	<i>Rammene og relasjonene begrenser, likevel vil jeg være pappa</i>	67
5.4.1	Fedrenes endringsprosesser og progresjon.....	67
5.4.2	Rusfri pappa, i lys av indre- og ytre motivasjon.....	70
5.4.3	Lovlydig- og rusfri pappa, i lys av Goffmans perspektiv.....	73
6.0	Avslutning	76
	Litteraturliste	81
	Vedlegg	Feil! Bokmerke er ikke definert.

1.0 Innledning

I mars 2022 sonet 2322 menn ubetinget dom i et av Norges høy- eller lavsikkerhetsfengsler (Kriminalomsorgsdirektoratet, 2022). Omtrent 70 prosent er plassert ved lukkede eller høysikkerhetsavdelinger, og halvparten er estimert fedre (Kriminalomsorgen, 2022; Ugelvik, 2014, s. 152). En betydelig andel utøver altså sin farsrolle i et høysikkerhetsfengsel i Norge, og en desto større gruppe barn erfarer å ha en forelder i fengsel. I følge Barneombudet (2010) opplever årlig mellom 6000 og 9000 barn at en forelder settes i fengsel. Slik jeg vurderer det, tydeliggjør dette viktigheten av å forske på fenomenet: Innsatte foreldre, særlig i en norsk sammenheng, da forskningsbasen er snever.

Farsrollen har de seneste tiårene blitt satt på dagsorden, både politisk, vitenskapelig og i storsamfunnet for øvrig (Kitterød & Lyngstad, 2016). Ved innføring av «fedrekvoten» i 1993 ble fedrenes rolle styrket, og likestillingen mellom mor- og far utjevnet. Det ble da innvilget politiske intensiver rettet fedre, med formål om å fremme en tydeligere far-barn relasjon (Brandth & Kvande, 2013; Kitterød & Lyngstad, 2016). I samme tidsperiode opplevde farskapet fremvekst i forskningssammenheng, hvor studier om fedrenes rolle og involvering ved eksempelvis separasjon og samlivsbrudd opplevde økt interesse (Kitterød & Lyngstad, 2016; Dyer, Pleck & McBride, 2012). En samsvarende utvikling relatert innsatte fedres situerte farskap lot imidlertid vente på seg. Først i nåtidens forskningsmiljø berøres fenomenet hyppigere, da særlig på bakgrunn av den økende fengselspopulasjonen internasjonalt (Clarke, O'Brien, Godwin, Hemmings, Day, Connolly & Van Leeson, 2005).

Den begrensede forskningsbasen i Norge kan trolig ses i sammenheng med generell samfunnsutvikling. Tradisjonelt har innsatte fedre vært et lite samfunnsaktuelt fenomen. Dette er imidlertid i endring, da nye tiltak iverksettes, holdninger utvikles og retorikken endres. Fokuset på barn som pårørende og forebyggingen av deres eventuelle belastninger er da særlig satt på dagsorden (Hairston, 2002; Kriminalomsorgen, 2022).

Foreldreveiledningsprogrammer som eksempelvis «Pappa i fengsel» praktiseres i en rekke fengsler, hvor formålet er å motvirke barnas belastninger og øke fedrenes kompetanse og ferdigheter relatert foreldrerollen (Hansen, 2016; Kriminalomsorgen, 2022). Hensynet til «barnets beste» og barns rett på samvær med egne foreldre skal videre vektas ved alle straffegjennomføringsformer, jf. forskrift strgjfl §1-3, annet ledd. Det som imidlertid belyses-

og vektes lite er foreldrenes situasjon som: Innsatt forelder. Kriminolog og professor Thomas Ugelvik (2014) fremstår som en av foregangspersonene for gjeldende tematikk, i en norsk kontekst. Han har med sine prosjekter: *Paternal pains of imprisonment: Incarcerated fathers, ethnic minority masculinity and resistance narratives* og *They Tell Me I'm Dangerous': Incarcerated Mothers, Scandinavian Prisons and the Ambidextrous Penal–Welfare State* (Ystanes & Ugelvik, 2020) belyst innsatte foreldres perspektiver, og siteres og refereres hyppig til i en internasjonal forskningssammenheng.

En annen norsk kriminolog som belyser samsvarende momenter er Grambo (2000). I sin doktorgradsavhandling: *Far og fange* diskuteres innsatte fedres farsrolle ved soning av dom i fengsel. Hun undersøkte hvordan fedrene utfylte sin rolle før- og under soning, og argumenterer for at farsrollen opprettholdes til en viss grad, der nødvendige premisser foreligger. Samtidig poengterer hun viktigheten av systemet og dets påvirkning, da hun vurderer foreldreskap i sammenheng med andre arenaer enn kun direkte kontakt med egne barn. En tolkning og innfallsvinkel jeg gjenkjenner fra eget prosjekt.

Jeg ønsker å belyse innsatte fedres foreldreskap under soning, da særlig relatert deres farsrolleidentitet. I likhet med Grambo (2000) ønsker jeg å belyse hvordan fedrene opprettholder egen farsrolleidentitet ved soning, både relatert til samvær og kontakt med egne barn og utenfor konteksten av direkte interaksjon. Slik jeg vurderer, vil fengsel som institusjon sette en rekke begrensninger og rammer som bør belyses, også relatert foreldreskap. På bakgrunn av dette er temaet: Innsatte fedre. Et komplekst tema som berører flere aspekter og fagretninger, både i lys av foreldreskap- og familieliv, samt straffegjennomføring og kriminalomsorg. Prosjektet forener på denne måten flere diskurser gjennom vektingen av Kriminalomsorgens arbeid og den barnevernsfaglige diskursen med hovedvekt i sosiologiske teorier. Diskurser som lar seg forene, da de teoretiske rammeverkene er sammenfallende.

Prosjektets formål er dermed å innhente kunnskap om innsatte fedres opplevelser, refleksjoner og erfaringer av farskap ved straffegjennomføring i fengsel. Som nevnt, et tema og en gruppe som sjeldent belyses i norsk forskning. Dette tydeliggjør viktigheten av å studere fenomenet i en norsk kontekst, da andre lands kriminalpolitikk og kulturelle premisser kan skille seg fra norske forhold. Innsikten vedrørende norske forhold kan trolig anvendes ved utarbeidelser eller utvikling av tiltak for fedre i fengsel, og bidra til en bevisstgjøring av en mindre synlig

gruppe i vårt samfunn. I forlengelse av dette kan kunnskapen gagne de mange barn av innsatte foreldre, fordi kunnskapen gir innblikk i hvordan samvær- og fars involvering fungerer i norske høysikkerhetsfengsler. Samtidig vil innhenting av kunnskap om et lite dokumentert fenomen, også ha en egenverdi. Vi behøver informasjon og viten om fedrenes situasjon, også uavhengig av hvorvidt det leder til nye tiltak eller endringsprosesser.

1.1 Problemformuleringer og avgrensninger

I lys av ovennevnte tematisering og formål, lyder problemstillingen: «Hvordan opplever innsatte fedre, i norske høysikkerhetsfengsler, egen farsrolleidentitet ved soning?».

Problemstillingens relativt brede formulering er vitenskapelig begrunnet, da prosjektet har som hensikt å være empiridrevet. Slik jeg vurderte det, ville en bredere problemformulering sikre fedrenes reelle opplevelser, avgrensninger og prioriteringer. På den andre siden, ville en spisset problemformulering, i større grad, kreve at jeg som forsker predikerer hva fedrene vil beskrive og vekte. En prediksjon som vil være motstridende med prosjektets vitenskapelige metodikk.

For å belyse nevnte problemstilling har jeg gjennomført ti kvalitative dybdeintervjuer med innsatte fedre i to norske høysikkerhetsfengsler. En ytterligere beskrivelse av utvalg og gjennomføring skisseres i kapittel 5: «Metodekapittelet».

I likhet med problemstillingen, ble også forskningsspørsmålene styr av empirien.

Formuleringene ble derfor revidert ved flere anledninger, i lys av prosjektets empiri. Fedrene vektet eksempelvis andre momenter enn intervjuguiden skisserte, og derfor var revideringene nødvendige for å sikre et empiridrevet prosjekt. Forskningsspørsmålene lyder:

- 1) Hvordan opprettholdes kontakt med egne barn under straffegjennomføring i fengsel?
- 2) Hvilke muligheter og begrensninger foreligger for foreldre under straffegjennomføring i fengsel?
- 3) Endres farsrolleidentiteten ved soning og i så fall; på hvilken måte?
- 4) Er straffegjennomføring i fengsel forenlig med farsrolleidentiteten og foreldreskap for øvrig?

Forskningsspørsmålene indikerer implisitt hvilke avgrensninger som er foretatt i arbeidet med prosjektet. Avgrensningene er primært foretatt i den empiriske analysen og ved forarbeid til prosjektet. Slik jeg vurderte, er kontakten mellom far- og barn et sentralt aspekt ved fedrenes opprettholdelse av egen farsrolleidentitet. Videre vurderte jeg fengslet som institusjon med dets rammer og betingelser som relatert ferdens farsrolleidentitet og livssituasjon for øvrig. Dermed bør mulighetene og begrensningene som foreligger belyses, da særlig relatert farsrolleutøvelse og familieorientering. Fedrenes eventuelle endringsprosesser vil også studeres, da relatert deres farsrolleidentitet. Avslutningsvis vil jeg også søke å belyse hvorvidt soning er forenlig med farsrolleutøvelse og opprettholdelsen av farsrolleidentiteten.

I forlengelse av avgrensninger, har jeg foretatt teoretiske avgrensninger i lys av problemstillingen. Begrepet «farsrolleidentitet» kan defineres i lys av flere perspektiver, dermed er det aktuelt å bemerke hvilken forståelse jeg benytter i prosjektet.

Farsrolleidentitetsbegrepet forstås i lys av Stets og Serpes (2013) gjennomgang i *Identity Theory: Handbook of social psychology*. Redegjørelsene er hentet fra flere kjente verk (Se f.eks. Burke & Stets, 2009; Stryker, 1968; Rosenberg, 1979). Perspektivet bygger på ideen om «identitet» som en skiftende og foranderlig base, hvor det skilles mellom rolle- gruppe- og personlig identitet. Disse er strukturert i et identitetshierarki og påvirkes av egen selvreflektering og rolleutøvelse, samt andres tilbakemeldinger. En farsrolleidentitet forstås dermed som en identitetsrolle i hierarkiet. Den vurderes ikke som separat og uavhengig av andre identiteter, fordi den interagerer og forhandler med andre roller og selvforståelser, eksempelvis ved sentralisering i hierarkiet. Med andre ord, en identitet kan oppleve redusert sentralisering, der andre identiteter får en tydeligere posisjonering i hierarkiet. Eksempelvis kan en innsatt-identitet få økt posisjonering ved soning, da atferd og holdninger relatert gjeldende identitet utøves- og tydeliggjøres hyppigere enn andre identiteter (Stets & Serpe, 2013).

1.2 Oppgavens oppbygning

Prosjektet er inndelt i seks kapitler med tilhørende delkapitler, altså en monografisk struktur. I dette kapitlet, det første, har jeg innledet til prosjekts tematikk med følgende formål, problemstilling, forskningsspørsmål og avgrensninger.

I kapittel to fremstilles prosjektets kunnskapsstatus, altså en presentasjon av eksisterende forskning på feltet. Temaene som presenteres er: 1) Innsatte fedre som gruppe, 2) Innsatte

fedres farsrolleidentitet, 3) Besøk i fengsel, 4) Telefonering og brevutveksling og 5) Innsatte fedres involvering.

I kapittel tre redegjør jeg for prosjektets vitenskapsteoretiske utgangspunkt og metodiske fremgangsmåte. Jeg beskriver og reflekterer rundt prosessen fra rekruttering til empirisk analyse. Avslutningsvis vurderer jeg studiens kvalitet, relevante etiske betraktninger og min posisjon som forsker og student.

I kapittel fire fremstilles hovedfunnene fra den empiriske analysen. Kapitlet er inndelt i tre delkapitler, hvor hver del representerer ett hovedfunn. Følgende hoveddeler er: 1) Redusert grad av involvering i barnas liv, 2) Farsrollen oppleves ubetydelig i systemet og 3) Nåværende soningsforhold som vendepunkt for egen farsrolleidentitet. Hver hoveddel er videre inndelt i flere underkapitler, hvor alle skisserer faktorer eller momenter som forklarer hovedfunnet ytterligere.

I kapittel fem diskuteres og drøftes empirien i lys av tidligere forskning og relevante teoretiske perspektiver. Formålet er å belyse prosjektets problemstilling: «Hvordan opplever innsatte fedre, i norske høysikkerhetsfengsler, egen farsrolleidentitet ved soning?». Kapitlet er inndelt etter fire hoveddeler: 1) Involvering i barnas liv, 2) Rammene og relasjonene, 3) Endret farsrolleidentitet og 4) Rammene og relasjonene begrenser, likevel vil jeg være pappa.

I kapittel seks summerer og konkluderer jeg i lys av gjeldende problemstilling og foregående diskusjon. Avslutningsvis fremstilles prosjektets litteraturliste.

2.0 Kunnskapsstatus

I dette kapittelet presenteres tidligere forskning, hvor hovedvekten er internasjonal forskning, da den nasjonale basen er begrenset. Jeg har gjennomført en rekke litteratursøk på «Pappa i fengsel» (30 treff), «Far i fengsel» (1238 treff) og «Fedre i fengsel» (57 treff). Søkene er gjennomført i søkemotoren «Oria». Tematikken omhandler, i størst grad, pårørende av foreldre under straffegjennomføring i fengsel, og da særlig hvordan familien opplever situasjonen. Videre foreligger det flere artikler om Kriminalomsorgens programvirksomhet «Pappa i fengsel».

I søken på ytterligere litteratur, benyttet jeg videre engelske søkeord, særlig «Imprisoned father» (89 445 treff). Søket ga flere relevante treff og tydeliggjorde at tematikken har en større internasjonal base. I likhet med den norske basen omhandler studiene, i størst grad, mødrene og barnas opplevelser av fars soningssituasjon (Arditti, Lambert-Shute & Joest, 2003; Boswell, 2002; Dennison, Stewart & Freiberg, 2016; Wolleswinkel, 2002), hvordan far opprettholder sin farsrolle under soning (Arditti, Smock & Parkman, 2012; Dyer, 2005; Dennison & Smallbone, 2015; Dennison, Smallbone & Occhipinti, 2017), hvorvidt og i hvilken grad barna er informert om fars straffegjennomføring (Chui & Yeung, 2016), samt hvordan og i hvilken grad besøk gjennomføres i fengsel (Clarke et al, 2005).

I det videre gjennomgås eksisterende forskning på feltet, da særlig rettet mot innsatte fedre og deres familier. Kapittelet er inndelt i flere delkapitler med følgende temaer: 1) Innsatte som gruppe, 2) Innsatte fedres farsrolleidentitet, 3) Innsatte fedres involvering og 4) Mamma som primæromsorgsgiver og pådriver. Kunnskapsstatusen og egen empiri er uavhengig av hverandre, da forskningsgjennomgangen kun representerer gjeldende kunnskap om prosjektets tematikk. Det vil likevel være sammenfallende momenter og funn, da tidligere forskning og egen empiri kan korrelere.

2.1 *Innsatte fedre som gruppe*

Friestad og Hansen (2004) har gjennomført en levekårsstudie om innsatte som gruppe, uavhengig av deres forsørgerstatus. Det er likevel en studie jeg vurderer som relevant, da cirka halvparten av alle innsatte menn er fedre (Ugelvik, 2014). De har studert en rekke levekårskomponenter hos et utvalg innsatte i norske fengsler. Studien berører blant annet

momenter som de innsattes oppvekst, utdanning, arbeidslivserfaring, økonomi, boligsituasjon, rusmisbruk og helse (Friestad & Hansen, 2014).

Rapporten konkluderer med at innsatte i større grad, enn øvrig befolkning, har flyttet flere ganger i egen oppvekst, vært i kontakt med barnevernstjenesten og hatt svak økonomi. En tredjedel erfarte mishandling under egen oppvekst, enten av psykisk-, fysisk eller seksuell art. Videre rapporterte tre av ti, om en oppvekst hvor foreldrene hadde rus- eller alkoholproblemer (Friestad & Hansen, 2004).

I lys av utdanning som levekårsindikator hadde fire av ti ungdomsskole som høyeste grad, og en av ti utdanning utover videregående. I voksen alder var 40 prosent inntekstfattige, og majoriteten hadde gjeld på overkant av en million kroner. Seks av ti var narkotikamisbrukere før innsettelse, hvor misbruket var daglig. Halvparten hadde kroniske lidelser, og tre av ti hadde behov for behandling for psykiske lidelser før og under nåværende soningsforhold (Friestad & Hansen, 2004).

Rapporten viser hvordan innsatte som gruppe har flere risikofaktorer både fra egen oppvekst og i voksen-alder, sammenliknet med majoritetsbefolkningen. De stiller blant annet svakere i lys av utdanning, økonomi, helse og rusproblemer (Friestad & Hansen, 2004). Funn som gjenspeiler Arditti et als (2005) argumentasjon, hvor innsatte fedre vurderes som mer sannsynlig voldelige, mindre utdannede, mer belastet av narkotika- eller alkoholproblemer, med dårligere relasjonsferdigheter og mer underpriviligerte bakgrunner.

2.2 Innsatte fedres farsrolleidentitet

Som nevnt, eksisterer det forskning om innsatte fedres opplevelser av egen farsrolle under soning av dom i fengsel. Forskingen omhandler særlig fedrenes farsrolleidentitet, og i hvilken grad den endres eller utvikles under soning. Forskerne benytter blant annet Burkes identitetsteori som forståelsesramme ved gjeldende fenomen (Dyer, 2005; Arditti et al, 2005).

Dyer (2005) er en av forskerne som benytter Burkes identitetsteori som teoretisk rammeverk. I *Prison, Fathers, And Identity: A Theory of How Incarceration Affects Men's Paternal Identity* argumenterer han for hvordan fengselet, som institusjon, forstyrrer eller hemmer fedrenes farsrolle, særlig på bakgrunn av manglende tilbakemeldinger og muligheter for rolleutøvelse. Dette er særlig gjeldende for fedrene med en tydelig farsrolle før innsettelse. De opplever soningssituasjonen som triggende for en sammenliknende prosess, der de sammenlikner tidligere rolleutøvelse med nåværende rolleutøvelse. Dette vil, ifølge Dyer,

(2005) resultere i en bevisstgjøring relatert egne mangler ved soning i fengsel. Videre påvirkes fedrene av fengslets rammer, rutiner, normer og verdier, da disse integreres og internaliseres. Dette vil igjen bidra til en endret farsrolleidentitet.

Parallelt med nye inntrykk i institusjonen, opplever også fedrene tilbakemeldinger fra egen familie. Før innsettelse, kunne fedrene modifisere egen atferd i lys av familiens tilbakemeldinger. Dette er imidlertid endret ved innsettelse, da fengslets rammer begrenser mulighetene for endret atferd i lys av familiens ønsker. De kan derfor ikke, eksempelvis opprette mer kontakt eller forsørge familien økonomisk. De bortfallende mulighetene for endring og modifisering, kan dermed igjen resultere i en endret farsrolleidentitet. Slik Dyer (2005) skriver må fedrene endre egen identitetsstandard, hvis de ikke muliggjør endringer i lys av familien og barnas tilbakemeldinger. I ytterste konsekvens kan dette resultere i at enkelte fedre forlater sin farsrolle fullstendig.

I Arditti et al (2012) *It's been hard to be a father: A qualitative exploration of incarcerated fatherhood* belyses flere samsvarende momenter. De beskriver hvordan rollen som innsatt kan bli negativt dominerende for farsrollen; altså at fedrene vektet innsatt-rollen i større grad. Tolkningen bekreftes av deres informanter, hvor flere karakteriserte egen farsrolleutøvelse som mindre sentral ved soning. Faktorer som manglende involvering og begrensede muligheter er særlig fremtredende.

En annen studie fra England berører også flere samsvarende momenter, da fedrene opplever egen farsrolle som begrenset ved soning av dom i fengsel. Flere fedre fortalte om en farsrolle betinget i tiden før innsettelse og tilhørende utfordringer ved soning. De påpekte særlig den bortfallende tilstedeværelse som utfordrende, ved eksempelvis kriser, høytider eller andre spesielle anledninger. Videre definerte de egen farsrolle i lys av flere negative termer, sammenliknet med tiden før innsettelse. Samtidig vurderte en tredjedel soning som en positiv mulighet for revurdering av egen kriminalitet og livssituasjon for øvrig, i Clarke et al (2005) utvalg. De fikk tid til å tenke og reflektere, og fengslets restriktive tilnærming relatert alkohol- og rusbruk resulterte i at flere ble rusfrie ved soning. Ytterligere skriver hun at flere også deltar på programvirksomhet ved soning, eksempelvis sinne- og rusmestring eller foreldreveiledningsprogrammer. Programmene kan resultere i at fedrene opplever egen rolle som bedret ved soning, fordi de øker egne ferdigheter og selvtillit knyttet farsrolleutøvelse (Clarke et al, 2005).

Dyer (2005) argumenter for at innsatte fedre bør oppmuntres i søken på nye virkemidler og verktøy for egen farsrolleutøvelse, fordi dette vil virke fremmende for fedrene og far-barn relasjonen for øvrig. Han påpeker eksempelvis muligheten til å utøve gjøremål og aktiviteter som assosieres med en adekvat farsrolle som nyttig. Videre peker han ut viktigheten av programvirksomhet og sysselsetting i fengslet, fordi dette vil virke beskyttende, da fedrene utvikler nye ferdigheter og egenskaper. Med andre ord, kan dette bidra til å øke sannsynligheten for at deres forsørgerrolle kan tilbakevende ved endt tid. Både Dyer (2005) og Hairston (2002) argumenterer for at manglende fokus på ovennevnte tiltak vil få konsekvenser for både far- og barn. Den mest fatale konsekvensen vil være fars tap av foreldrerettigheter, altså tapet av foreldreansvar og samværsrett. Farsrollen bør derfor, ifølge Hairston (2002) ikke vurderes som «satt på vent» ved soning, da skadene kan være uopprettelige.

Majoriteten av innsatte fedre ønsker å være «gode fedre» overfor egne barn, men opplever samtidig rammene og reglene som konstitueres i et fengsel som hemmende. Noen fedre vil derfor kun utøve fragmenterte deler av egen farsrolleidentitet ved soning (Hairston, 2002; Arditti et al, 2005; Dyer, 2005; Clarke et al, 2005)

2.3 Besøk i fengsel

Besøk i fengsel er den ansikt-til-ansikt interaksjonen som muliggjøres for innsatte fedre. Samtidig defineres dette som mer periodisk kontakt, sammenliknet med den hyppigere telefonkontakten og brevutvekslingen (Clarke et al, 2005). Tidligere forskning indikerer at besøk er fremmende for far-barn relasjonen, barnas utvikling og fedrenes soningssituasjon (Clarke et al, 2005; Dennison et al, 2017; Martin & Phaneuf, 2018).

Frekvensen og hyppigheten av besøk varierer på tvers av studier og land. Litteraturen fremstilt her indikerer likevel at majoriteten får besøk av egne barn månedlig eller sjeldnere. På den andre siden, får også en betydelig andel aldri besøk av egne barn (Clarke et al, 2005; Dennison et al, 2017; Lanskey, Lösel, Makson & Souza, 2016; Pierce, 2015). I Clarke et als (2005) studie, fikk eksempelvis 37 prosent månedlig besøk eller oftere, mens 47 prosent aldri mottok besøk. De resterende fikk besøk sjeldnere enn hver måned.

Innsatte fedre karakteriserer primært besøk i lys av strukturelle faktorer som tidsramme, vakthold, falske premisser, ventetid, mangelen på barnevennlig ressurser, miljøet og utgifter (Grambo, 2000; Clarke et al, 2005; Pierce, 2015; Lanskey et al, 2016).

I Grambos (2000) doktorgradsavhandling: *Far og Fange* fortalte fedre om hvordan tidsrammen opplevdes stressende og hemmende for adekvat interaksjon med egne barn. De opplevde at tiden «*begynnes nedtelt fra start*». Grambo (2000) argumenter for at dette kan få betydning for kontaktens kvalitet. I forlengelse påpeker hun den inautentiske konteksten som påvirkende, da flere fedre opplevde besøkene som intense. Dette ses i lys av de strukturelle rammene, som begrenset tid, vakthold og strukturen på rommet.

De strukturelle rammene er som nevnt gjentakende momenter i tidligere forskning, hvor særlig mangelen på barnevennlige ressurser, vakthold, sikkerhetsrutiner og uregelmessigheten ved besøk er fremtredende (Clarke et al, 2005; Dennison et al, 2017; Martin & Phaneuf, 2018). Fedre opplever eksempelvis besøkene som slitsomme, da lengden på disse vurderes som «lang». De falske premissene og strukturen hemmer dermed fedrene i å opprettholde dialog i utstrakt tid. De går tom for samtaleemner (Clarke et al, 2005; Grambo, 2000). De strukturelle rammene defineres av Dennison & Smallbone (2015) som hemmende for deres muligheter til å engasjere seg i interaksjon av tilstrekkelig lengde, frekvens og intensitet. På den andre siden, definerer majoriteten av fedrene i den engelske studien, besøkene som primært positive. De opplever tiden som viktig for emosjonell støtte og direkte kommunikasjon med egne barn. Videre får de oppdateringer på barnas liv og mulighet til direkte innblikk i endringer og forandringer (Clarke et al, 2005).

Uavhengig av fedrenes opplevelser relatert til besøk, defineres de stort sett som fremmede for far-barn relasjonen (Clarke et al, 2005; Dennison et al, 2017; Dennison & Smallbone, 2015; Lanskey et al, 2016; Pierce, 2015; Hairston, 2002; Grambo, 2000). Fedrene får opprettholdt en grad av intimitet, gjennom å dele nyheter, tanker og følelser ved besøk i fengsel (Lanskey et al, 2016). Lanskey et al (2016) viser eksempelvis i sin studie hvordan frekvensen av besøk påvirker far-barnrelasjonen etter løslatelse. Fedrene med hyppigere besøk, har en mer adekvat relasjon med egne barn etter endt tid. Slik Hairston (2002) redegjør, vil barn av innsatte fedre med reduserte kontaktmuligheter kunne oppleve å: 1) Glemme egne foreldre, 2) lage urealistiske bilder av forelderen, 3) stille urealistiske forventninger og eller 4) avvise forelderen som betydningsfull person i eget liv. På den andre siden, risikerer fedrene å devaluere deres betydning for barna og familien. Av denne

forståelsen, argumenterer Hairston (2002) for at graden av kontakt ved soning kan virke fremmede for far-barnrelasjonen og fars rehabilitering. Hyppig kontakt kan dermed virke kriminalitetsforebyggende.

Flere fedre forteller også om et bevisst valg, hvor de unngår besøk fra egne barn. Fedrene opplever en ubetydelig farsrolle, et stigma og en svekket status, som resulterer i manglende ønske om besøk. Dermed vurderer de det som beskyttende å unnlate besøk (Clarke et al, 2005). Dennison & Smallbone (2015) argumenter imidlertid for at dette også kan vise til en omsorgsfull handling, da fedrene beskytter barna, særlig fedrene som unngår besøk i frykt for eventuelle belastninger barna utsettes for.

2.4 Telefontid og brevutveksling

Telefonering og brevutveksling defineres av Clarke et al (2005) som en indirekte- og direkte kontakt, hvor eksempelvis kontinuerlig brevutveksling kan indikere en kommunikasjonsrutine mellom far- og barn. Majoriteten av innsatte fedre omtaler telefonkontakt som den hyppigste kontaktformen med egne barn. På den andre siden er det flere som aldri benytter virkemidlet (Clarke et al, 2005; Lanskey et al, 2016).

Omfanget av fedrenes benyttelse av telefonkontakt overfor egne barn er varierende, men majoriteten befinner seg i spennet mellom ukentlig til månedlig bruk. Telefonsamtalenes lengde er regulert av fengslet, hvor eksempelvis fedrene i den engelske studien rapporterte syv minutter som fast frekvens (Clarke et al, 2005; Lanskey et al, 2016). I en norsk kontekst er også telefonkontakt den hyppigste formen for kontakt med egne barn, med en ukentlig tidsramme på 20 minutter (Grambo, 2000).

I likhet med beskrivelsene av besøkstid, definerer også flere fedre opplevelsen av telefontid i lys av strukturelle faktorer. Eksempelvis må fedrene koordinere med barna hjemme og fengselet, for å muliggjøre et passende tidspunkt. Dermed kan det sies at fengslets rammer og rutiner også stiller krav til familien hjemme (Clarke et al, 2005). Samtidig har en betydelig andel fedre flere barn, og telefontidens tidsramme per barn reduseres dermed ytterligere. På bakgrunn av ovennevnte faktorer og barnas alder, karakteriserer flere fedre samtalene som «småprat» om «vær-og vind». Det karakteriseres videre også som utfordrende å opprettholde dialog med barn i den eldre aldersgruppen, da de har flere fritidsaktiviteter og gjøremål som kan kollidere med fastsatt telefontid.

2.5 Fars involvering ved soning i fengsel

Innsatte fedres involvering er sentralt i studiene til Dennison og Smallbone (2015) og Dennison et al (2017), altså hvordan og i hvilken grad innsatte fedre er involvert i barnas liv ved soning av dom i fengsel. Forskerne definerer involvering i lys av fars delaktighet i beslutninger, hvorvidt og i hvilken grad han holder seg oppdater på barnas skole- og fritidsaktiviteter, samt disiplinering av barna.

Studien viser at 78 prosent var involvert før innsettelse. Etter innsettelse og ved soning av dom ble omfanget redusert til 57 prosent. De fant videre en tydelig sammenheng mellom fars involvering ved soning og hans involvering før innsettelse, hvor en seks ganger forhøyet sannsynlighet for involvering ved soning foreligger, dersom fedrene var involvert før innsettelse (Dennison & Smallbone, 2015).

Majoriteten av fedrene i studiene benyttet seg ikke av virkemidler som kunne bidra til økt grad av involvering. Dette ble begrunnet særlig i manglende ressurser eller evner til å muliggjøre bruken, hvor eksempelvis mangelen på evner relateres til fars selvtillit og kreativitet. Virkemidler som muliggjorde involvering var blant annet materiell fra skole- og fritidsarenaer og bruken av båndopptaker for hilsener eller historiefortelling. Fedrene med lav selvtillit og kreativitet benyttet ikke nevnte verktøy. Fedrene som derimot hadde høyere selvtillit og kreativitet, fikk eksempelvis tilsendt ukeplaner og lekser fra skolen som dernest bidro til økt delaktighet og involvering (Dennison & Smallbone, 2015). Slik Dennison og Smallbone (2015) argumenterer, vil bruken av nevnte ressurser og kontinuerlige telefonsamtaler bidra til økt involvering i barnas liv.

De identifiserer videre faktorer som påvirker fedrenes manglende involvering, som er: 1) opplevelsen av redusert nærhet og 2) kvaliteten på far-barn interaksjonen. Videre identifiserer Dennison et al (2017) i likhet med Clarke et al (2005) relasjonen mellom far- og mor som avgjørende for fedrenes grad av involvering og kontakt.

De strukturelle og materielle begrensningene er videre hemmende for fedrenes involvering. Dette kan eksempelvis være den begrensede telefontiden, avlyttingen, vakthold eller andre reguleringer. Flere fedre identifiserer også reisevei som sentral faktor for involvering, da noen soner dom med lang avstand til barnas hjemsted. Av denne forståelsen begrenses mulighetene for kontakt, da barna ikke evner å sitte flere timer i bil (Clarke et al, 2005).

Fremstilt kunnskapsstatus viser i korte trekk hvilken forskning som foreligger på feltet. Innsatte fedres kontaktmuligheter, grad av involvering og farsrolleidentitet er særlig trukket frem. Dette er momenter jeg ønsker å belyse i gjeldende prosjekt, men da i en norsk kontekst. Som nevnt, bør den internasjonale forskningen tolkes i lys av det gjeldende lands politikk og kultur. Det er derfor interessant og viktig å belyse hvordan forholdene utspiller seg i en norsk kontekst. Vil vi se samsvarende funn, eller skiller de norske forholdene seg fra de internasjonale? Jeg ønsker med dette, å plassere min forskning i lys av tidligere forskning med formål å belyse samsvarende momenter i en ny kulturell kontekst. Hvordan opplever innsatte fedre i *norske* høysikkerhetsfengsler sin farsrolleidentitet ved soning?

3.0 Metode

I dette kapitlet vil jeg gi en beskrivelse av mitt vitenskapsteoretiske utgangspunkt, samt kvalitativ metode med dybdeintervjuer. Videre beskrives og drøftes prosjektets utvalg, rekruttering, gjennomføringen av intervjurundene, transkribering og analyse. Avslutningsvis drøfter jeg kvalitetskriteriene validitet og reliabilitet, samt redegjør for hvilke etiske betraktninger jeg har vurdert og tatt hensyn til i arbeidet med prosjektet.

Formålet bak gjeldende kapittel er å beskrive og vise leseren hvilke vurderinger som er foretatt i arbeidet med prosjektet, samt bakgrunnen for disse. Jeg ønsker i følgende kapittel å utvise en tydelig transparens i mitt arbeid, slik at også leseren kan vurdere kvaliteten på gjennomføringen og prosjektet for øvrig.

3.1 *Fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming*

I lys av gjeldende problemstilling: «Hvordan opplever innsatte fedre i norske høysikkerhetsfengsler, egen farsrolleidentitet under soning?», ønsket jeg å belyse informantenes perspektiver og deres livsverden for øvrig. Individets livsverden defineres av Brinkmann og Tanggaard (2012, s. 19) som den verden vi møter i dagliglivet. En virkelighet som fremtrer uten refleksjon eller teoretisering. Med andre ord, ønsket jeg å belyse et sosialt fenomen i lys av informantenes egne beskrivelser (Kvale & Brinkmann, 2018). Tilnærmingen kan betegnes som fenomenologisk, da jeg søker beskrivelser fra informantens førsteperspektiv (Thomassen, 2020, s. 104-126; Brinkmann & Tanggaard, 2012, s. 19).

Prosjektet har som formål å beskrive innsatte fedres egne opplevelser, samtidig må jeg som forsker fortolke og analysere meningsinnholdet. Det vil derfor være mer hensiktsmessig å betegne vitenskapssynet som fenomenologisk-hermeneutisk. Det hermeneutiske-aspektet viser at forståelse av andres opplevelser forutsetter en begreps- eller språkliggjøring (Thomassen, 2020, s. 104-126). Med andre ord, informantene beskriver sine erfaringer gjennom språket, og jeg fortolker deres språkliggjøring.

3.2 *Kvalitativ metode med dybdeintervjuer*

Slik jeg vurderte det, var kvalitativ metode mest hensiktsmessig for å belyse gjeldende problemstilling. En kvalitativ metode tillater meg, som forsker, å undersøke menneskelige- og sosiale prosesser i en situert kontekst. Formålet er å forstå og belyse deltakeres perspektiver

på egen situasjon (Kvale & Brinkmann, 2015; Postholm, 2017; Tjora, 2021). I tråd med problemstilling ble derfor kvalitativ metode det metodiske valget for prosjektet, fordi jeg ønsket å belyse deltakernes subjektive opplevelser, erfaringer og refleksjoner. I det videre gir metoden meg mulighet til å belyse *hvordan* det oppleves å være far under straffegjennomføring i fengsel, fordi eksempelvis dybdeintervjuer stiller krav om høy grad av refleksjon fra deltakerne.

Dybdeintervjuer er én av flere intervjuformer man kan anvende i kvalitativ forskning. På den ene siden, er målet med dybdeintervjuer å skape en fri og autentisk dialog, mellom forsker og deltaker. På den andre siden, er temaene og konteksten forhåndsbestemt og situert, altså; spørsmål ferdigstilles i forkant av intervjurundene og egnet sted for gjennomføring avtales med aktuelle kandidater (Tjora, 2021, s.128). Slik jeg vurderte det, ville dybdeintervjuer sikre et tilstrekkelig datagrunnlag. På bakgrunn av utvalgsriterier vurderte jeg fokusgruppeintervjuer som lite gjennomførbart, særlig på bakgrunn av koordinering med Kriminalomsorgen. Å plassere innsatte fra ulike avdelinger i samme rom med formål om å snakke fortrolig om papparollen i fengsel, ville trolig stått i motstrid med flere av Kriminalomsorgens sikkerhetsrutiner og regler. Videre kan det tenkes at fedrene, i større grad, åpnet seg ved en-til-en interaksjon sammenliknet ved grupper med andre innsatte.

Slik Tjora (2021, s. 128) tydeliggjør egner dybdeintervjuer seg godt når forsker har få forkunnskaper om tematikken, og ønsker å undersøke *nyanser* ved en opplevelse eller et fenomen. Dette gjør seg gjeldende for mitt prosjekt, da forkunnskapene var begrenset, og hensikten med prosjektet var å innhente nyanser ved fenomenet: Innsatte fedre. Tjora (2021) indikerer som nevnt at mangelen på forkunnskaper er til fordel for forskeren ved bruk av dybdeintervjuer. I kontrast til dette, hevder Kvale og Brinkmann (2015, s. 27) at forkunnskaper er fordelaktig for prosjektet. De tydeliggjør at spørsmålene som stilles bør være teoretisk begrunnet. Slik jeg vurderte det, var det hensiktsmessig å følge rådet til både Tjora (2021) og Kvale og Brinkmann (2015), parallelt. Forkunnskapene mine *var* begrenset ved oppstart, men økte i takt med prosjektets utvikling. Dermed måtte intervjuguiden revideres kontinuerlig gjennom prosessen, for å sikre at forkunnskaper og forforståelse ikke rådet – samtidig som spørsmålene måtte ha en viss teoretisk forankring.

3.3 Rekruttering

I oppstarten av prosjektet sto utvalg og rekruttering sentralt. Som mastergradsstudent har jeg ved flere anledninger fått beskrevet utfordringer relatert rekruttering av deltakere til masteroppgaver, eksempelvis lange ventetider, uforutsette hindringer og manglende respons fra deltakere. Jeg begynte derfor tidlig i prosessen å reflektere rundt hvilke- og hvor mange deltakere jeg ønsket, samt hvordan jeg skulle komme i kontakt med disse. Allerede i utarbeidelsen av problemstilling, ble de første utvalgskriteriene fastlagt. Jeg skulle rekruttere innsatte fedre og måtte derfor gjennomføre rekruttering i samråd med Kriminalomsorgen. Jeg vurderte et omfang på 5-10 informanter som tilstrekkelig, på bakgrunn av egen kapasitet, samt oppgavens omfang og størrelse.

Arbeidet med NSD-søknad startet i månedsskifte juni/juli 2021, herav utarbeidelse av prosjektbeskrivelse, informasjonsskriv og samtykkeerklæring. Ferdigstilt søknad ble sendt i august 2021 og godkjenning forelå i oppstarten av september 2021.

Parallelt med ovennevnte arbeid startet prosessen med søknad om tillatelse til å rekruttere informanter fra Kriminalomsorgens institusjoner. Kriminalomsorgens regioner ønsket tilsvarende søknad som NSD. Søknad ble sendt de regioner jeg ønsket informanter fra. Med andre ord, aktuelle fengslers tilhørende regioner. Søknadsprosessen viste seg å bli utfordrende, da flere regioner rapporterte manglende kapasitet til å godkjenne forskningsprosjekter. Første søknadsrunde ga derfor to av tre avslag, på bakgrunn av manglende ressurser. Videre ble jeg informert om behovet for utvidet prosjektbeskrivelse, altså måtte nye momenter tilføyes og andre utfylles. En av konsulentene jeg var i kontakt med, forklarte videre at de i utgangspunktet kun tillot doktorgradsstipendiater tilgang, altså fikk masterstudenter kun tilgang i unntakstilfeller. Uavhengig av negative tilbakemeldinger og avslag, valgte jeg å fortsette prosessen. Jeg reviderte derfor prosjektbeskrivelse og søkte tilgang til *alle* regionskontorene i Norge. To måneder etter innsendte søknader, mottok jeg positiv respons fra flere regioner, og søknaden ble nå videresendt tilhørende fengsler.

I månedsskifte oktober/november ble kontaktinformasjonen til flere norske fengsler videresendt meg. Jeg måtte nå kontakte hvert fengsel for å koordinere rekruttering og gjennomføring. Slik jeg vurderte det, var det hensiktsmessig at betjenter eller andre ansatte i fengslene delte ut informasjonsskriv til aktuelle kandidater, og at samtykket forelå før gjennomføring. Dette ble imidlertid ikke gjennomførbart, da jeg mottok tilbakemelding om et for omfattende informasjonsskriv. Det ble derfor konstruert en begrenset versjon, som ble

videresendt de innsatte. Informantene fikk herav ingen mulighet til å samtykke før gjennomføring av intervju.

På bakgrunn av reisevei, egne ressurser og oppgavens omfang besluttet jeg å rekruttere ti informanter fra to fengsler i to ulike regioner. Det første fengslet rekrutterte fem informanter i november 2021, og gjennomføring ble fastsatt til samme måned. Det andre fengslet rekrutterte i samme tidsperiode, men gjennomføring ble fastsatt til januar 2022. Det ble her rekruttert syv deltakere.

3.4 Utvalg

Utvalget kan betegnes som et kriterieutvalg, fordi jeg fastsatte flere inklusjons- og eksklusjonskriterier for å sikre at deltakerne hadde kunnskap og erfaring om gjeldende tematikk. Inklusjonskriteriene for utvalget var: 1) Innsatte fedre, 2) I norske fengsler, 3) Med barn under 18 år, 4) Fedrene har/hatt en relasjon til barnet og eventuelt tilhørende samvær under soning, 5) Soner dom på minimum 1 års ubetinget fengselsstraff (unntaksvis, dersom domfelt tidligere har sonet andre dommer, og derfor har erfart å være far i fengsel over tid). Slik jeg vurderte det, ville kriteriene bidra til å sikre deltakere som har erfart å være far i fengsel, over tid. Fedre med kortere dommer vil ikke, i like stor grad, kunne belyse opplevelsen av foreldreskap i fengsel, over tid. Det samme gjør seg gjeldende for fedre som aldri har hatt kontakt med egne barn, disse faller utenfor prosjektets tematikk.

Eksklusjonskriteriene var: 1) Domfelt for vold eller sedelighet overfor egne barn, eller mor til egne barn, 2) Domfelt har aldri hatt kontakt med egne barn. Eksklusjonskriteriene er fastsatt på bakgrunn av ønsket om å innhente data om fedre i fengsel, og deres forståelse av farsrollen. Fedre som har utøvd vold eller forgrepet seg på mor eller egne barn, og fedre uten kontakt med egne barn anses som en gruppe utenfor min tematikk.

Utvalget består dernest av 10 innsatte fedre i to norske høysikkerhetsfengsler, hvor samtlige har barn under 18 år. Videre har alle en relasjon til egne barn og flertallet samvær. 9 av 10 informanter sonet dom på minimum ett års ubetinget fengselsstraff, og én far sonet kortere dom. Ingen er domfelt for vold eller sedelighet overfor egne barn eller mor til egne barn. Det var imidlertid en deltaker som ble rekruttert med nevnte lovbruddskategori. Råmaterialet fra nevnte deltaker ble fjernet etter gjennomføring av intervju.

3.4.1 Refleksjoner rundt utvalg

Som nevnt rekrutterte Kriminalomsorgen 12 informanter til prosjektet. Det var imidlertid to deltakere som falt utenfor de fastlagte kriteriene. Det var eksempelvis rekruttert én far med dom på under 4 måneder, altså: en far som *ikke* hadde erfart farskap i fengsel over tid. Videre ble det også rekruttert én far, dømt for grov vold overfor barnemor. En deltaker som også falt utenfor tematikken. Datamaterialet fra informanten med en kortere dom ble imidlertid inkludert i analysen, da flere momenter ble vurdert som relevante. Råmaterialet fra deltakeren, dømt for grov vold overfor barnemor, ble slettet etter intervjurunden. Slik jeg vurderte det, var datamaterialet lite adekvat i lys av gjeldende problemstilling. Videre trakk en av informantene seg før gjennomføring av intervju. Dermed ble utvalget bestående av 10 informanter.

Kriminalomsorgens rekruttering av informanter er verdt å bemerke, da særlig relatert deres uttrekk av aktuelle deltakere. Jeg ble kun informert når deltakerne var rekruttert, og mottok ingen informasjon om hvor mange som ble spurt, eller hvor mange som faktisk meldte interesse. På bakgrunn av min manglende innflytelse på utvalgstrekket, kan det tenkes at jeg har fått et skjevt utvalg. Det kan eksempelvis tenkes at sikkerhetshensyn har blitt vurdert og at informanter som vurderes som «farlige» er utelukket fra videre rekruttering. På den andre siden, ønsket jeg ikke involvering i utvalgstrekk, særlig på bakgrunn av personvern hensyn. En tettere involvering med utvalgstrekk kunne resultert i at sensitiv informasjon om aktuelle deltakere ble delt via epost eller telefon. Dette ønsket jeg å forhindre, og derfor ble et skjevt utvalg en risiko til fordel for deltakernes personvern.

I det videre kan innsatte fedre anses som en utsatt gruppe i vårt samfunn. Vi vet at innsatte som gruppe har betydelig dårlige levekår, sammenliknet med majoritetsbefolkningen, hvorav eksempelvis tre av ti har vært i kontakt med barnevernet før fylte 16 år, de har lavere utdanning, svakere tilknytning til arbeidsmarkedet, dårligere økonomi og er i større grad plaget med psykiske- og rusrelaterte problemer (Friestad & Hansen, 2004).

Dette er vurdert og tatt i betraktning i arbeidet med prosjektet. Jeg har eksempelvis reflektert rundt det stigmaet mange kriminelle og innsatte opplever i storsamfunnet, da de faller utenfor majoritetens normer og verdier. Jeg ønsker ikke med dette prosjektet å forsterke eller underbygge stigma eller forstørre ulikheter som eventuelt foreligger. Slik jeg vurderer det, har jeg gjennom arbeidet utvist en respekt overfor mine informanter, og utarbeidet et prosjekt som

tydeliggjør deres behov og opplevelser i møte med Kriminalomsorgen. Det er samtidig aktuelt å bemerke at deltakerne har gått aktivt inn for å delta, ved å melde sin interesse til Kriminalomsorgen og samtykke til deltakelse. På den andre siden, bør man også være forsiktig med å definere en annen gruppe som mer utsatt eller sårbar, enn andre. Med andre ord, bør jeg som forsker være bevisst at en definering av andre grupper kan være basert på forforståelse, fordommer og stereotypier. Slik jeg vurderer det, vil en negativt ladet definering av andre grupper bidra til ulikhet, stigma og fremmedfrykt. Faktorer jeg ønsker å motarbeide i arbeidet med prosjektet.

3.5 Intervjuguide og bruk av båndopptaker

Tidlig i arbeidet med masteroppgaven konstruerte jeg en intervjuguide. Den skisserte strukturen for hvilke temaer jeg ønsket å inkludere i intervjuet. Spørsmålene ble formulert som åpne spørsmål, og krevde refleksjon fra deltakerne. Slik jeg vurderte det, ville dette sikre at deltakernes egne opplevelser og erfaringer ble belyst. Intervjuguiden har vært retningsgivende i den grad den skisserer en mal for intervjuenes gjennomføring. På den andre siden, har digresjoner og temaer utenfor intervjuguidens struktur vært forventet og ønsket.

I utarbeidelse av intervjuguide, har jeg blitt inspirert av Tjora (2021) sin metodiske tilnærming, presentert i *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Intervjuguiden er tematisert etter seks kategorier (A-F), og kan betegnes som semi-strukturert (Kvale & Brinkmann, 2015). Kategori A) Introduksjonen, er en oppvarmingsfase, hvor jeg og informanten opprettet en uformell dialog om prosjektet. Båndopptaker ble ikke brukt her, men ble brukt i de senere fasene. De påfølgende kategoriene er:

- B) Hvem er du?
- C) Pappa
- D) Innsatt pappa
- E) De pårørende
- F) Oppsummering

Kategori B) er også en oppvarmende del, hvor eventuelle bakgrunnsvariabler ble undersøkt, eksempelvis alder, gjeldende lovbrudd, familie og nettverk. De neste kategoriene (C-E) krevde høyere grad av refleksjon, her inngår primært spørsmål om opplevelser, beskrivelser, sammenligninger, tanker og mer konkrete spørsmål relatert prosjektets tematikk. I den siste

kategorien (F) gis informanten mulighet til tilføyinger av andre relevante opplysninger, før vi avsluttet intervjuet.

Intervjuguiden ble revidert ved flere anledninger, særlig etter de første intervjurundene. Ved transkribering og analyse oppdaget jeg flere irrelevante momenter som ble ekskludert i videre datainnsamling. Videre ble også momenter ekskludert på bakgrunn av avgrensninger i analysen.

Ved gjennomføring av intervjuer ble som nevnt båndopptaker brukt. Jeg ønsket å være aktivt tilstede, og opprettholde en autentisk dialog med deltakerne. Dette anså jeg utfordrende uten bruk av båndopptaker. Med andre ord, båndopptaker ble vurdert som ressurs for datainnsamlingen, og analysen av råmaterialet. Slik jeg vurderte det, ville avgjørelsen om å *ikke* bruke båndopptaker resultere i mer notering underveis i intervjuet, samt mindre flyt og tilstedeværelse i dialogen. En vurdering jeg fikk bekreftet under intervjurunden, og i analysen av råmaterialet. Samtlige informanter ble informert og samtykket til bruk av båndopptaker. Informantene samtykket muntlig og skiftelig ved samtykkeerklæring. Slik jeg erfarte, utrykte ingen informanter interesse for båndopptakeren. Den virket verken forstyrrende eller distraherende i samtalen.

3.6 Intervjuene og følgende utfordringer

Jeg gjennomførte de fem første intervjuene i november 2021, fordelt over to dager. Intervjuene ble gjennomført i et besøksrom på besøksavdelingen, i tilhørende fengsel. Intervjurundene i januar 2022 ble gjennomført på et advokatrom i tilhørende besøksavdeling. Ved ankomst til fengslet ble jeg sluppet inn i resepsjonsavdelingen, for videre sikkerhetskontroll. Jeg fikk tildelt besøkskort og trygghetsalarm, og ble fulgt inn på besøksavdelingen. Første informant var på vei.

Lengden på intervjuene var estimert til omlag 1 time. Estimeringen samsvarte godt med realiteten, hvor varigheten varierte fra 45- 60 minutter. Jeg startet hvert intervju med å hilse på informanten. Videre spurte jeg om hvorvidt de var informert om prosjektet, hvor samtlige opplevde å være lite informert. Jeg vurderte derfor behovet for å sette av tid til å informere om prosjektet og deres deltakelse. Samtlige informanter fikk utdelt fullstendig informasjonsskriv, men kun omlag halvparten ønsket å ta med skrivet videre. På bakgrunn av manglende mulighet til å kontakte informantene i forkant av intervjuet, måtte alle signere samtykkeerklæring når vi møttes i fengslet. På den ene siden, vurderte jeg dette som uheldig,

da informantene kunne trekke seg på stedet. På den andre siden, trygget dette meg i informantenes samtykkekompetanse, da jeg kunne informere de tilstrekkelig om deltakelsen i forkant av signering.

Flyten i dialogen mellom informantene og meg var svært varierende, hvor noen pratet fritt og tilnærmet uten innblanding fra meg og min intervjuguide. På den andre siden, var det flere som direkte- eller indirekte ønsket en tydeligere ledelse fra meg som intervjuer. Begge gruppens behov ble ivaretatt, da jeg tilpasset gjennomføring i lys av deltakernes behov. Med andre ord, intervjuguiden ble retningsgivende for enkelte av informantene, mens den for andre ble et distansert dokument.

En utfordring som oppsto i samtalen med deltakerne var forstyrrelser eller distraksjoner, eksempelvis distraksjoner fra alarmer og betjenter. Ved de første intervjurundene kom en betjent inn med kaffe, alarmen jeg fikk utdelt ble utløst, samtidig som en betjent kom inn på besøksrommet for å dobbeltsjekke at ikke *jeg* hadde utløst alarmen. Majoriteten av tilfellene skyldes sikkerhetsrutiner, og kan derfor ikke forebygges av meg som intervjuer. Slik jeg vurderte det, opplevdes ovennevnte forstyrrelser som en distraksjon i samtalen. På den andre siden, hentet jeg og fedrene oss fort inn igjen.

På bakgrunn av manglende koordinering og dialog med betjentene i det første fengslet, ble det ikke tilrettelagt for pauser. Slik jeg vurderer det, kan dette ha påvirket min rolle som intervjuer, da egen utholdenheten ble utfordret. Å opprettholde fokus og evne til aktiv lytting overfor informantene ble mer utfordrende for hver time. På bakgrunn av denne erfaringen, koordinerte jeg nøyer med det andre fengslet. Her intervjuet jeg seks informanter på to dager med fastlagt lunsjpause. Slik jeg erfarte, var dette mer hensiktsmessig.

I min rolle som intervjuer, tydeliggjorde jeg overfor informantene at jeg ville opptre objektivt og nøytralt i dialogen. Med andre ord, ville jeg unngå å uttale meg om mine meninger og vurderinger. Dette ble likevel en utfordring i praksis, da jeg indirekte uttrykte min mening gjennom bekreftende utsagn, særskilt når informantene snakket om utfordringer de opplevde. Slik jeg vurderer det, var min innblanding likevel diskre og derfor ikke styrende for datainnsamlingen. Videre, opptrede jeg med en bevisst naivitet, slik Brinkmann og Tanggaard (2012, s. 27) anbefaler intervjuere. Jeg stilte eksempelvis flere praktiske spørsmål, som jeg allerede hadde svar på. Videre stilte jeg også oppfølgingsspørsmål, som trolig kan vise til en

tatt-for-gitt kunnskap. Slik jeg vurderte det, var det likevel denne type kunnskap jeg ønsket å innhente: Fedrenes reelle opplevelse og erfaring.

3.7 Transkribering og analyse

Min analytiske tilnærming er inspirert av Tjora (2021) sin «stegvise-induktive-deduktive metode» (SMI), og Kvale og Brinkmann (2015) sin «meningsfortetting- og tematiske analyse». Analysen begynte ubevisst i- og etter intervjurundene. Jeg skrev ned ideer eller «memoer» på fysiske- og elektroniske notatblokker (Tjora, 2021). De analytiske ideene kom både under intervjuingen, ved transkriberingen, på bussen eller hjemme på sofaen. Jeg vurderte det derfor hensiktsmessig å benytte både fysiske- og elektroniske notatbøker, for å sikre at alle ideer og tolkninger ble nedskrevet.

Etter gjennomføring av de første intervjuene, begynte transkriberingen av tilhørende lydopptak. Jeg transkriberte i dagene etter intervjuene, fordi jeg vurderte at dette, i større grad, sikret informantenes faktiske beskrivelser, enn ved transkribering senere i prosessen. Transkriberingen ble gjennomført med et eksternt transkriberingsverktøy: «F4-Transkript». En programvare som blant annet anbefales av Universitetet: Oslo Met. Slik jeg erfarte, var programmet mer brukervennlig, og mindre ressurskrevende enn direkte transkribering i Word. Jeg transkriberte omlag ett intervju per dag. Ved transkribering av de første intervjuene, inkluderte jeg non-verbale uttrykk, som eksempelvis «puster tungt», «ler» og «ehmm», i større grad, enn ved transkribering av de siste intervjuene. Slik jeg vurderte, var det mer hensiktsmessig å sikre meningsinnholdet, og ekskludere irrelevante non-verbale uttrykk.

Ved fullført transkribering begynte den direkte analysen av råmaterialet. Jeg benyttet en rekke metoder for å kode og sortere meningsinnholdet i datamaterialet, eksempelvis sortering i analyseprogrammet: Nvivo, emperinær- og tematisk analyse i Word, og fysisk på utskrevde transkripsjoner. Uavhengig av verktøy opplevde jeg datamaterialet som omfattende og overveldende. Det tok derfor i overkant av to måneder før jeg fastsatte prosjektets hovedfunn. Prosessen var krevende, med en rekke mislykkedes forsøk på å kode og forstå råmaterialet. Hvordan opplevde reelt sett fedrene sin farsrolle ved soning?

Etter omlag to måneder med mange bomturer og runddanser kom jeg endelig frem til gjeldende koder, kategorier og hovedkategorier. Jeg fremstiller her en tabell, som skisserer prosessen for to av tre hovedfunn:

Utsagn fra empirien	Kodet	Kategori	Hovedkategori
<p>«Jeg er jo bare nysgjerrig far. [Vi snakker om] hva de har gjort, og om de har hatt det bra [...] Det går jo veldig mye i det samme: Hva har du spist i dag? Hva har du gjort? Hvem har du lekt med? De er jo så små, så jeg får ikke noe mer ut av de».</p>	<p>Nysgjerrig far Hva de har gjort De er jo så små</p>	<p>Barnas alder og modenhet</p>	<p>Redusert grad av involvering i barnas liv</p>
<p>«Hun er mer på skolen [nå], og tegner ikke like mye til meg nå da [...] Nå er det så lenge siden jeg har fått tegninger fra hun, hun er opptatt, skal på aktiviteter».</p>	<p>Mer på skolen Opptatt Aktiviteter</p>	<p>Barnas hverdagsliv</p>	
<p>«Man får ikke fulgt opp vettu. Vi har så lite tid. Barna skal være glade og.. snakke med meg i telefon, ikke for å få kjeft. Da gidder de ikke. Nei da gidder de ikke».</p>	<p>Får ikke fulgt opp Ikke kjeft Da gidder de ikke</p>	<p>Redsel for avvisning</p>	
<p>«Hmm.. jeg vet ikke.. jeg føler at jeg sitter i fengsel og føler at hvis jeg sier noe.. at hun kan snu ryggen sin. Hun kommer ikke til å gjøre det, for vi har såppas bra bånd, men jeg føler at jeg ikke er i posisjon til å sette noe [grenser eller] kjeft eller si: Hør nå! Nå får ikke du det eller det!».</p>	<p>Sitter i fengsel Snu ryggen Ikke i posisjon</p>	<p>Redusert posisjonering</p>	

<p>«Ute er det lettere å snakke, ting går i stor hastighet liksom [...] Muligheten er mye større for å gjøre feil og. Jeg var egentlig litt klar for det [å endre livssituasjon] før jeg ble putta inn, men så ble det mye klarere når jeg satt inne da. Da var jeg rusfri og..»</p>	<p>Ting går i stor hastighet</p> <p>Muligheten er større</p> <p>Klar for det før</p> <p>Klarere når jeg satt inne</p> <p>Rusfri å</p>	<p>Endringsprosesser og utvikling ved soning</p>	<p>Nåværende soningsforhold som vendepunkt for egen farsrolleidentitet</p>
<p>«Jeg merker jo sånn som nå når jeg sitter inne.. så.... tenker jeg veldig på konsekvensene av handlingene mine nå og hva jeg har utsatt de for [...]»</p>	<p>Tenker på konsekvensene</p>	<p>Selvrefleksjon og reevaluering av egne valg</p>	
<p>«[han skulle] videre i behandling nå, for rus. For å bygge opp relasjon til barn og familie.. og for å forhåpentligvis bli rusfri».</p>	<p>Behandling for rus</p> <p>Bygge opp relasjon til barn</p> <p>Bli rusfri</p>	<p>Rusbehandling i relasjon til farsrolle</p>	

Tabellen viser hvordan analysen er utført, fra empiri til hovedkategori. Jeg startet med emperinær koding av råmaterialet. En prosess som resulterte i flere hundre koder. Neste steg var tematisering eller kategorisering av kodene. Jeg plasserte kodene med tilhørende utsagn i et avsides Word-dokument, som igjen resulterte i en rekke ark og temaer. Videre gikk prosessen mot en mer deduktiv tilnærming, hvor jeg gikk tilbake til råmaterialet. Jeg leste

transkripsjonene på nytt, og visualiserte intervjuene. Hva vektla fedrene i størst grad? Hvilke temaer representerer deres opplevelse i størst grad? Hva ville de formidle om egen farsrolle under soning? Ideene som traff meg først ble skissert ned og benyttet i videre analyse. Denne prosessen ble igjen omfattende og tidkrevende. En kontinuerlig prosess fra induktiv til deduktiv tilnærming, på tvers av hverandre. Etter flere uker med materialet og forsøk på fremstilling av hovedfunn, kom jeg frem til overnevnte hovedkategorier.

3.8 Vurdering av studiens kvalitet

Relabilitet og validitet, eller gyldighet og pålitelighet er to kvalitetskriterier som hyppig brukes for å vurdere kvalitative forskningsprosjekters kvalitet. En grundig redegjørelse av metodisk fremgangsmåte vil muliggjøre eksterne vurderinger av kvalitetskriteriene. Med andre ord, forskere kan vurdere dette prosjektets kvalitet på bakgrunn av mine redegjørelser, eksempelvis prosessen fra empiri til hovedfunn (Tjora, 2021; Kvale & Brinkmann, 2015).

Tjora (2021, s. 260) redegjør for relabilitet som en intern logikk eller sammenheng i forskerens prosjektet. Han presiserer videre at SDI-modellen underbygger pålitelighet med tydelige krav til datagenerering. Med andre ord, tydelige kriterier for hvordan analysen utvikles fra empiri til mer abstraherte og generiske konsepter (Tjora, 2021, 259-266). Gjeldende metodekapittel har skissert hvilke valg jeg har tatt, vurderingene av disse, samt prosessen fra rekruttering til analyse og videre konstruering av hovedfunn. Som nevnt, har jeg latt meg inspirere av Tjora (2021) sin SDI-metode, særlig i den ovennevnte analytiske tilnærmingen med induktiv-deduktiv metode. Råmaterialet eller empirien har vært rådende for prosjektet og de hovedfunn som senere fremstilles. Med andre ord, studien er empiridrevet, fordi empirien har lagt føringer for prosjektet som helhet. Jeg har eksempelvis sikret dette gjennom den kontinuerlig sammenlignende prosessen fra induktiv til deduktiv tilnærming, og fra deduktiv til induktiv igjen. Med andre ord, jeg har arbeidet oppover fra empirien mot teori, og videre fra teori tilbake til råmaterialet.

Slik Tjora (2021, s. 259-266) tydeliggjør er det viktig å redegjøre for koblinger som foreligger, mellom empiri, analyse og teori. Slik jeg vurderer det, har gjeldende metodekapittel og videre fremstilling av funn vist en tydelig sammenheng. Jeg har i analysekapitlet vist hvordan hovedkategorier er utviklet, og viser i kunnskapsstatus og drøftelsen hvordan jeg integrerer tidligere forskning og teori opp mot gjeldende funn. Slik jeg vurderer det, har jeg gitt en grundig fremstilling av metode, og herav sikret en større

transparens for prosjektet. Det er likevel viktig å tydeliggjøre at transparensens formål ikke er muligheten for repeterbar forskning. Med andre ord, formålet er ikke at andre forskere skal gjennomføre tilsvarende studie, med tilsvarende resultater. Transparensen i denne sammenheng har som formål å vise hva, hvorfor og hvordan jeg har oppnådd gjeldende resultater, altså: hvorfor og hvordan jeg har tatt ulike valg og vurderinger i arbeidet med prosjektet (Tjora, 2021). Dette har jeg sikret gjennom å kontinuerlig drøfte og reflektere rundt påvirkende faktorer, eksempelvis uttrekk av utvalg, min rolle som forsker, min påvirkning i intervjusettingen og lignende.

For å øke troverdigheten har jeg ved fremstilling av funn brukt pseudonymer for å vise hvilke informanter som er brukt mer, enn andre. Slik jeg vurderer det, sikrer dette en større troverdighet av materialet. På den ene siden, har jeg vært bevisst at enkelte informanter er inkludert, i større grad, enn andre. Slike avveininger er likevel tatt på bakgrunn av analytiske formål. Med andre ord, enkelte informanter ga mer deskriptive beskrivelser av opplevelsene enn andre. På den andre siden, har jeg også inkludert kontraster og paradokser ved fremstilling av funn, for å igjen vise den reelle spredningen blant informantene.

Metodekapitlet, fremstilling av funn og prosjektet for øvrig skisserer hvilke valg jeg har tatt, gyldigheten av disse og hvilken sammenheng som foreligger. Drøftelsen vil videre øke studiens gyldighet ved at jeg inkluderer tidligere forskning og teori i lys av egne hovedfunn. Dette sikrer, det Tjora (2021) betegner som kommunikativ gyldighet, altså at studien kan få gyldighet i forskningsmiljøer. Med andre ord, andre forskere gis mulighet til vurdering av prosjektets gyldighet og relevans, da studien ses i lys av tidligere arbeid.

Generaliserbarhet er også aktuelt å drøfte i lys av studiens kvalitet. Generaliserbarhet er et omdiskutert begrep i kvalitativ forskning, og tillegges ulik vekt i ulike prosjekter og forskningsmiljøer. Jeg har imidlertid valgt å benytte Tjora (2021) sin forståelse av begrepet, da jeg er inspirert av hans litteratur. Han redegjør særlig for to former for generaliserbarhet: moderat- og konseptuell generaliserbarhet. Slik jeg opplever det, er begrepene utfordrende å vurdere i eget arbeid. Det er likevel tydelig at prosjektet muliggjør en moderat generalisering, altså en generaliserbarhet, jeg som forsker, kan beskrive og avgrense. Slik jeg vurderer det, kan prosjektets empiri og hovedfunn vurderes som generiske, i den grad det kan anvendes for å forstå innsatte fedres som fenomen. Med andre ord, innsatte fedre som et universelt fenomen, i og utenfor egne landegrenser. Videre kan det også hevdes at funnene berører situerte foreldreskap som fenomen. Jeg studerer hvordan foreldrene opplever sin farsrolle

innenfor en gitt kontekst, dermed kan funnene anvendes som forståelsesramme bak andre situerte foreldreskap, eksempelvis ved fraværende foreldreskap, samlivsbrudd eller barnevernsrelaterte kontekster. Slik jeg vurderer det, er det imidlertid mindre grad av konseptuell generalisering i mitt prosjekt. Analysen og følgende funn er, i større grad, *hovedfunn* enn konsepter. Jeg har begrenset erfaring med nevnte metodikk og empirisk forskning for øvrig, og det kan derfor tolkes som forventet at den konseptuelle generaliseringen er svakere. På den andre siden, har jeg konstruert et konsept i kapittel 6.4.1 «Fedrenes endringsprosesser og progresjon» som kan anvendes innenfor andre kontekster enn situerte foreldreskap. Dermed kan prosjektet sies å ha en viss konseptuell generaliserbarhet.

3.9 Ethiske betraktninger

Forskningsprosjektet er gjennomført i tråd med NSDs retningslinjer og generelle forskningsetiske prinsipper og normer (Forskningsetiske komiteene, 2019). Jeg har i samarbeid med veileder utformet et informasjonsskriv med tilstrekkelig informasjon til deltakerne. Her ble det, blant annet, opplyst om hva deltakelsen innebærer, hvilke rettigheter informantene har og hvordan personopplysningene ville bli behandlet. Informantene ble også informert om min taushetsplikt, både i informasjonsskrivet og når intervjuet ble gjennomført. Videre delte jeg ut samtykkeerklæring som ble signert av informanten før intervjuene startet. Samtykkeerklæringen tydeliggjør at samtykket er frivillig og informert, eksempelvis ved at det står eksplisitt hva informanten samtykker til ved signering av erklæringen.

Samtlige personopplysninger ble anonymisert og aidentifiseres ved transkripsjon. Navn og andre personopplysninger ble erstattet med anonymiserte koder eller pseudonymer. Informantenes identitet ble herav anonymisert. Videre ble lydfilene kryptert og lagret på et sikkert domene med begrenset tilgang. Alle identifiserbare personopplysninger ble slettet eller anonymisert innen prosjektslutt, altså; innen 02.05.2022.

Som forsker har jeg i arbeidet med prosjektet, respektert informantenes menneskeverd, eksempelvis ved å møte de med respekt og anse de som likeverdige individer. Jeg fokuserte tidlig på at informantene er fedre og ikke kriminelle. Med andre ord, jeg vektla ikke deres kriminalitet og lot meg heller ikke begrense eller påvirke av deres kriminelle bakgrunn. Dette ble praktisert ved å presisere overfor informantene at kriminalitet ikke var fokus, og videre ved å se mennesket i mennesket og ikke deres handlinger. Slik jeg opplevdet det, sikret dette en hensynsfull og respektfull tone mellom meg og deltaker, og styrket materialets relevans.

For å begrense eller forebygge skader og belastninger ved gjennomføring av intervju, iverksatte jeg enkelte tiltak. Jeg tydeliggjorde eksempelvis informantenes muligheter for pauser underveis i intervjuene og presiserte at informantene ikke behøvde å svare på spørsmål som opplevdes belastende. Samtidig, konstruerte jeg spørsmål som i utgangspunktet var lite belastende formulert eller krevde belastende refleksjoner. Det var imidlertid ingen av informantene som uttrykte behovet for pauser. Slik jeg vurderer det, ble intervjuene, i stor grad, styrt av hva informantene selv ønsket å snakke om. Dette kan tenkes å sikre at sensitive eller belastende momenter ble utelukket. Videre påpekte jeg uttrykkelig at de kunne trekke seg fra prosjektet, når de måtte ønske, uten at dette ga konsekvenser. Dette ville videre føre til at alle innhentede opplysninger om informanten vil bli slettet. Informantene ble også opplyst om deres rett på innsyn, endring og sletting. Dette sikret at informanten opplevde økt grad av medbestemmelse, i den grad de kan be om endringer eller fjerning av de deler de ikke ønsker oppført. Det var likevel ingen informanter som uttrykte behov for bruk av gjeldende rettigheter, men de viste forståelse for mulighetene.

En annen forebyggende faktor for eventuelle belastninger blant mine informanter, er min akademiske bakgrunn. Jeg er profesjonsutdannet barnevernspedagog, og innehar derfor kunnskaper og ferdigheter som kan bidra til å begrense eventuelle belastninger ved deltakelse i prosjektet. Videre har jeg et omfattende forskningsmiljø til disposisjon, herav forskere på NTNU, eksempelvis egen veileder. Veilederen min har gjennom arbeidet med dette prosjektet, gitt meg tilbakemeldinger og veiledning relatert studier som berører det som kan betegnes som sensitive temaer. Dette anser jeg som en beskyttelsesfaktor for eventuelle belastninger, blant deltakerne. At gruppen kan anses som utsatt og at tematikken kan vurderes som sensitiv, bør uansett ikke være et hinder for forskning. Det er viktig å få frem kunnskap om denne gruppen og den tilhørende tematikken. Jeg vurderer de overnevnte refleksjonene og virkemidlene som beskyttende for eventuelle risikoer eller belastninger.

3.10 Forskerrollen

Formålet med prosjektet er som nevnt å belyse informantenes egne opplevelser og erfaring. Det er likevel verdt å bemerke at jeg som forsker direkte- eller indirekte påvirker prosjektet. Min fortolkning og analyse påvirkes av min rolle som forsker, mine forforståelser, teoretiske rammeverk og verdenssyn. Med andre ord, min forkunnskap og rolle vil lede prosjektet i en viss retning. Det har av denne forståelsen vært viktig å bevisstgjøres overfor dette (Tjora,

2021). Den kvalitative forskningstradisjonen stiller forventninger til forskeres refleksjonsevne, da eksempelvis relatert metodisk fremgangsmåte, men også egen posisjon, rolle og person. Det er egen posisjon og rolle jeg vil diskutere i det videre, altså hvordan min rolle kan ha påvirket prosjektet.

Jeg er en 23 år gammel, høyt utdannet kvinne. Dette er identitetsmarkører som kan ha påvirket prosjektet. Det kan tenkes at min unge alder gir meg lavere status i en veletablert institusjon som Kriminalomsorgen er. Jeg er ung og relativt uerfaren, sammenliknet med andre forskere som søker tilgang til deres institusjoner. Kanskje bidro dette til at vurderingen av søknaden min ble en omfattende prosess. En av konsulentenes bemerkelser underbygger dette, da hun presiserte at de i utgangspunktet kun ga tilgang til doktorgradsstipendiater og ikke masterstudenter. Dette er kun en antakelse, men likevel en aktuell refleksjon for å belyse hvordan min status og rolle kan ha påvirket prosjektet. Videre kan min alder ha påvirket informantene i intervjuet. Det kan ha vært en fordel at jeg er ung, da maktbalansen jevnes noe ut, fordi informantene har lenger livserfaring. På den andre siden, kan alderen min ha svekket min kredibilitet og faglige tyngde overfor informantene. En av informantene uttalte eksempelvis at han ikke visste at prosjektet var et «skoleprosjekt». Dette viser hvordan min unge alder kan ha påvirket synet på meg og mitt prosjekt, i den grad en mastergrad defineres som et skoleprosjekt. Videre uttalte en annen informant at han trodde prosjektet var statligstyrt. Dette ble uttalt uten at jeg redegjorde for at prosjektet var en del av min masteravhandling. Med andre ord, kan det tenkes at min unge alder utelukket muligheten for at dette var et statligprosjekt. Dette er reelle eksempler som belyser hvordan mine identitetsmarkører har påvirket informantens syn på prosjektet.

Jeg studerer hvordan det oppleves å være far i fengsel, men har verken sonet dom eller erfart å være forelder. Dette er også en faktor som kan ha påvirket prosjektet. Det kan tenkes at informantene ikke betror seg til meg, fordi de antar at jeg ikke vil forstå. De vurderer min manglende erfaring med soning og foreldreskap som et hinder for en felles forståelsesramme. På den andre siden er jeg høyt utdannet. En indikator som kan sies å gi meg høyere status. Dette kan være til både hinder og fordel for forskningen. Informantene kan tenkes å unnlate å dele erfaringer de anser som tatt-for-gitt. Med andre ord, de utdyper ikke sine opplevelser, fordi de antar at jeg forstår meningsinnholdet. På den andre siden, kan min høyere utdanning være til fordel, da dette sikrer en større grad av respekt fra deltakerne.

Et annet aspekt ved min utdanning er yrkestittelen min: Barnevernspedagog.

Barnevernspedagoger eller barnevernet for øvrig er et yrke og en institusjon det rettes mye kritikk mot, både i mediebildet og i samfunnet for øvrig. Det kan tenkes at dersom informantene selv har erfaring fra barnevernet kan dette påvirke deres syn på meg som menneske og fagperson. På bakgrunn av denne antakelsen unnlot jeg å fortelle om min yrkestittel ved gjennomføring av intervjuer. En vurdering jeg anser som hensiktsmessig, da flere rettet sterk kritikk mot barnevernsansatte og barneverntjenesten i intervjusettingen. En annen faktor av betydning er kjønn. Jeg er kvinne og kan derfor hevdes å inneha lavere status, sammenliknet med menn. Dette kan ha påvirket prosjektet, både i forbindelse med tilgang til institusjonene og i møtet med deltakerne. Ikke bare er jeg kvinne, men jeg intervjuer også *kun* menn. Det kan tenkes at deltakerne i prosjektet møtte meg med mindre respekt i lys av at jeg er kvinne, altså at de anser relasjonen som asymmetrisk i deres favør.

Tematikken jeg berører kan også ha påvirket prosjektet. Jeg viser igjen til at tillatelsen til å rekruttere fra aktuelle fengsler, var en lang og utfordrende prosess med en rekke avslag. Slik jeg opplevde det, var også gjennomføringen i ett av fengslene preget av et hastverk og et ønske om «å få det unna». Det kan her stilles spørsmål med hvorvidt dette var avhengig av tematikken jeg ønsket å berøre. Kan det ha foreligget frykt for systemkritikk av Kriminalomsorgen som institusjon og deres håndtering av fedre i fengsel? Dette er kun en undring, men en bemerkelse jeg har vært oppmerksom i arbeidet med prosjektet.

4.0 Fremstilling av funn

Jeg vil i dette kapittelet fremstille hovedfunnene fra den empiriske analysen, hvor formålet er å belyse problemstillingen: «Hvordan opplever innsatte fedre, i norske høysikkerhetsfengsler, egen farsrolleidentitet ved soning?».

Kapittelet er inndelt i tre hoveddeler med følgende temaer: 1) Redusert grad av involvering i barnas liv, 2) Farsrollen oppleves ubetydelig i systemet og 3) Nåværende soningssituasjon som vendepunkt for egen farsrolleidentitet. Videre er hver hoveddel inndelt i flere delkapitler, som skisserer relevante momenter innad gjeldende hovedfunn. Hvert funn skisserer et aspekt ved innsatte fedres opplevelser relatert deres farsrolleidentitet ved soning.

I videre fremstilling refererer jeg til informantene med følgende termer: «innsatt far», «far» eller tilhørende pseudonymer. Pseudonymene er generiske og tilfeldig plassert; altså foreligger det ingen bakgrunn for valgt navn.

4.1 Redusert grad av involvering i barnas liv

I samtale med fedrene var følgende funn særlig fremtredende: Opplevelsen av redusert grad av involvering i barnas liv, og da særlig på grunn av begrensede muligheter. Fedrene beskrev hvordan fastsatt telefon- og besøkstid, og fysisk fravær begrenset deres muligheter til aktiv deltakelse i barnas hverdagsliv.

Majoriteten av fedrene hadde før nåværende soningsforhold vært aktivt tilstede i barnas hverdagsliv, både som samboende, med delt foreldreansvar, eller med andre samværsordninger. Med andre ord, hadde majoriteten hyppigere fysisk- eller telefonisk kontakt med barna før soning av dom i fengsel. Av denne forståelsen hadde de ved daværende tidspunkt flere muligheter for oppfølging og involvering i barnas liv, både følelsesmessig og mer praktisk orientert. Samtlige opplevde dermed en svekket grad av involvering ved nåværende soning.

Først presenteres fedrenes tilgjengelige kontaktformer i fengsel; altså hvilke virkemidler fedrene benyttet for å opprettholde kontakt med egne barn. I det videre, presenteres identifiserte faktorer relatert fedrenes grad av involvering og kontakt: 1) Barnas alder og modenhet, 2) Barnas hverdagsliv, 3) Redsel for avvisning og redusert posisjonering.

4.1.1 Digital-, fysisk- og skriftlig kontakt

Samtlige fedre beskrev hvordan de opprettholdt kontakt med egne barn under soning av dom i fengsel. De opplyste at tilgjengelige virkemidler var: 1) videosamtale, 2) besøk, 3) besøkshus, 4) brev og 5) telefontid.

Flertallet benyttet Skype/videosamtale som virkemiddel for kontakt med egne barn. Fedrene hadde en- til to timer Skype per uke. Tidsrammen varierte på bakgrunn av antall barn, interne regler eller ukjente faktorer. På den ene siden, fortalte flere om utvidet videosamtale på bakgrunn av antall barn, altså hadde de flere barn og derfor utvidet tid. På den andre siden, var flere usikker på årsaken bak utvidelsen, men antok at det baserte seg på interne forskjeller. Samtlige var fornøyd med tilbudet, uavhengig av videosamtalens varighet, og de opplevde virkemiddelet fremmede for deres grad av involvering i barnas liv.

Hvorvidt og i hvilket omfang fedrene fikk besøk av barna varierte. Kun 6 av 10 fikk jevnlig besøk. Jevnlig defineres her som besøk minst en gang per måned. To av fedrene uten jevnlig besøk, begrunnet dette i avstand, altså avstanden fra fengslet til barnas hjemsted. En av fedrene uttalte: «*.jeg har ikke besøk nå fordi det er for langt. Jeg ble tvangsflytta hit da, før hadde jeg besøk hele tia..*». Faren hadde altså mer besøk før han ble flyttet til et nytt fengsel, på grunn av kapasitetsmessige årsaker. En annen far fortalte at han var flyttet på grunn av sikkerhetshensyn, da «uønskede» hendelser hadde oppstått ved forrige fengsel. Begrepet «uønsket» viser til hendelser som Kriminalomsorgen vurderer som uønskede, og kan eksempelvis bety konflikter eller voldelige episoder.

Det var kun én far som uoppfordret beskrev brev som verktøy for kontakt med egne barn: «*Også sender vi brev til hverandre da.. Cella er full av tegninger når de kommer, tegninger over alt..*». De resterende fedrene ble spurt hvordan de kommuniserte med barna, og samtlige ble spurt direkte om de sendte eller mottok brev. Det var overenstemmelse om at brev er et unaturlig virkemiddel for kontakt, hvor blant annet en far responderte: «*hvem skal jeg sende brev til?! Jeg ringer og snakker med dem [...]*».

I kontrast til dette, opplyste fire fedre ved direkte spørsmål om virkemiddelet, å ha mottatt brev. En av fedrene fortalte eksempelvis at han mottok brev på egen bursdag, og en annen fikk periodisk tilsendt tegninger. Begge uttalte likevel at dette forekom sjeldent, fordi de selv ikke så behovet, da de hadde regelmessig fysisk- eller telefonisk kontakt. Videre ble også

barnas alder påpekt som faktor av betydning, da barna var små og derfor opplevde det utfordrende å kommunisere via brev.

4.1.2 Telefonisk kontakt

Samtlige fedre oppga å ha 30 minutter telefontid per uke, uavhengig av antall barn. I følge fedrene er den opprinnelige telefontiden på 20 minutter per uke, men med en utvidelse på 10 minutter for innsatte med forsørgerstatus. Telefontiden må fordeles på barn, foreldre, venner og andre, men fedrene forklarte imidlertid at barna i størst grad ble prioritert, med unntak av når fedrene selv behøvde hjelp eller bistand fra andre:

[...] Er det noe jeg trenger i fengsel, så må jeg spare tiden. Spare minutter så jeg kan ringe noen andre. Så de kan kjøpe de tingene jeg trenger.. eller hvis jeg trenger noe hjelp fra mamma, så må jeg ringe mamma også.

Det forelå ingen variasjoner i telefontid med bakgrunn i antall barn. Samtlige hadde 30 minutter, uavhengig av antall barn de forsørget. Fedrene jeg snakket med i januar opplyste imidlertid at praksisen var endret i desember 2021. «Fangens utvalg» fikk ved daværende tidspunkt gjennomslag for 30 minutter telefontid til *alle* innsatte, som et resultat av pandemiens ringvirkninger for innsattes soningsforhold. Fedrene hadde dermed, på dette tidspunkt, ingen utvidet telefontid, sammenliknet med øvrige innsatte.

På spørsmål om opplevelsen av telefonkontakten, var den begrensede tidsrammen en gjentakende faktor. Samtlige beskrev en opplevelse av «*for lite tid*» til kommunikasjon med egne barn, hvor kontakten var preget av «*et konstant stress*», hvor man knapt «*får satt seg ned, før man må reise seg igjen*». En av fedrene, «Lars», forklarte det slik: «*Å sitte på telefonen og telle minutter, ikke sant? For da må du prate fort, fort, fort. Det er en stressende måte å kommunisere med barn på. Veldig stressende måte å kommunisere med barn på.*» En annen far, «Trygve», beskrev som følger:

Men, det er som jeg sier, fem barn og.. skal prøve med det. Du rekker å si hei-og hade. Ojja du er på trening? Greit kan jeg ringe deg.. prøver å ringe en annen en. Hei, det og det.. Det går veldig fort. Det er hei-og hade rett og slett. Litt sånn hva har du gjort i dag, sånn og sånn,

«Lars» beskriver videre hvordan en samtale kan utspille seg. Han forteller om behovet for å «gjøre ungen varm for en samtale». Slik jeg tolker «Lars», sikter han til behovet for å gjøre barna komfortabel og trygg i situasjonen. Hans fravær er betydelig, og derfor er behovet for å trygge i starten av samtalen, særlig fremtredende. Han forklarer videre hvordan telefontiden oppleves ekstra begrenset, fordi han har flere barn:

Også når det har gått 4-5 minutter, så ,*knipser*, går det sånn når du plutselig har en samtale også er du plutselig ferdig med tiden. Jeg må jo fokusere på tiden, for jeg har tre barn, jeg må bruke tiden på alt det der. Er det noe jeg trenger i fengsel, så må jeg spare tiden, spare minutter så jeg kan ringe noen andre. Så hun kan kjøpe de tingene jeg trenger... eller jeg trenger noe hjelp fra mamma, så må jeg ringe mamma å. Så det er 30 minutter da, 30 minutter går veldig fort altså.

«Lars» beskriver her, hvordan han også har behov for å ringe andre enn barna, og hvor stort fokus han har på «bruk» av de 30 minuttene som er tildelt. Han får en mer begrenset mulighet til å «holde seg oppdatert på barnas liv», da han også må ringe andre. En annen far, «Levan», forteller om hvordan han må være aktivt tilstede ved hver telefonsamtale, for å sikre informasjonen han har behov for om barnas liv:

Så du har ringedag en dag i uken.. da blir det den uken der da. Blir mye som skjer i hennes [datterens] liv som skjer der da, så du får ikke alt med deg. Det du må være flink til da, er å snappe opp det du klarer å få med deg.

«Levan» soner dom i et høysikkerhetsfengsel med fast ringedag, og kan dermed kun ringe på tilviste dager. Han opplever den faste ringedagen som utfordrende, da datteren har en hektisk ungdomstid med mange inntrykk og begivenheter. Den begrensede telefonkontakten muliggjør derfor kun oppfattelsen av fragmenterte deler av hennes hverdag. Han vurderer likevel muligheten for oppfølging som tilstede, men begrenset.

I det videre presenteres følgende faktorer som vurderes som påvirkende for fedrenes *grad* av involvering: barnas alder og modenhet, barnas hverdagsliv og fars redsel for avvisning og redusert posisjonering.

4.1.3 Barnas alder og modenhet

En faktor av betydning for opplevelsen av begrenset involvering i barnas liv, var barnas alder og modenhet. Majoriteten av fedrene hadde minst ett barn i barnehage- eller tidlig i barneskole. Disse barna ble beskrevet som utfordrende å opprettholde kontakt med per telefon, videosamtale eller brev. En av fedrene forklarte det slik:

Det er ikke lett i det hele tatt as. Også har du telefonsamtale som, altså hvor mye kan du prate med barna på telefon? «Ja åssen går det, jo det går bra». Thats it, «ja åssen går det på skole, jo det går bra». *ler*. Det er svarene deres.

«Lars» beskriver her hvordan barna kun evner å kommunisere med enkle setninger og korte uttrykk, og hvordan dette resulterer i en «*samtale [du ikke kan] bygge opp på*». Slik jeg forstår fedrene, er barnas utviklingsstadiet preget av manglende kommunikative ferdigheter, og da særlig på bakgrunn av deres unge alder. En annen far, «Trygve», beskriver seg selv som en «*nysgjerrig far*», men poengterer likevel at barnas alder hemmer mulighetene for å holde seg tilstrekkelig oppdatert og involvert:

Jeg er jo bare en nysgjerrig far. [Vi snakker om] hva de har gjort, og om de har hatt det bra. Om det er noe spesielt som har skjedd, om de har vært med vennene jeg vet de kommer godt overens med da. Jeg er bare litt sånn.. nysgjerrig på hverdagen deres jeg as. Det går jo veldig mye i det samme: Hva har du spist i dag? Hva har du gjort? Hvem har du lekt med? De er jo så små, så jeg får ikke noe mer ut av de.

«Trygve» viser her hvordan kontakten primært handler om barnas trivielle hverdagsliv, eksempelvis hva de har spist, gjort og lært. «Trygve» beskriver videre hvordan kontakten med barna, og graden av involvering er varierende: «*[den går i] bølger.. til og fra.. det går fint, man må bare regne med sånt*». Han sier at han må forvente en varierende kontakt. Utsagnet kan tolkes på flere måter. På den ene side, kan han referere til at kontakt er varierende, fordi han soner dom i fengsel. På den annen side, kan han referere til hvordan relasjoner og dialoger varierer i omfang og kvalitet, også utenfor konteksten av et fengsel.

I kontrast til ovennevnte opplevelser, beskrev en annen far hvordan hans eldre sønn var enklere å kommunisere med per telefon: «*Han eldste er grei liksom, med han kan man prate om mye ikke sant? Litt annerledes å prate med han. Han har vokst opp da, mye lettere å*

prate. Han har lange samtaler, lange svar». Sønnen er i ungdomsalder, og evner i større grad å prate om hverdagens mangfold, sammenliknet med hans yngre barn.

Barnas alder og modenhet er således påvirkende for fars grad av involvering. Det er vanskeligere å opprettholde dialog med yngre barn, sammenlignet med eldre barn. Hvorvidt dette har sammenheng med fengselskonteksten er vanskelig å vurdere, da flertallet referer til små barn innenfor aldersspennet 1-8 år. Slik jeg tolker det, kan samtalene de refererer til, vurderes som autentiske og adekvate samtaler i lys av barnas alder og modenhet. På den annen side, kan fengselskonteksten og dets rammer påvirke og dermed resultere i mer innholdsløse samtaler.

4.1.4 Barnas hverdagsliv

I forlengelse av ovennevnte fremstilling, ble også barnas hverdagsliv identifisert som faktor av betydning for fedrenes involvering i barnas liv. Barna har et komplekst hverdagsliv med flere skole- og fritidsaktiviteter, samt en rekke andre gjøremål. Slik jeg forstår fedrene, opplever de hverdagens kompleksitet som hinder for deres kontakt med egne barn. Flere beskriver situasjoner, hvor barna er utilgjengelige eller viser manglende interesse for kontakt. Dette begrunnes av fedrene i barnas behov for å opprettholde og vedlikeholde eget liv. En forklaring som ikke vurderes som negativ, da fedrene ønsker at barna skal ha det godt og opprettholde egne rutiner. Likevel viser dette hvordan fedrenes allerede begrensede muligheter for involvering ytterligere svekkes, fordi kontakten må koordineres etter barnas hverdagsliv og behov. En av fedrene fortalte: *«Hun er mer på skolen [nå], og tegner ikke like mye til meg nå da [...] Nå er det så lenge siden jeg har fått tegninger fra hun, hun er opptatt, skal på aktiviteter».*

Faren refererer her til brevutveksling, og hans opplevelse av å få færre tegninger fra datteren nå enn tidligere. Datteren er mer opptatt og prioriterer andre ting fremfor kontakt med egen far. Han forklarer videre at barna har fritidsaktiviteter, og at telefonsamtalene må *«klaffe inn med når de har tid».* Dermed vil hyppigheten av kontakt kunne begrenses i perioder, fordi barna ikke har ledig tid.

En annen far beskriver hvordan soning i et høysikkerhetsfengsel gjorde han usikker, da han ikke fikk *«deltatt i hverdagen [til barna]».* Slik jeg tolker det, opplever faren høysikkerhetsfengslets begrensede muligheter for kontakt som utfordrende, særlig da han

verken får vært aktiv tilstedeværende eller indirekte involvert med barna. Han beskriver videre hvordan usikkerheten øker i takt med dommens lengde. I samtalen spør jeg han, hva usikkerheten bunner i. Han svarer: «*Om jeg fortjener å være foreldrene deres rett og slett.. om jeg fortjener den plassen jeg har fått da*». Utsagnet viser hvordan soningsforholdet gir han tid til å tenke og reflektere over egen farsrolle, samt livssituasjon for øvrig. Gir straffegjennomføring i fengsel rom for refleksjon og endring i fedrenes liv? Dette vil diskuteres videre i kapittel 4: Diskusjonskapittelet.

4.1.5 Redsel for avvisning og redusert posisjonering

Siste identifiserte faktor som påvirkende på fedrenes grad av involvering er: Redsel for avvisning og redusert posisjonering. Fedrenes opplevelse av begrensede muligheter og det fysiske fraværet hemmer deres farsrolleidentitet. Flere fedre fortalte om en indirekte frykt for avvisning, samt opplevelse av redusert posisjonering, altså avvisning fra egne barn og redusert posisjonering som forelder. En av fedrene, «Anders», beskrev hvordan datteren slet på skolen og fremsto mer lukket i samtale med han nå, sammenliknet med tidligere. Han utdyper:

Hver gang jeg prøver å spørre, så finner hun sånne hvite jug da. Det forstår jeg, det er skole. jeg vet ikke.. Jeg kan ikke gå så mye inn på detaljer.. jeg sitter jo her da. Så alt det gode, at jeg skal kjeft eller sette grenser.. jeg kan ikke gå i temaet om skole.. jeg vil ikke gå inn for det.

«Anders» forteller her om hvordan datteren unnviker å fortelle om det vanskelige eller utfordrende i eget liv. På den annen side, forteller han også om hvordan han selv unnviker å engasjere seg i slike temaer med datteren, særlig fordi han sitter i fengsel. Dette viser hvordan «Anders» opplever soningssituasjonen som hemmende for egen farsrolleidentitet. Han har ikke lenger rett til å stille krav eller sette grenser overfor datteren, fordi han sitter i fengsel. Jeg utfordrer «Anders» videre på hvorfor han ikke kan snakke med datteren om vanskelige temaer:

Hmm.. jeg vet ikke.. jeg føler at jeg sitter i fengsel og føler at hvis jeg sier noe.. at hun kan snu ryggen sin. Hun kommer ikke til å gjøre det, for vi har såppas bra bånd, men jeg føler at jeg ikke er i posisjon til å sette noe [grenser eller] kjeft eller si: Hør nå! Nå får ikke du det eller det!

«Anders» viser usikkerhet i ovennevnte utsagn. Han er usikker på relasjonen med datteren. På den ene siden uttaler han en frykt for datterens avvisning, samtidig som han avkrefter at dette ville vært en realitet. «Anders» er bevisst at hans frykt for avvisning er virkelighetsfjern. På den andre siden, er opplevelsen av frykt reell i eget liv og hemmende for egen atferd. Han forteller videre hvordan han opplever at datteren har han «*i sjakk*», fordi hun vet at «*Pappa har gjort noe gærent, han kan ikke si så mye*». «Anders» opplever egen posisjon som svekket ved soning i fengsel. Han er ikke lenger i posisjon til å sette grenser eller stille krav overfor datteren. Samtidig kan utsagnet indikere hans egen selvforståelse. Han opplever selv at hans status som kriminell og innsatt er uforenlig med en grensettende og tydelig farsrolle. En annen far, «Marek» beskrev en lignende opplevelse. Han fortalte hvordan han ikke ønsket å «*grensesette*» eller «*kjefte*» på datteren:

Det det er vanskelig å følge opp og vanskelig å ta opp viktige saker med barna, fordi den korte tiden vil du ikke ødelegge.. kjefte da, hvis du skjønner hva jeg mener..? Hvis de har gjort.. moral preik, det blir lite moral preik.. ikke så mye moral preik da, ikke sant? For man skal prøve å få godt ut av de 5 minuttene, 10 minuttene [telefontid] man har i uka da til å liksom... for meg så er det mer bare lytting, og hva de har å si, enn liksom andre veien.

«Marek» sin opplevelse samsvarer i stor grad med «Anders» sine beskrivelser. «Marek» bruker på sin side, andre ord. Han ønsker ikke å ødelegge kontakten med barna ved å kjefte eller ta opp vanskelige temaer, mens «Anders» opplever at han ikke er i posisjon til å gjøre det. I samtale med «Marek» utfordret jeg han videre på å forklare hvorfor det var viktig for han å «*få noe godt*» ut av de minuttene han hadde, han forklarer: «*Man får ikke fulgt opp vettu. Vi har så lite tid. Barna skal være glade og.. snakke med meg i telefon, ikke for å få kjefte. Da gidder de ikke. Nei da gidder de ikke*».

Her berører «Marek» den samme frykten som «Anders». De erfarer begge en frykt for avvisning fra egne barn. Fedrene sitter i fengsel med begrenset besøkstid og kun én telefonsamtale med barna per uke. I frykt for at grensetting resulterer i mindre kontakt, unnviker begge fedrene dette. De ønsker å være den «snille pappaen». Pappaen som ikke kjefter eller stiller krav.

Det er tydelig at fedrene opplever de begrensede mulighetene, det fysiske fraværet og eksterne faktorer som barnas alder og hverdagsliv som påvirkende på deres farsrolle ved soning av dom i fengsel. Ovennevnte fremstilling viser hvordan de strukturelle faktorene, som

tidsrammen ved telefontid, faste ringedager og avstand fra fengslet til eget hjemsted, påvirker fedrenes grad av involvering. Dette er strukturelle faktorer som fedrene begrunner i sikkerhetshensyn, kapasitet og ressurser, men allikevel faktorer som påvirker deres opplevelse betydelig.

4.2 Farsrollen oppleves ubetydelig

Det andre hovedfunnet fra den empiriske analysen er fedrenes opplevelse av farsrollen som ubetydelig, da både i innsattgruppen og systemet for øvrig. Det forelå en tydelig felles oppfatning av farsrollen som lite prioritert og vektlagt ved soning. De beskriver særlig miljøet og kulturen i innsattgruppen, samt systemets manglende vektning av barnas interesser og fedrenes foreldrerolle.

4.2.1 Machokultur og manglende fokus på farsrollen

Fedrenes beskrivelser av miljøet og kulturen blant de innsatte var gjentakende i intervjusettingen. Majoriteten av fedrene oppga å ha et fåtall «*medfanger*» de snakket med om private ting, som eksempelvis barna. Omfanget av slike relasjoner varierte på bakgrunn av hvem som sonet på gjeldende avdeling. Fedrene beskrev hvordan trygghet, og mennesker man «*klaffer med [og som] gir energi*», er menneskene man samtaler med. De samme fedrene beskrev samtidig en innsatt-gruppe som primært samtalte om «*overfladiske*» ting. En far beskrev det slik:

Noen gjør det [snakker om barna], veldig lite egentlig her inne. Går mest i kriminalitet, veldig mye sånn oss mot betjentene, det er sånn det er. Det syntes jeg er helt teit, men sånn er det her inne da. [...] Noen går det med, andre er det liksom. Skal være så harde og tøffinger

Beskrivelser som indikerer et tøft miljø med stort fokus på kriminalitet er gjentakende. En av fedrene reflekterer rundt hvorfor det er slik:

Altså det tror jeg er fordi at.. mange som.. høysikkerhetsfengsel da ganske alvorlige dommer og... man har vært i et miljø der man ikke har tillit til mennesker og har mista troen på at det går an å stole på et menneske... og mista troen på at det går an å sitte å snakke med et menneske der det blir hos den personen og ikke blir brukt mot deg.. og snakka videre om og det er vertfall.. det er det jeg sliter med.. og det tror jeg er en gjentakende ting hos de fleste.

Flere fedre forteller om hvorfor de ikke ønsker å snakke med andre innsatte om familieliv og egne barn. En gjentakende faktor er andres dommer. «Trygve» forteller:

Det spørs litt. Jeg har ikke lyst til å snakke med folk som sitter for **drap..** og andre ting om barna mine. Men, ja jeg snakker med folk jeg er komfortabel med, folk som sitter i min situasjon da. De er foreldre selv, sitter kanskje for noe vold eller narkotika. Da er det litt mer naturlig å prate.

Det er tydelig blant fedrene at det foreligger et skille, basert på hvilke dommer som er akseptert og ikke. Drapssiktede pekes særlig ut som ikke-ønskelige relasjoner. «Trygve» forteller i forlengelse:

Det er litt vanskelig å snakke med folk som har tatt et liv da, når du sitter selv for.. det er ikke bagateller, men det er ikke så tung dom for min del da. Det er litt vanskelig å snakke med noen som har tatt et liv da, når du selv ikke er i den..

En annen far, «Marek» forteller om et miljø preget av uærlighet og en hevdende kultur. Han utpeker yngre lovbrøtere som særlig fokusert på tidligere kriminalitet, og tydeliggjør hvordan han ikke ønsker å omgås eller åpne seg for ovennevnte individer. Han forteller videre:

Hva de utgir seg for å være her er jo helt på tur. Noe helt annet.. enn ute da. Jeg har aldri møtt så mange millionærer i fengsel før. Og en som skryter av hvor mye penger de har, også plutselig: Kan jeg bomme en røyk av deg eller?

En annen faktor som identifiseres som avgjørende for fedrenes unnvikelse fra å samtale med andre innsatte om familiære temaer, er opplevelsen av manglende interesse fra andre medfanger. En far forteller:

Man føler kanskje ikke at de er.. er så interessert. Og samtidig beskytte litt seg selv, vet ikke hvem den andre parten er, ikke sant? Plutselig så er det en pedofil *ler* neida.. men, liksom vi vet aldri hvem som er her. For det holder vi jo skjult.

En annen far, som ikke ønsker å prate med andre om deres problemer, forteller: «*Nei, jeg vil ikke gå inn på det. Jeg har mine egne problemer. Jeg skal ikke rette opp andres vei*».

De fedrene som oppgir å snakke om papparollen og familieliv med andre, beskriver samtaler om «*savn og kjærlighet*», men tydeliggjør også at det primært går i «*mat, trening, vas, TV og nyheter*». En av fedrene som reelt sett ønsker å prate om familiære temaer, forteller hvordan dette kan oppleves utfordrende ved soning av dom i et høysikkerhetsfengsel:

Det er fort gjort å snakke om kule ting da, når du er inne. Alle skal måle seg med hverandre. Fort gjort å komme i den negative stien, ikke sant. Hva man har rusa seg på, hva man har gjort, hvem man er, hvem man kjenner. Det er det raskeste samtaleemnet. Folk tørr så vidt å snakke om ordentlige ting da, som betyr noe [...] Det er en viss type samtaleemnet, du blir jo sett på som en gærning hvis du snakker om noe annet. Du blir jo revet med, rett og slett.

Det var kun én far som oppga å aldri snakke med andre innsatte om familieliv: «*[Han] kjente ikke så mange som har barn [og ønsket ikke] kontakt med medfanger [fordi han var] dritt lei prat om hvor tøffe de har vært, og rusprat*». Jeg spør han videre, hvorfor han tror miljøet preges av en hevdende kultur. Han trekker paralleller med tilværelsen utenfor fengslet, og innad i fengslet:

Når man er ute i miljøet så kler man på seg en maske og en holdning som gjør at man får er overlevelsesinstinkt der.. man bare må handle for å overleve. Enten så er det meg eller så er det han...og.. sånn blir det litt her inne å.. det er jo miljøet man går med her inne å.. Det er liksom likt som på utsiden. Bare at her inne er det rusfritt innimellom... *ler*... men.., man er alltid.. liksom.. jeg er alltid på vakt. Kroppen er alltid på vakt.. det er liksom.. handler om å forsvare seg

I samtale med fedrene påpekte flere, systemfaktorer som betydningsfulle for deres opplevelse av farsrollen under soning. Fedrene erfarte få eller ingen fordeler på bakgrunn av deres forsørgerstatus, men presiserte at fordeler var svært ønskelig. Fedrene ønsket mer kontakt og bedre tilrettelegging, særlig på bakgrunn av «*barnas beste [og] deres behov*».

Flere fedre reflekterer rundt samme problematikk: Et behov for større fokus på barnas behov, da de ikke indirekte bør «straffes» for fedrenes fengselsstraff. Det er særlig behovet for «*litt mer samtaler, flere tiltak*» som er fremtrende. En far forteller videre: «*Flere tiltak som gjør at foreldre kan fokusere litt på utsiden da, barna. Mer ringetid eller andre tiltak som gjør at du har mer kontakt med barna*». En annen problematikk som også ble berørt i samtale med fedrene var barnas behov for å snakke med en fagperson eller ekstern aktør. Med andre ord, barnas behov for å snakke med en fagperson om soningssituasjonen til pappa, og deres

opplevelse av dette. En av fedrene hadde i samråd med barnemor vurdert barnas behov for en utenforstående samtalepartner som betydelig:

Begge mødrene til barna nå har jo lett selv hva de kan.. hvor de kan kontakte mennesker som kan hjelpe de å forklare barna og sette litt ord på det de tenker på og.. følelser de sitter med.. for det har blitt veldig mye sinne og utagering hos de.. og det er jo etter jeg har sittet inne og sonet... at det ikke er veiledning til det her inne.. på en måte.. at.. det er greit at vi skal bli ivaretatt her inne, men at vi som har barn.. at de også får et opplegg eller et tilbud om **hvordan de skal bli ivaretatt av kriminalomsorgen**. Fordi det føler jeg er veldig glemt. Eller ikke føler, jeg vet at det er tatt litt for gitt. Selvom de sier at barn er høyt prioritert og at man skal ha besøk og.. men ofte så er det veldig viktig at de også kan sette ord på ting og prate om ting.. og .. for å komme seg videre..

En annen far påpeker en lignende problematikk, og mener Kriminalomsorgen i realiteten vekter «*barnets beste*» i for liten grad. En tredje far referer til en tidligere stortingsmelding og forklarer: «*Stortingsmeldingen som kom i 2011, nr. 37. Da var det melding om hva de burde forbedre i straffegjennomføringsloven, der også en av grunnene var mer kontakt med barna*».

4.3 Nåværende soningsforhold som vendepunkt for egen farsrolleidentitet

Det siste identifiserte hovedfunnet i den empiriske analysen, er fedrenes opplevelse av nåværende soningsforhold som et vendepunkt for egen farsrolleidentitet, og livssituasjon for øvrig. Progresjon og rehabilitering viste seg å være to viktige momenter for fedrenes opplevelser av nåværende soningsforhold. Momenter jeg vektla i liten grad, i samtale med fedrene. Det var likevel momenter som ble fremtredende i lys av deres perspektiv.

Omlag halvparten av fedrene opplevde nåværende soningsforhold som vendepunkt i eget liv, når det dreide seg om rusmisbruk, kriminalitet og papparollen for øvrig. Vendepunktet ble assosiert med en positiv utvikling, hvor fedrene ønsket å utøve en konformitet i lys av generelle samfunnsforventninger, altså rusfrihet, lovlydig atferd og en mer tilstedeværende farsfigur. Slik jeg tolker fedrene, ser de eget rusmisbruk og kriminelle aktivitet i lys av egen farsrolle. En livssituasjon preget av hektiske hverdager med en egoistisk tilnærming står i kontrast til farsrollen de ønsker å utøve. Det vil derfor være av betydning for deres farsrolleidentitet, hvorvidt de velger å gjøre endringer i eget liv. Endringer som på sikt kan bidra til at de blir mer tilstedeværende og involvert i barnas liv.

I videre fremstilling vil jeg presentere fedrenes opplevelse av tid til selvrefleksjon og reevaluering av eget liv, etterfulgt av fedrenes endrede prioriteringer i lys av rusmisbruk.

4.3.1 Selvrefleksjon og reevaluering

En av fedrene, «Trygve» sammenliknet nåværende soningsforhold med ett av hans tidligere, hvor han nå opplevde endrede prioriteringer og et økt fokus overfor familien og barna. Han fortalte hvordan han tidligere var blitt tilbudt plass på foreldreveiledningsprogrammet: *Pappa i fengsel*. Et program som gjennomføres av Kriminalomsorgen i norske fengsler. Han var imidlertid «ikke klar for å ta det imot [tidligere]». På daværende tidspunkt levde han et hektisk liv i et kriminelt miljø. Et miljø han var «dypt inni», hvor han «kun tenkte på seg selv». I kontrast til dette, opplevde han nå en endring. Han hadde «et helt annet fokus nå». Han forteller videre:

Ute er det lettere å snakke, ting går i stor hastighet liksom. Det er noe man kan ha i hodet og i hjertet, men overser hver dag, fordi ting skjer og man har dårlige folk rundt seg. Muligheten er mye større for å gjøre feil og. Jeg var egentlig litt klar for det [å endre livssituasjon] før jeg ble putta inn, men så ble det mye klarere når jeg satt inne da. Da var jeg rusfri og..

På den ene siden, ønsket han endring allerede før innsettelse. Samtidig opplevde han det enklere å gjennomføre endringen ved soning av dom i fengsel. Han forteller videre:

Du tar ting for gitt og sånn da, når du er ute. Man tenker at man har all verdens av tid, og all verdens av energi til å gjøre alt samtidig liksom. Når jeg ble putta inn, fikk jeg et helt annet fokus. Bruke hvert eneste minutt med barna mine da, ikke stresse de i seng og sånn fordi jeg skal videre å.. tenke på meg selv liksom. Bare gjøre ting.. sånn.. vanskelig å forklare det.. gjøre ting halvhjerta da, når de har gått å lagt seg - så kan jeg gå å feste litt eller.. sånne ting da. Det fokuset har jeg ikke lenger, når jeg er med de, så er alt annet dødt. Telefonen eksiterer ikke, andre avtaler eksiterer ikke. Jeg vet at okei, jeg har hatt en drifin dag med barna mine, og de er slitne og har gått og lagt seg, så kan jeg ta meg en kopp kaffe i sofaen og slappe av, puste litt og legge meg. Det er det, jeg er den typen da. Jeg liker heller å være litt stolt av meg selv, for at jeg har gjort det beste for mine barn da.

«Trygve» reflekterer rundt sitt endrede fokus, sammenliknet med tilværelsen før soning. Det kan problematiseres at min forforståelse preget meg i denne delen av samtalen, da jeg reagerte på hans bemerkninger om manglende distraksjoner som telefon og avtaler. Slik jeg forsto han, var mangelen på telefon og et hektisk hverdagsliv faktorer som muliggjorde fokuset på barna, både ved samvær og annen interaksjon. Jeg spurte derfor «Trygve» hvordan han så for seg

livet når distraksjonene tilbakevender. Han skjønnte hva jeg siktet til, altså hvorvidt endringen av fokus kun handlet om mangelen på distraksjoner. Han tydeliggjør:

Det går jo an, selvom du sitter i fengsel, å ha det fokuset du har ute.. Jeg kjenner flere foreldre som sitter i fengsel: Ahh faen nå kommer barna mine på besøk liksom. Bli fort og gæli ferdig med besøket, og komme seg tilbake på cella og.. fortsette rutinen sin. Jeg blir litt lei meg på deres vegne da. Jeg tror jeg har tatt det steget at jeg forandrer meg jeg. Jeg har.. ja. Verdens fineste barn, hvorfor skal jeg ikke bruke tiden min på de?

I forlengelsen forklarer «Trygve» at han «*er veldig mett på den livsstilen [han har levd tidligere]*». Han har «*kosa seg og herja for mye, [...] det er nok nå!*». Han forteller videre om en selvreflekterende prosess, hvor han «*har gått i seg selv*» og innsett behovet for endringer i egen livsførsel. Flere fedre bemerker lignende erfaringer, hvor soningsforholdet gir tid til selvrefleksjon og reevaluering av egne livsvalg og livssituasjon for øvrig. Dette ses særlig i sammenheng med omfanget av tid brukt, alene på cella. Tiden gir mulighet for refleksjon knyttet egne livsvalg og tidligere prioriteringer.

«Ivan» er en far som tidligere har prioritert egne lyster og behov fremfor barna. Dette har endret seg nå. Han opplever å «*møte virkeligheten [når barna kommer på besøk]*». Med andre ord, den fysiske kontakten med egne barn tydeliggjør hva han «*har utsatt de for*». Han forteller videre:

Jeg merker jo sånn som nå når jeg sitter inne.. så... tenker jeg veldig på konsekvensene av handlingene mine nå og hva jeg har utsatt de for.. som jeg kanskje ikke helt klarte å tenke når det gikk galt igjen da. Da kjørte jeg mitt eget løp holdt på å si. Å ble selvcentrert og egoistisk..

Han forteller videre i kontrast til «Trygve» om et støtteapparat som har veiledet og hjulpet han på veien mot endring. Han refererer til flere ansatte, både internt- og eksternt i Kriminalomsorgen. De endrede prioriteringene motiverer han, men han reflekterer likevel rundt hvordan fremtiden vil by på utfordringer:

Da ser jeg for meg et liv med mye utfordringer og.., men jeg håper jeg er rusta sterk nok til å stå i det. Jeg vet hva som skal til. Jeg har vært gjennom dette før og... jeg har jo tatt avstand fra miljøet.. jeg var jo ikke i miljøet i det hele tatt de årene jeg var rusfri...da var jeg mer opptatt av veldig få gode venner, til å stole på. Jeg har aldri trengt mange folk rundt meg. Det.. ja..

Han forteller her om tidligere livssituasjon, hvor han var rusfri sammenhengende i flere år. Han bygde opp et liv og en trygg relasjon med egen familie, men så oppsto det en krise i «Ivan» sitt liv. En krise som endret alt. Han flyktet inn i arbeid, gikk tilbake til rusen, mistet jobben og huset, samt den trygge relasjonen med egne barn og familie. Nå soner han dom i et av Norges høysikkerhetsfengsler, men ser likevel for seg et bedre liv etter løslatelse. De ovennevnte fedrene forteller direkte eller indirekte om en opplevelse av «*[økt] kvalitet i tiden [de er med barna]*». De ser sammenhenger ved den økte kvaliteten og deres nye «veivalg». De opplever et økt fokus på papparollen og fremtiden for øvrig, da særlig på bakgrunn av økt tid til selvrefleksjon og veiledning fra fagpersoner internt eller eksternt på institusjonen. De har ikke lenger «*tid til gammelt tull*». En av fedrene avslutter med følgende oppfordring til andre fedre i samme situasjon:

Det finnes foreldre der ute som er redd da, for å snu fra det de har kommet inn på. Jeg har jo vært der selv [...] Det er jo aldri for sent, man må jo bare! Det er litt surt noen ganger å snu, men jeg ville egentlig oppfordret veldig mange til å snu da. De er barna dine livet ut da, selvom du har driti deg ut. Ta deg selv i nakken og vær der for dem, i det minste.

4.3.2 Rusfrihet, rusbehandling og avvisning av det kriminelle miljøet

Flertallet av fedrene i mitt utvalg hadde rust seg aktivt før innsettelse, både med alkohol og narkotiske stoffer. Det var varierende hvorvidt de beskrev konsumet som misbruk. Det var likevel tydelig at flertallet ønsket en endring. De ønsket å bli rusfrie, blant annet fordi dette ville styrke deres farsrolle. Slik en av fedrene forklarte, i forbindelse med tiden før innsettelse, ble hans tilstedeværelse med datteren svekket på bakgrunn av hans rusbruk. Han ønsket ikke å være ruspåvirket foran barna, og dermed ble han mer fraværende som far. Dermed var det viktig å oppnå rusfrihet også i relasjon til farsrollen. En annen far fortalte om en pågående barnevernssak, hvor hans rusbruk var et sentralt tema. Han forteller at den pågående barnevernssaken er en sentral motivering for hans ønske om å bli rusfri ved nåværende soningssituasjon. En tredje far forteller også om hvordan hans tidligere rusbruk har påvirket hans farsrolle overfor datteren:

[...] Det var jo sånn som sist jeg ruste meg.. det var perioder der det var fint.. og.. prata med de.. også plutselig var jeg vekk i noen måneder også.. var det en uke eller to jeg prata med de.. det var veldig mye sånn.. uro for de [...]

Utsagnet viser hvordan faren har selvreflektert relatert hans forhold til rus, og dets påvirkning på relasjonen med barna og deres livssituasjon for øvrig.

Cirka halvparten av fedrene som informerte om rusmisbruk, fortalte også om pågående rusbehandling under soningen, hvor flertallet sonet på ruseheter i tilhørende fengsel. Ytterligere to fedre skulle overføres til nye soningsinstitusjoner med fokus på rusmestring.

Fedrene fortalte, i likhet med ovennevnte fedre, om endrede prioriteringer, tankemønstre og framtidsutsikter. Endringene kom særlig på bakgrunn av en indre motivasjon for «nye veivalg». Fedrene på rustenhetene fortalte eksempelvis om økte ressurser, som mer kontakt med omverden, faste miljøterapeuter på avdelingene og samtalegrupper med andre innsatte. Faktorene bidro til å motivere fedrene ytterligere mot en rusfri hverdag, også etter løslatelse.

I forlengelse av endrede prioriteringer og veivalg, forteller også flere fedre om en avvisning av det kriminelle miljøet, de tidligere har omgått. Flere forteller at de indirekte- eller direkte unngår relasjoner med mennesker som er aktivt i miljøet. En av fedrene forteller:

[...] Å komme meg litt vekk fra miljøet, jeg har gjort en god jobb. Kommet meg veldig vekk fra det vonde miljøet, kommet meg ganske langt på vei. Så nå er det bare siste biten igjen.

En annen far, forteller om samsvarende erfaringer. Han har gått aktivt inn for å avvise fengselsmiljøet, da han vurderer det som motstridende med en sentral farsrolle. Han utdyper:

Nei..[du kan ikke ta del i miljøet, og være pappa] fordi sånn som nå ønsker jeg å finne tilbake til den personen jeg ønsker å være. Mens da må jeg på en måte være to personer, jeg må være den på en måte ruspersonligheten min. Som er i miljøet. Og på en måte være den jeg er. Da ikke sant pleier jeg begge deler, også vet jeg at ruspersonligheten i meg tar størst plass når den først blir synlig og kommer tilstede. Og den vil jeg helst ikke være i kontakt med. Så den.. er ufyselig, stygg, den er.. det er ikke en person å ta vare på.. den ønsker jeg virkelig å bli kvitt.

Han vurderer deltakelse i fengselsmiljøet som uforenlig med en farsrolle, og måtte derfor gjøre endringer for å muliggjøre den farsrollen han ønsket. Dermed avviste han miljøet. Han forklarer videre:

Min måte å gjøre det på er at jeg avviser de da.. jeg snur ryggen og går.. jeg er veldig stille.. prater ikke mye.. her inne er jeg ikke i noe miljø i det hele tatt. Det er det jeg har fått veldig mye skryt av da.. av de som jobber her.. at... at jeg snur for ryggen til det.. hvis det er noe som ikke er greit å...

Utsagnet viser hvordan fedrene får «skryt» og oppmuntring av betjenter og andre ansatte ved unnvikelse fra de mer belastende gruppene innad fengslet. En annen far forteller om samsvarende erfaringer med oppmuntring og goder relatert ønsket atferd:

Jeg tror de ser an, på kjemien og hvordan du har det [...] At de tar hensyn til det, det er jo veldig bra da. Så jeg har egentlig ingenting å klage på da, her i fengslet. Som regel så er det.. hvis du er flink til å passe på og er sånn, så er folka som regel godhjerta.

Flere av fedrene har klare målsettinger for fremtiden. De ønsker å bli lovlydige og rusfrie, fordi de vil *«kjempe for å ha barna»* eller *«for å bygge opp relasjon til barn og familie»*.

Ovennevnte funn viser hvordan soningssituasjonen til innsatte fedre kan virke som en positiv faktor for deres selvutvikling og endrede prioriteringer. Fengslets klare rammer, restriktive tilnærming og ressurser muliggjør endrede veivalg, som kan oppleves vanskeligere å gjennomføre utenfor fengslets rammer.

5.0 Diskusjon

Jeg vil i dette kapittelet diskutere empirien i lys av tidligere forskning og relevante teoretiske perspektiver. Kapittelet er inndelt i fire hoveddeler, hvor «Innsatte fedres involvering» er første del. Jeg vil her diskutere hvilke kontaktmuligheter innsatte fedre har for kontakt med egne barn og opplevelsen av dette. Videre, i delkapittel 5.2 «Rammene og relasjonene kan begrense», diskuteres fedrenes opplevelser av farsrollen, uavhengig av kontakt og samvær med egne barn, med hovedvekt på innsattkulturen og systemet. I delkapittel 5.3 «Endret farsrolleidentitet» diskuteres fedrenes opplevelse av endret farsrolleidentitet ved soning, og da relatert til redusert grad av grensesettende atferd overfor egne barn. I det siste delkapittelet, 5.4 «Rammene og relasjonene begrenser, likevel vil jeg være pappa», diskuteres fedrenes opplevelse av endringsprosesser og progresjon ved nåværende soningssituasjon. Samtlige delkapitler søker å belyse fedrenes farsrolleidentitet, hvordan den utøves, begrenses, muliggjøres og utvikles ved soning av dom i et høysikkerhetsfengsel, og hvorvidt en farsrolleidentitet er forenlig med soning av dom.

5.1 *Innsatte fedres involvering*

Slik jeg vurderer det, er kontakt og involvering to sentrale aspekter ved farsrolleidentiteten og farsrollen for øvrig. Kontaktens hyppighet, kvalitet og opplevelsen er dermed sentrale aspekter ved gjeldende problemstilling. Hvorvidt fedrene benytter tilgjengelige virkemidler og muliggjør seg av de ressurser som foreligger, vil kunne påvirke deres farsrolleidentitet.

Jeg vil i dette delkapittelet belyse hvilke virkemidler fedrene benyttet for kontaktetablering med egne barn og hvordan kontakten opplevdes, under soning av dom i høysikkerhetsfengsel. Momentene søker å belyse prosjektets problemstilling, samt følgende forskningsspørsmål: «Hvordan opprettholdes kontakt med egne barn under straffegjennomføring i fengsel?». Kapittel 4.1 «Redusert grad av involvering i barnas liv» er dermed utgangspunktet for videre diskusjon.

5.1.1 Besøk, brev og videosamtale

Som skissert i kapittel 4.1, har fedrene flere tilgjengelige virkemidler for kontakt med egne barn under soning. De opplyste om mulighet for besøk, telefoning, brevutveksling og videosamtaler. De fleste benyttet seg av virkemidlene i en ukentlig til månedlig frekvens. En frekvens som samsvarer med tidligere forskning, hvor majoritetene får månedlig besøk

(Clarke et al., 2005; Dennison et al., 2017; Lanskey et al., 2016; Pierce, 2015). På den andre siden, var det også en betydelig gruppe som svært sjeldent eller aldri mottok besøk. Flere innsatte benyttet seg dermed ikke av de rettigheter som forelå. Innsatte i norske høysikkerhetsfengsler har rett på ett besøk per uke (Kriminalomsorgen, 2022). I min studie oppga kun én far å benytte seg av denne rettigheten. De som derimot sjeldent eller aldri fikk besøk, begrunnet dette i avstand til egen hjemkommune, relasjonen med barnets mor eller et eget ønske om å ikke ville ha besøk.

Reisevei til- og fra fengslet er en faktor som påpekes i en rekke studier, hvor lang reisevei vurderes som hemmende for innsattes involvering og kontakt med egne barn. Eksempelvis vil kostnadene til bensin, utfordringer relatert til timelange bilturer med yngre barn og det allerede begrensede besøket være faktorer som hindrer (Dennison et al., 2017; Dennison & Smallbone, 2015; Clarke et al., 2005; Arditti et al., 2005; Loper, Carlson, Levitt & Scheffel, 2009). Nevnte momenter ble også påpekt av fedrene i mitt utvalg. Fedrene fortalte hvordan familien hadde manglende ressurser, eller muligheter til å kjøre til- og fra fengslet, for å muliggjøre en times besøk. Dette viser hvordan innsatte fedre får kontakthypptigheten redusert på bakgrunn av strukturelle faktorer, som fengselets rammer og ressursmangler. Og som igjen står i motstrid til Kriminalomsorgens nærhetsprinsipp. Prinsippet uttrykker eksplisitt at innsatte, så langt det lar seg gjøre, skal sone i nærheten av egen hjemkommune (Meld. St. 12 (2014-2015), s. 33). En realitet flere innsatte ikke får erfare, da de soner med lang avstand til eget hjemsted. Dette ser imidlertid ikke ut til å være en uvanlig praktisering, da nærhetsprinsippet kan stå i konflikt med andre hensyn. Eksempelvis kapasitets- og sikkerhetsmessige hensyn. Av denne forståelsen kan fedrene plasseres med lang avstand til eget hjemsted, på bakgrunn av manglende kapasitet i egen hjemkommune, slik en av fedrene forklarte. Praktiseringen kan dermed vurderes som problematisk for både far og barn. Nærhetsprinsippetets svake posisjonering resulteres her i opphør av kontakt, da besøkene ikke muliggjøres. Dermed mister fedrene en sentral arena for samvær og relasjonsbygging med egne barn, med påfølgende konsekvenser for begge parter. Justis- og beredskapsdepartementet (Meld. St. 12 (2014-2014), s. 33) påpeker at prinsippet anvendelse kan fremme kontakt mellom innsatt far og egen familie. En påstand som bekreftes av mitt utvalg, da flere opplever prinsippet reduserte vekting og dets konsekvenser. Dette tydeliggjør viktigheten av å vektlegge prinsippet, fordi det kan fremme kontakt og opprettholdelsen av farsrolleidentiteten til innsatte fedre, og som også vil gange barna.

I forlengelsen av faktorer som forhindrer eller hemmer innsatte fedres besøksfrekvens påpekte også flere, relasjonen med barnets mor som påvirkende for deres kontakt med egne barn. Slik både Loper et al. (2009) og Poehlmann, Dallaire, Loper og Shear (2010) påpeker, vil fedre med en adekvat relasjon til barnets mor, statistisk få flere besøk og mer kontakt ved soning. Dette begrunnes særlig i lys av morens rolle, da hun koordinerer og muliggjør besøk i fengsel. Dermed kontrollerer hun indirekte hyppigheten og frekvensen av far-barn interaksjon. Nevnte påstand bekreftes av Justis- og beredskapsdepartementet. De skriver at primærsomsorgsgiver har ansvar for å godkjenne kontakten mellom innsatt far og barn (Meld. St. 37 (2007-2008), s. 166). Dermed kan også primærsomsorgsgiver eller mor, forhindre besøkene. Relasjonen mellom far og mor er derfor et sentralt moment ved gjeldende tematikk, og noe som belyses hyppig i forskning på feltet. Dette er imidlertid et moment som utelates i videre fremstilling, på bakgrunn av oppgavens omfang og størrelse, og da andre aspekter er vurdert som mer relevante for gjeldende problemstilling.

Flere fedre fortalte også at de ikke *ønsket* besøk av egne barn ved soning. Slik de vurderte det, kunne besøk utløse risiko for barna, som eksempelvis risiko relatert til sikkerhetsrutiner, andre innsatte eller opplevelsen av å se pappa i fengsel. I Dennison og Smallbones (2015) prosjekt, argumenteres det for hvordan et bevisst valg om å unngå besøk, kan assosieres med en omsorgsfull og faderlig handling. Fedrene beskytter barna fra eventuelle belastninger som frykt og redsel. På den andre siden, vet vi også at far-barn interaksjon er viktig, både for barnas utvikling, relasjonen mellom far- og barn og fars situasjon for øvrig (Dennison & Smallbone, 2015; Dennison et al., 2017; Arditti et al., 2005). Det kan derfor tolkes som paradoksalt at et bevisst bortfallende besøk kan virke fremmede, da også besøkene i seg selv kan virke fremmede.

I lys av empirien, vil jeg hevde at besøk i utgangspunktet bør muliggjøres for familiene, særlig fordi det er den eneste direkte interaksjonen som muliggjøres mellom far- og barn ved soning av dom i fengsel. Hvis familien likevel vurderer barnas eventuelle belastninger som dominerende, bør Kriminalomsorgen vurdere strukturelle endringer ved barnebesøk. Foreldrenes bevisste valg om å unngå besøk i fengsel, indikerer en utilstrekkelig praktisering relatert barnebesøk. Påstanden bekreftes i en rekke studier, hvor forbedringer relatert barnevennlige ressurser, rommenes struktur og atmosfære, samt en normalisert tilværelse er gjentakende momenter (Clarke et al., 2005; Dennison et al., 2017; Martin & Phaneuf, 2018).

Kriminalomsorgen bør vurdere å iverksette flere ressurser for utarbeiding av mer adekvate rutiner knyttet til barnebesøk i forbindelse med foreldre som unngår besøk på bakgrunn av Kriminalomsorgens praktisering. I henhold til straffegjennomføringsloven §31 skal fengslene «legge forholdene til rette for at besøk av barn kan gjennomføres på en skånsom måte». Dette praktiseres allerede gjennom barneansvarlige, familiehus og barnerom. Det foreligger imidlertid behov for forbedringer. Slik også Barneombudet (2010, s. 3) skriver: «Fengslene er sjeldent tilrettelagt for familier, og barna opplever svært ofte at besøksrommene ikke er tilpasset barn i ulike aldre. Dette gjør det vanskelig å opprettholde god kontakt med foreldre som er under soning». Barneombudets uttalelse underbygger påstanden om besøk som en sentral interaksjonsform mellom innsatt far og barn. En kontaktform som fremmer relasjonen mellom far- og barn, barnas utvikling, fars rehabilitering, farsrolleidentitet og soningssituasjon for øvrig (Clarke et al., 2005; Dennison et al., 2017; Martin & Phaneuf, 2018).

Clarke et al. (2005) vurderer besøk som den eneste ansikt- til ansikt interaksjonen som muliggjøres ved soning av dom i fengsel. I en norsk sammenheng kan dette problematiseres, da fedrene i norske høysikkerhetsfengsler også innvilges videosamtaler som et supplerende tiltak, altså en indirekte ansikt-til-ansikt interaksjon (Sivilombudsmannen, 2020). Et virkemiddel flertallet benyttet ved nåværende soningssituasjon, og beskrev som positivt supplement til de allerede eksisterende kontaktmulighetene. Muligheten ble opprinnelig iverksatt på bakgrunn av pandemiens ringvirkninger.

Slik jeg vurderer det, fremstår virkemidlet som fremmede for fedrenes grad av involvering og kontaktfrekvens. De kan *nå* få én times besøk, snakke i 30 minutter per telefon, sende brev og interagere via videosamtale i en til to timer per uke. Videosamtale muliggjør dermed mer kontakt, fordi det oppretter en ny arena for dialog og interaksjon. Fedrene med lang avstand til eget hjemsted, eller som av andre grunner sjeldent fikk besøk, vurderte særlig virkemidlet som positivt. De fikk nå mulighet til å se og snakke med egne barn under soning. I likhet med fedrene, vurderer jeg også tiltaket som utelukkende positivt. De får mer tid med egne barn, og øker graden av involvering gjennom en hyppigere kontakt. Dette underbygger viktigheten av å opprettholde det supplerende tiltaket, også uavhengig av pandemiens ringvirkninger. Det er samtidig viktig å påpeke at videosamtale ikke bør erstatte besøksmulighetene, da det fortsatt foreligger et skille mellom direkte- og digital kontakt.

Det siste virkemiddelet som muliggjør kontakt med egne barn er brev. Dette var imidlertid den minst brukte kontaktformen, da den ble vurdert som unaturlig eller unødvendig. Dermed

var det ingen som oppga hyppig bruk av brev. Dette står i kontrast til tidligere forskning, hvor 57-76 prosent oppgir å sende- eller motta brev månedlig (Clarke et al., 2005; Lanskey et al., 2016; Pierce, 2015; Arditti et al., 2005).

Bakgrunnen for fedrenes beskrivelser av brev som unaturlig, var særlig relatert barnas alder. Flertallet hadde yngre barn som verken kunne skrive eller lese. Dermed ble brev et unaturlig virkemiddel for kontakt, og det var kun en sjelden gang fedrene mottok eksempelvis tegninger via post. På den andre siden, vurderte også flere brev som en unødvendig kontaktform. Fedrene så ikke behovet for å sende- eller motta brev, da de indirekte- eller direkte interagerer med barna ukentlig via andre kontaktformer. Beskrivelser som er konsistent med Grambos (2000) utvalgs redegjørelser. De beskrev også brev som et unaturlig virkemiddel for kontakt med egne barn.

Slik jeg vurderer det, kan dette ses i lys av en generell samfunnsutvikling. Vi sender og mottar sjeldnere brev enn tidligere. Digitaliseringen er rådende, og vi foretrekker kontakt via digitale plattformer som mobil. Denne tolkningen kunne også vært relevant i den engelske studien til Clarke et al. (2005). Her brukte, som nevnt, en stor andel brev som kontaktform med egne barn. Dette kan på den ene siden vise til kulturelle forskjeller. På den andre siden, kan anvendelsen av videosamtale som virkemiddel fjerne behovet for brev i norske fengsler. Den internasjonale forskningen påpeker på sin side sjeldent videosamtale som kontaktform, og dermed kan Norge anses som et foregangsland. Vi har integrert digitalisering som rådende i det norske storsamfunnet, og dermed inkludert samsvarende muligheter i norske høysikkerhetsfengsler. Tolkningen samsvarer videre ved en anvendelse av normalitetsprinsippet og dets formål. Prinsippet uttrykker at fengselstilværelsen, så langt som mulig, skal være lik tilværelsen i samfunnet (Vollan, 2016, s. 447). Basert på ovennevnte, vurderes det norske fengselssystemet å vekte prinsippet, i større grad, enn andre vestlige land.

5.1.2 Telefoning som hyppigste kontaktform

Som nevnt, pekte fedrene ut telefoning som hyppigste kontaktform med egne barn. Beskrivelsen samsvarer med tidligere forskning, hvor majoriteten benytter telefonkontakt hyppigere enn andre tilgjengelige virkemidler (Clarke et al., 2005; Lanskey et al., 2016; Grambo, 2000).

Telefontiden i fengslene jeg besøkte, var fastsatt til 20 minutter per uke. En praksis som samsvarer med gjeldende lovgivning, jf. forskrift om straffegjennomføring §3-29, annet ledd.

20 minutter ukentlig var imidlertid kun et utgangspunktet, da samtlige fikk 10 minutter forlengelse, på bakgrunn av forsørgerstatus. Samtlige fikk dermed 30 minutter telefontid ukentlig, fordi de forsørget ett eller flere barn.

Fedrene uttalte at de hovedsakelig benyttet telefontiden på egne barn, men ved enkelte anledninger hadde de behov for kontakt med andre, som eksempelvis egen familie, venner, kommunen og andre aktører i eget nettverk, da særlig ved avtaler og behov for materiell- eller emosjonell bistand. Uavhengig av andre behov, oppga majoriteten en ukentlig kontaktfrekvens med egne barn. De resterende fedrene snakket med egne barn månedlig eller sjeldnere. Kun én far oppga å ikke telefonere med egne barn på daværende tidspunkt. En kontakthypighet som samsvarer med funn i tidligere forskning (Clarke et al., 2005; Lanskey et al., 2016; Arditti et al., 2005).

På tross av den store andelen som anser telefonkontakt som hyppigste kontaktformen, preges samtidig beskrivelsene av negative termer relatert de strukturelle fengselsrammene.

Tidsrammen pekes særlig ut som negativ for kvaliteten på interaksjonen. Fedrene opplevde 30 minutter som svært begrenset og utfordrende å praktisere. De fleste hadde eksempelvis flere barn, og derfor måtte 30 minutter koordineres og muliggjøres med flere. Dermed ble telefontiden per barn, redusert. Virkeligheten ble da en telefonsamtale på omlag 5-7 minutter per barn, ukentlig.

Samtalene assosieres med stress, uro og et høyt fokus på tid. I Grambos (2000) utvalg beskrev fedrene situasjonen med lignende termer. De karakteriserte samtalenes innhold som «*småprat [om] vær-og vind*». Vi ser en samsvarende beskrivelse i egen empiri. Fedrene hadde ingen samtale å bygge, og dermed omhandlet samtalene primært trivielle temaer som: «*Hva de har spist [og] hva de har gjort*». De trivielle samtalene oppstod særlig på bakgrunn av den begrensede tiden. Fedrene er fraværende, oppnår kun kontakt ved en ukentlig til månedlig frekvens, og må derfor bruke tid på å «*varme opp*» og «*gjøre barna klar for samtale*». Dette tydeliggjør igjen hvordan fedrene får frekvensen ytterligere redusert. Samtalene blir dermed korte, og beskrevet som relativt innholdsløse.

Fedrene skilte samtidig mellom yngre- og eldre barn. De yngre barna var særlig utfordrende å opprettholde en dialog med, fordi de hadde en begrenset språkforståelse. Poehlmann et al. (2010) påpeker i relasjon til barnas alder det selvfølgelig: sped- og småbarn kan ikke snakke eller skrive. Telefonkontakt vil dermed bortfalle eller virke utfordrende. På den andre siden, er eldre barn enklere å kommunisere med. Disse var samtidig mer opptatt og utilgjengelige

enn de yngre. Eldre barn har større grad av autonomi og selvbestemmelse og kan derfor bestemme hvorvidt, og i hvilken grad de ønsker å prioritere innsatt pappa (Poehlmann et al., 2010). Av denne forståelsen kan skole- og fritidsaktiviteter komme i første rekke, på bekostning av kontakt med pappa. En virkelighet flere fedre beskrev. Fedrene opplevde dermed utfordringer ved kontakt med både yngre og eldre barn.

Som nevnt ovenfor, fikk samtlige innvilget 30 minutter telefontid per uke, på bakgrunn av forsørgerstatus. Slik fedrene forklarte, ble imidlertid ordningen endret i desember 2021. På daværende tidspunkt, fikk alle innsatte i høysikkerhetsfengslene innvilget 30 minutter ukentlig. I følge Sivilombudsmannen (2020, s. 19) fikk alle innsatte en utvidet telefontid på 40 minutter ukentlig, altså 10 minutter lenger enn fedrene i mitt utvalg utrykte. Uavhengig av frekvens, var innsatte fedres telefontid nå likestilt med de resterende innsattes.

Slik jeg vurderer det, kan dette problematiseres. På den ene siden, begrunnes den endrede praktiseringen i covid-19 ringvirkninger. Flere innsatte opplevde færre ordinære besøk, på bakgrunn av smittvernsrestriksjoner (Prop. 36 L (2019-2020), s. 9; Sivilombudsmannen, 2020). Derfor ble behovet for økt telefontid satt på dagsorden og den supplerende tiden ble innvilget. På den andre siden, får innsatte fedre da ingen fordeler av sin forsørgerstatus og barneperspektivet virker lite vektlagt. Det må kunne legges til grunn at også innsatte fedre, på lik linje med de øvrige innsatte, får behov for mer kontakt med omverden, på bakgrunn av pandemiens ringvirkninger, og derfor burde bli tilgodesett med ytterligere 10 minutter. Slik fedrene i eget utvalg forklarer, er behovet for mer kontakt betydelig. I likhet med fedrene, vurderer jeg behovet for mer telefonkontakt som særlig fremtrende, da dette krever færre ressurser og mindre koordinering for fedrene, familiene og Kriminalomsorgen – sammenliknet med eksempelvis besøk. En 30 minutters telefonramme, hvor flere minutter benyttes til «*oppvarming*» og koordinering, virker særlig snevert.

Straff, ved soning i fengsel, er frihetsberøvelse. Det skal samtidig ikke foreligge tap av andre grunnleggende menneskerettigheter (Kriminalomsorgen, 2022). Slik jeg vurderer det, utsettes innsatte fedre for inngripen i deres «rett på familieliv», jf. EMK artikkel 8, første ledd. I henhold til min lovforståelse, legitimeres inngripen, da det vurderes som «*nødvendig i et demokratisk samfunn*» å benytte fengsel som straffegjennomføringsform, jf. EMK artikkel 8, annet ledd.

Retten på familieliv kan, i det videre, relateres til barn og foreldres gjensidige samværsrett, jf. bl §§ 42 og 43. En rettighet som er modifisert, men også benyttet av Kriminalomsorgen:

«Barns rett til samvær med sine foreldre skal særlig vektlegges under gjennomføring av reaksjonen», jf. strgfjfl § 3, annet ledd. Straffegjennomføringslovens ordlyd kan problematiseres, da den utelukkende viser til en samværsrett for barna, og ikke foreldrene. Ordlyden står i motstrid til eksempelvis barnelovens § 43, første ledd, hvor følgende fremkommer.: «Den av foreldra som barne ikkje bur saman med, har rett til samvær med barnet om ikkje anna er avtale eller fastsett». Vi ser dermed hvordan barneloven og EMK tolker samværsretten som en gjensidig rettighet mellom barn- og foreldre. På den andre siden, tolker straffegjennomføringsloven rettigheten som barnas rettighet. Dette kan tyde på at fedrenes samværsrett vurderes som moment i frihetsberøvelsen; altså mister de retten på samvær ved soning av dom i et høysikkerhetsfengsel. Fedrenes handlingsfrihet og autonomi innskrenkes ved soning, og dermed vil samvær med egne barn også innskrenkes. På den andre siden, muliggjøres samtidig samvær gjennom besøk, telefonisk kontakt og videosamtaler. Dermed opprettholder og muliggjør Kriminalomsorgen samvær mellom far- og barn, men på bakgrunn av barnas rett. Fedrenes samværsrett er innskrenket, men ikke en tapt grunnleggende rettighet.

Samværsrettens definering kan videre vurderes i lys av gjeldende lovverk, da EMK er ratifisert i norsk lovgivning og gitt en semikonstitusjonell karakter. Konvensjonen skal, med andre ord, gå foran alminnelig norsk lovgivning, som barneloven og straffegjennomføringsloven er. Slik jeg vurderer det, bør defineringen av samværsrett som en gjensidig rettighet mellom barn- og foreldre være gjeldende rett, også ved straffegjennomføring. Fedrene har også rett på et familieliv. Samtidig vil det foreligge et inngripen, da fedrene soner dom og dette kan vurderes som «nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerheten», jf. EMK artikkel 8, annet ledd. På denne måten legitimeres fedrenes inngrep i familielivet, men samværsretten kan fortsatt opprettholdes. Dermed bør en gjensidig samværsrett også være gjeldende i henhold til straffegjennomføringsloven. Dette er kun en problematisering av nevnte ordlyd. På den ene siden, kan vi også tolke straffegjennomføringsloven i lys av barneloven og EMK, slik at forskjellen utjevnes. På den andre siden, kan ordlyden tolkes utvidende, fordi vi kan anta at gjensidig samværsrett er faktum. En endret ordlyd vil trolig ikke resultere i endrede praktiseringer, men en bevisstgjøring relatert innsatte fedres rettsstilling ved soning av dom i et høysikkerhetsfengsel. Det bør for fremtiden derfor tydeliggjøres hvorvidt samværsretten er gjensidig ved soning i fengsel.

Det kan videre problematiseres hvorvidt samværsretten vektet i høy nok grad, uavhengig hvorvidt den vektet i lys av gjensidig eller enkeltstående rettighet. Den nasjonale sikkerheten og den offentlige tryggheten må selvsagt vektlegges, jf. EMK, artikkel 8, annet ledd. Samtidig må vi også beskytte barna og fedrene. Slik også FNs komité for barns rettigheter har påberopt, bør Norge ta mer hensyn til barn med foreldre i fengsel (Barneombudet, 2010). Dette er en påstand jeg stiller meg bak. Barnas behov bør vektet i høyere grad. Dette vil gange innsatt far, men også de tusen barn med innsatte fedre i norske fengsler.

5.1.3 Kontaktens ambivalens

Empirien viser at innsatte fedre opplever en rekke begrensninger ved kontakt og involvering i barnas liv. Fedrene fremhever allikevel viktigheten av kontakt, og de tilhørende positive aspektene. De opplever en ambivalens, hvor de vektet de negative aspektene høyt. Samtidig ser de egenverdien ved far-barn interaksjon og vurderer derfor kontakt som en positiv gode.

Ovennevnte fremstilling tydeliggjør innsatte fedres opplevelse av redusert grad av involvering ved soning av dom i et høysikkerhetsfengsel. De fleste var mer tilstedeværende før soning, og opplever dermed en redusert grad av involvering på nåværende tidspunkt. De begrensede mulighetene, tidsrammen, koordineringen og inadekvate relasjoner med familiemedlemmer påvirker særlig fedrenes grad av involvering, og kan virke hemmende på far-barn relasjonen. Graden av involvering er derfor betinget i en rekke faktorer, som kan påvirkes av både fedrene, mødrene og Kriminalomsorgen for øvrig.

5.2 *Fengslets rammer og relasjoner*

I dette delkapittelet diskuteres fengselskulturen med tilhørende aktører. Er kulturen forenlig med farsrolleutøvelse og farsrolleidentiteten? I det foregående har jeg diskutert hvilke muligheter som foreligger for kontakt med egne barn, altså hvordan fedrene utøver sin farsrolle i relasjon med egne barn. I dette delkapittelet diskuteres farsrollen, uavhengig av fedrenes kontakt med egne barn, altså farsrollens betydning innenfor fengslets rammer. Innsatte fedre oppholder seg og utfyller alle aktiviteter og gjøremål innenfor fengslets rammer. Som vist, har de begrensede muligheter for kontakt med egne barn og omverden for øvrig. De interagerer dermed primært med andre aktører innad fengselet, altså med andre innsatte og ansatte. Av denne forståelsen, kan man undre seg over hvorvidt kulturen innad i

fengslet vil påvirke fedrene, i større grad, enn kulturen utenfor fengslets rammer. Vil kulturen og miljøet påvirke fedrenes farsrolleidentitet?

For å belyse nevnte undringer og følgende forskningsspørsmål: «Hvilke muligheter og begrensninger foreligger for foreldre under straffegjennomføring?» og «Er straffegjennomføring i fengsel forenlig med farsrolleidentiteten og foreldreskap for øvrig?», vil jeg her belyse hvordan fedrene interagerer på avdelingene og hvorvidt det er rom for familieorientering bak murene. Drøftelsen beror på empirien i kapittel 4.3: «Farsrollen oppleves ubetydelig i systemet».

5.2.1 Machokultur og tilpasning

Empirien viser hvilke karakteristikk fedrene benytter for å beskrive fengselsmiljøet og kulturen blant innsatte. En hevdende, machokultur preget av trivielle og overfladiske temaer, er gjentakende definisjoner. En av fedrene beskrev det slik: «[...] går mest i kriminalitet, veldig mye sånn oss mot betjentene, det er sånn det er». En beskrivelse som samsvarer med Sykes og Messingers (1960, sitert i Ugelvik, 2014) redegjørelser, hvor en felles front i innsattgruppen er en typisk karakteristikk. Dette kan tyde på at enkelte momenter ved «innsattkulturen» har vært bestående de seneste 60 årene.

Fedrene ønsket imidlertid ikke å assosieres med nevnte markører. De ønsket å fokusere på en fremtid preget av en tilstedeværende farsrolle, lovlydig atferd og håndtering av egne rusproblemer. Dermed avviste de indirekte- eller direkte rådende kultur, gjennom å unngå interaksjon med innsatte som utviste en særlig hevdende machoatferd. Samtidig påpekte flere utfordringene relatert avvisning av dominerende miljø: «Det er fort gjort å snakke om kule ting da, når du er inne. [...] Fort gjort å komme i den negative stien, ikke sant. Hva man har rusa seg på, hva man har gjort, hvem man er, hvem man kjenner. Det er det raskeste samtaleemnet». Dette viser hvordan fedrene, på den ene siden forsøker å avvise miljøet for å styrke egen selvforståelse. På den andre siden, oppleves en direkte avvisning utfordrende, da den hevdende kulturen med fokus på kriminalitet og rus er rådende. For å opprettholde tilhørighet og muliggjøre interaksjon med andre innsatte, må flere vike for egen selvforståelse. De må integrere kulturens særtrekk og opptre i motstrid med egen identitet. Dermed opptrer flere i lys av gruppas forventninger.

Ovennevnte beskrivelser av miljøet samsvarer med Ugelviks (2014) definering. Innsattes gruppeidentitet er preget av en felles front med fokus på kriminalitet, rus og en hegemonisk maskulinitet. Det som likevel er overraskende ved eget utvalg, er at de fleste ikke ønsker å definere seg i lys av nevnte markører. Troverdigheten til informantene kunne her blitt diskutert. Det kan eksempelvis stilles spørsmål ved hvorvidt fedrene ønsket å gi et godt inntrykk overfor meg som forsker. Dermed fremstilte de et bilde av egen person i motstrid med virkeligheten. Jeg vil imidlertid ikke ta stilling til fedrenes troverdighet i gjeldende prosjekt, da det er irrelevant for videre diskusjon.

Parallelt med at fedrene indirekte avviste den dominerende kulturen, og unngikk nære relasjoner med aktører som var konforme overfor nevnte markører, opprettet de samtidig nære relasjoner til andre innsatte. Samtlige fortalte om noen få nære relasjoner på avdelingene. Mennesker de kunne snakke med om private temaer, som eksempelvis egne barn, farsrollen og andre familiære temaer. Relasjonene ble beskrevet som trygge og tillitsfulle, hvor ingen av partene ønsket å fokusere på kriminalitet og rus. Slik jeg tolker fedrene, er de åpne og autentiske overfor mennesker de definerer som «venner».

Vennsksrelasjonene muliggjør en farsrolleutøvelse og opprettholdelse av farsrolleidentiteten for øvrig. I disse relasjonene kan de være åpne, ærlige og sårbare uten frykt for reaksjoner og represalier. De får opprettholdt en atferd som assosieres med de farsrollemarkører fedrene ønsker å opprettholde, eksempelvis lovlydighet og rusfrihet. Videre får de sentralisert farsrolleidentiteten, da de kan samtale med andre innsatte om barna og samtidig bevisstgjøres deres farsrolle. Dette viser hvordan fedrene, på den ene siden opprettholder en gruppeidentitet i møte med fengslets subkulturer. En atferd som kan vurderes som motstridende med en adekvat farsrolleidentitet, da markørene er motsettende. En adekvat farsrolleidentitet ses her i lys av fedrenes beskrivelser, hvor særlig lovlydig atferd, rusfrihet og tilstedeværelse var sentrale momenter ved en adekvat farsrolle. Det foreligger samtidig muligheter for opprettholdelse og sentralisering av farsrolleidentiteten gjennom nære og trygge relasjoner på avdelingene (Stets & Serpe, 2013). Med andre ord, de opprettholder flere identiteter parallelt, hvor en begrenser, og en annen underbygger farsrollen.

Fedrene opplever, som skissert, en kultur preget av en «*tøff*» og «*hard*» fremtoning. Det er tilnærmet et overlevelsesinstinkt som vekkes i samtlige. De må overleve, ikke bare fysisk, men sosialt. Dermed føyer de seg etter rådende normer og verdier, som de ikke assosierer med en sentral farsrolleidentitet. Dette er likevel et miljø de må interagere med kontinuerlig

gjennom dagen, da de utsettes for det Goffman (1961) betegner som «tvungen sosialisering», som er en av mange krenkelsesprosesser innsatte erfarer ved soning av dom i fengsel, og særlig i høysikkerhetsfengsel. Ute i samfunnet, kunne fedrene unngå interaksjon med mennesker de ikke anerkjente. Bak murene tvinges de indirekte til å interagere med alle de omgås. Det er imidlertid ikke krenkelsene jeg ønsker å tillegge vekt i gjeldende diskusjonskapittel, men interaksjonen og kulturen som oppstår mellom innsatt far og innsattgruppen som sådan.

Slik jeg forstår fedrene, agerer og opptrer de i differensierte roller i fengslet. De er varme, tillitsfulle og ærlige foran et knippe mennesker på avdelingen, omtalt som «vennene». Overfor de resterende, fremstår de «*tøffe*», «*harde*» og «*macho*». I lys av Goffmans (1959) begreper, kan fedrenes atferd i møte med innsattgruppen defineres som «frontstage» atferd. De utspiller en formell rolle som samsvarer med gruppens forventninger og ønsker. Med andre ord, tilpasser de sin atferd i lys av dominerende normer og verdier. Dermed gir de situasjonsbasert avkall på markører som gjenspeiler deres autentiske eller opprinnelige identitet. En av fedrenes beskrivelser av miljøet utenfor fengselet, belyser gjeldende fenomen: «*[...] så kler man på seg en maske og en holdning*». Fedrene kler på seg en «maske» som samsvarer med majoritetens ønsker, og «opptrer» på avdelingene og i luftgården. På denne måten agerer de i tråd med forventningene, slik at gruppen anerkjenner og respekterer deres rolle og individ. De er integrert i fellesskapet og oppnår tilhørighet i gruppen. «*Masken*» fungerer og beskytter, da de fremstår konforme i møte med gruppen og unngår unødvendig konflikt på bakgrunn av normbrytende atferd. Slik en av fedrene forklarte: «*Du blir sett på som en gærning, hvis du snakker om noe annet [enn kriminalitet og rus]*». Utsagnet vier hvordan konformitet er viktig i innsattgruppen. En virkelighet som gjenspeiler det norske storsamfunnets sosiale orden. Nordmenn er konforme og følger det majoriteten definerer som dominerende tanke- og levesett (Dehli & Imnes, 2007). Mennesker ønsker å bli likt, verdsatt og anerkjent. Dette vil gi opplevelsen av tilhørighet og aksept. En virkelighet også innsatte fedre i norske høysikkerhetsfengsler erfarer.

I lys av et konformitetsperspektiv kan miljøet i fengslet defineres som en subkultur, hvor en machoatferd er rådende forventning. Slik Dehli og Imnes (2007) skriver vil graden av konformitet i et samfunn være betinget av kulturelle aspekter. Innsatte fedre befinner seg eksempelvis i et lukket samfunn med en restriktiv tilnærming, hvor avhengigheten til de

ansatte, innsatte og systemet er betydelig, da de kun tillates interaksjon innenfor fengslets rammer.

De kan interagere med de ansatte, men her foreligger det en særlig asymmetrisk maktbalanse fordi betjenter innehar en fysisk- og symbolsk makt. Det oppleves derfor mer intuitivt for fedrene å bygge nære relasjoner med andre innsatte. Av denne forståelsen kan innsatte tolkes som avhengige av andre innsatte. De muliggjør verdifulle relasjoner, interaksjon og eventuelle ressurser. Slik jeg vurderer det, kan dermed kulturen defineres som kollektivistisk. Det foreligger en gjensidig avhengighet mellom innsatte- og innsatte. Den kollektivistiske kulturen med gjensidig avhengighet kan forklare den høye graden av konformitet fedrene beskriver. De opptrer slik gruppen ønsker, fordi de er avhengig av aksept fra den eneste gruppen de tillates samvær med.

I likhet med Dehli og Imnes (2007) vurderer jeg konformiteten som en nødvendig strategi, da fedrene behøver relasjoner og nettverk, også ved soning. På den ene siden, befinner de seg i det Goffman (1959) betegner som «frontstage» i møte med felleskapet. Samtidig utøver de en konformitet i lys av subkulturens forventninger. Dermed oppnår de tilhørighet, samhold og aksept. På den andre siden, er dette en motsettende atferd fra den farsrolleidentiteten fedrene ønsker å oppnå. Fedrene må derfor benytte tiden med nære relasjoner til opptredener som er i tråd med egen selvforståelse og farsrolleidentitet. De befinner seg her i det Goffman (1959) betegner som «backstage». Fedrene opprettholder altså en gruppe- og en personlig identitet parallelt, hvor en undergraver og en underbygger ønsket farsrolleidentitet (Stets & Serpe, 2013).

For å belyse konsekvensene av manglende konformitet på avdelingene, referer jeg her til en av fedrene i eget utvalg. Han hadde bevisst fjernet seg fra miljøet, og avviste direkte andre innsatte fordi han opplevde deres atferd som motstridende med egen selvforståelse og progresjon. Han kan dermed tolkes som ekskludert og marginalisert fra det sosiale rom. Dette viser hvordan manglende konformitet og en individualistisk atferd kan resultere i manglende tilhørighet og aksept. Konformitet er dominerende, også i norske høysikkerhetsfengsler.

I det videre kunne jeg diskutert subkulturens karakteristikk ytterligere, altså markørene: «*tøff, hard, macho, hevdende*». Markører som kan vurderes som atskillige fra storsamfunnets normer og holdninger. Dette kan trolig ses i lys av fedrenes situasjon, hvor de utsettes for en rekke krenkelser som resulterer i «institusjonalisering». De integrerer fengslets normer og verdier, parallelt defineres de som «innsatt» og «kriminell» og vil dermed kunne opptre i lys

av nevnte termer (Ugelvik, 2011; Bernburg, Krohn & Rivera, 2006). Dette er imidlertid momenter som avgrenses i videre fremstilling, på bakgrunn av oppgavens omfang.

Slik jeg vurderer det, opplevde fedrene rom for familieorientering, og fokus på farsrollen ved soning av dom i et høysikkerhetsfengsel. Mulighetene er likevel begrenset til kun et fåtall innsatte. Det jeg samtidig ønsker å problematisere er min forforståelse knyttet til gjeldende moment. Slik jeg vurderte det, ville behovet for å samtale om egne barn og familieliv være viktig for opprettholdelsen av en sentral farsrolleidentitet. Derfor stilte jeg fedrene flere spørsmål om rådende diskurs i innsattgruppen. Slik jeg opplevde fedrene, stusset de på min vektning av nevnte moment. De vurderte ikke behovet for å samtale om egne barn som sentralt for deres farsrolle. De ønsket et *fokus* på farsrollen, men ikke nødvendigvis gjennom samtaler og kommunikasjon. Min forforståelse kan dermed vurderes som feilslått i møte med fedrene.

Kulturen kan, på den ene siden vurderes som forenlig med farsrolleutøvelse og farsrolleidentitet, da fokuset muliggjøres i relasjon med et fåtall andre innsatte. På den andre siden, er mulighetene begrenset, da den dominerende kulturen står i motstrid med nevnte fokus. Å ta stilling til hvorvidt mulighetene overveier begrensningene er utfordrende, da dette virker svært individuelt betinget. Enkelte fedre beskriver at de navigerte adekvat mellom to arenaer, hvor farsrollen ble opprettholdt ved fortrolig interaksjon og gruppeidentiteten fikk utspring ved felles aktiviteter. Andre fedre fjernet seg fullstendig fra miljøet, fordi en navigering mellom to roller ble vurdert som uforenlig. Dette viser hvordan enkelte fedre opplever mulighetene som positive og adekvate. På den andre siden, opplever andre fedre begrensningene som rådende og fokuset på farsrollen bortfaller ved samvær med innsattgruppen.

5.3 Endret farsrolleidentitet

Som skissert i foregående delkapitler, opplever innsatte fedre i norske høysikkerhetsfengsler begrensede muligheter for kontakt og involvering med egne barn. Parallelt oppholder de seg innenfor et begrenset område med en bestemt gruppe mennesker. De tvinges indirekte til å delta og interagere i fengselsmiljøet. Et miljø som kan vurderes både forenlig og motstridende med en sentral farsrolleidentitet. På den ene siden, evner flere å navigere mellom en personlig- og gruppeidentitet, som dermed muliggjør en sentral farsrolleidentitet. På den andre siden, opplevde andre fedre navigeringen som motstridende med en opprettholdelsen av farsrolleidentiteten og dermed avviste de fellesskapet. Hvordan påvirker nevnte faktorer

fedrenes farsrolleidentitet? Opplever de en rolle i endring og utvikling? Er soning forenlig med farsrolleutøvelse? Utgangspunktet for videre diskusjon er empirien fra delkapittel 4.1.4 «Redsel for avvisning og redusert posisjonering». Diskusjonen søker å besvare følgende forskningsspørsmål: «Endres farsrolleidentiteten ved soning og i så fall; på hvilken måte?».

5.3.1 Fravik av grensettende atferd

Innsatte fedre opplever sin farsrolleidentitet i en ny kontekst ved innsettelse i et høysikkerhetsfengsel. Det foreligger en restriktiv tilnærming med regler, rutiner og en svært begrenset handlingsfrihet og autonomi. Det er derfor lite overraskende at fedrene opplever en endret farsrolleidentitet med begrenset bruk av grensesetting, kontroll og disiplin. Dette samsvarer med tidligere forskning, hvor innsatte fedre rapporterer manglende muligheter eller evner til å utøve sentrale aspekter ved egen farsrolle. De påpeker særlig egenskaper som støtte, beskyttelse, veiledning og disiplin som lite fremtreende ved soning av dom i fengsel (Dargis & Mitchell-Somoza, 2021; Arditti et al., 2005). Momenter som også trekkes frem av mitt utvalg.

De karakteriserer egen foreldrestil tilnærmet uten markører som grensetting, kravstilling, disiplinering og kontroll. De beskriver en tilværelse med en indirekte svekket ansvarsfølelse, da særlig etter innsettelse og innenfor fengslets kontekst. Fortellinger om barn som opplever hverdagslige utfordringer og problemer, eksempelvis relatert egen skolegang og fritid er gjentakende. En av fedrene fortalte eksempelvis om datteren som slet på skolen. Han ønsket imidlertid ikke å gå inn på detaljer eller konfrontere datteren med utfordringene, fordi han selv satt i fengsel. Et utsagn som er tilnærmet identisk med en av fedrene i Arditti et al. (2005, s. 10) utvalg: «*I don't discipline them...I'm incarcerated.*». Slik faren i mitt utvalg vurderte, kunne dette på den ene siden skape uro og konflikt i relasjonen. På den andre siden, risikerte han å bli avvist av egne barn, altså uønskede reaksjoner og konsekvenser. Dermed ble unnvikelse fra reaksjonsmønstre relatert kravstilling og disiplinering det mest hensiktsmessige. Opplevelsen av manglende evner, behov eller muligheter til å grensesette er konsistent med tidligere forskning, hvor innsatte foreldre opplever det utfordrende å grensesette fordi de selv har gjort noe galt eller på bakgrunn av den begrensede kontakten med egne barn (Easterling, 2012; Arditti et al., 2005).

Fedrene unngikk å disiplinere i fengsel, fordi de blant annet ikke får fulgt opp barna i ettertid. Dermed vurderes det lite hensiktsmessig å grensesette uten å se resultatene bak reaksjonen.

Konteksten fedrene befinner seg i er helt sentral. De sitter i fengsel og deres farsrolleidentitet må derfor forstås i lys av institusjonens rammer. Innsatte foreldre utsettes for en tvungen separasjon fra egne barn med svært begrensede muligheter for kontaktetablering. Dermed får majoriteten sin farsrolleidentitet forstyrret eller endret (Charles, Muentner & Kjellstrand, 2019). De blir påvirket av en ny tilværelse, selvforståelse og sosial orden (Arditti et al., 2005). En situasjon som skiller seg tydelig fra livet utenfor murene. De har tidligere levd med høy grad av selvbestemmelse, autonomi og handlingsfrihet, og må nå forholde seg til et begrenset område med nye regler, rutiner, normer og svært begrensede muligheter (Goffman, 1961).

Slik Easterling (2012) skriver opplever innsatte fedre deres kriminelle handlinger og soningssituasjon som hemmende for egen farsrolleidentitet. I likhet med Easterlings (2012) studie, fortalte også mine informanter om hvordan deres kriminelle handlinger hemmer de i egen farsrolleidentitet. De beskriver at barna forstår at de *«har gjort noe galt [og derfor] ikke kunne si så mye»*. Dette gjenspeiles i Easterlings (2012) prosjekt, hvor innsatte foreldre fraviker fra grensesettende atferd på bakgrunn av deres kriminelle handlinger. Tidligere forskning og egen empiri tyder dermed på at fedrene opplever en svekket posisjonering som foreldre, på bakgrunn av egen kriminalitet og soningssituasjon. Det fysiske fraværet, den manglende tilstedeværelsen og skammen hemmer fedrene i å ta del i barnas hverdagsliv.

Slik Easterling (2012, s. 92) skriver videre kan man se innsatte fedres opplevelser og handlinger i lys et perspektiv om tvetydige tap, altså en separasjon som karakteriseres med fysisk utilgjengelighet og psykologisk nærhet. En separasjon som kan assosieres med det tapet innsatte fedre opplever ved innsettelse, hvor risikofaktorer som depresjon, angst og søvnproblemer er gjentakende. Et symptombilde som gjenspeiler det innsatte fedre opplever. Dette kan i følge Easterling (2012) dermed bety at innsatte fedre erfarer tvetydige tap ved innsettelse. I forlengelse forklarer hun hvordan individer som utsettes for ovennevnte tap kan bli immobiliserte, fordi de ikke evner å skape mening i egne problemer eller tilværelse for øvrig. Med andre ord, de mister evne til problemløsning, da de ikke forstår eller evner å gi mening til egne problemer (Easterling, 2012). Dermed evner ikke innsatte fedre å grensesette eller konfrontere barna med deres utfordringer, da de ikke forstår egen situasjon eller egne problemer. En av fedrene i mitt utvalg fortalte eksempelvis om hvordan han ikke ønsket å samtale med datteren om hennes problemer. Dette kan tolkes i lys av et tvetydig perspektiv, hvor faren ikke ønsker å innhente informasjon eller kunnskap om datterens problemer, fordi dette kan gi ytterligere konsekvenser. Tolkningen samsvarer med empirien, da faren unnveket

å samtale med datteren på bakgrunn av frykt for konflikt og avvísning, altså ringvirkninger av å innhente informasjon om hennes utfordringer.

For å forstå fedrenes endrede farsrolleidentitet i en bredere sammenheng, vil jeg i videre diskusjon anvende Stets og Serpe (2013) identitetsperspektiv og Goffmans (1961) teori om «totale institusjoner» for å gi nok en forklaring bak gjeldende fenomen. Slik jeg vurderer det, bidrar begge perspektivene til å belyse flere sentrale momenter, både i lys av et interaksjons- og systemorientert perspektiv.

Fedrene har tidligere hatt en tydelig farsrolleidentitet med klare markører for egen atferd, forventninger og krav. De beskriver seg selv som «gode fedre» som stiller opp, bidrar og opprettholder eget ansvar overfor barna og familien for øvrig. Dette endres imidlertid ved ankomst til fengslet. Slik Goffman (1961) forklarer ankommer innsatte fengslet med en forestilling om hvem de er. En forestilling som blant annet baseres på sosiale forhold og materielle identitetsmarkører. En selvforståelse som begrenses ved ankomst til fengslet, da innsatte frarøves egne eiendeler, strippes for klær og mister den stabile kontakten med nære relasjoner og samfunnet for øvrig. Goffmann (1961) hevder derfor at individenes selvforståelse utsettes for indirekte- og direkte krenkelser gjennom hele soningsperioden, noen utilsiktede andre systematiske. Dette resulterer i at innsatte får en forminskning av egen selvforståelse og identitet, da de fjernes fra omverden og det liv de vanligvis lever (Goffman, 1961). Dette gjenspeiler hva fedrene i de to høysikkerhetsfengslene har opplevd og opplever. De påvirkes av miljøet, kulturen og verdiene innad fengslet og former en ny farsrolleidentitet i lys av rådende normer og verdier.

Fedrene har også fått bekreftet sin farsrolleidentitet gjennom en rekke relasjonelle forbindelser før innsettelse. Mor til barna, barna, lærere, besteforeldre og andre aktører har bekreftet eller avkreftet fars atferd. Farsrolleidentiteten har dermed blitt opprettholdt, integrert og modifisert i lys av andres tilbakemeldinger. Slik relasjonell respons bortfaller ved soning av dom i fengsel, da fedrene fjernes fra sitt sosiale nettverk. Mor, barn og lærere er ikke lenger tilgjengelige til å vurdere fars atferd. Av denne forståelsen får fedrene færre eller ingen tilbakemeldinger på egen farsrolleidentitet, herav respons på hvorvidt deres atferd er i tråd med gitte forventninger. Dette gir fedrene lite rom for modifikasjoner eller opprettholdelse av tidligere rolle.

Flere fedre fortalte eksempelvis om hvordan barna uttrykte savn og et behov for mer kontakt. I lys av Stets og Serpes (2013) teori kan dette defineres som «avvik», altså konstruktive

tilbakemeldinger som far ønsker å modifisere i tråd med. Når datteren da søker mer kontakt, vil far prøve å opprette mer kontakt for å eliminere gjeldende avvik ved egen identitetsstandard. Utfordringene til innsatte fedre er imidlertid at det ikke foreligger muligheter for mer kontakt. De sitter i fengsel med de begrensninger som foreligger, og vil ikke kunne modifisere egen atferd. Fedrenes håndtering av situasjon blir derfor, bevisst eller ubevisst, å regulere egen identitetsstandard. Med andre ord, svekke deres farsrolleidentitet i lys av de avvik de erfarer som innsatt pappa. Denne forståelsen kan tyde på at egenskaper som indikerer en disiplinierende- eller grensesettende art bortfaller, og fedrene anser ikke lenger dette ansvaret som integrert i deres farsrolle.

I forlengelse er det aktuelt å bemerke at fedrenes svekkede farsrolleidentitet bør vurderes i lys av deres foreldreskap før soning av dom i fengsel. Fedrene som var samboende med hyppig kontakt med egne barn før soning, vil i lys av Stets og Serpes (2013) identitetsteori, oppleve en større svekkelse av egen farsrolleidentitet ved soning av dom. Dermed vil aktivt tilstedeværende fedre erfare flere avvik ved soning i fengsel, og må derfor nedjustere egen identitetsstandard, i større grad, enn fedre som i utgangspunktet var mer fraværende. Fedre av den mer fraværende sorten vil oppleve færre avvik ved soning, da deres farsrolle under soning, i større grad, samsvarer med deres farsrolleutøvelse før innsettelse. Det kan derfor hevdes at tilstedeværende fedre opplever større utfordringer ved soning av dom, sammenliknet med de mer fraværende fedrene.

Ved å se fedrenes manglende grensesetting og svekkede posisjonering i lys av Stets og Serpes (2013) teori, identifiseres en forklaring bak deres endrede rolleforståelse. På bakgrunn av fysisk fravær og fengslet rammer er fedrene mindre fysisk- og psykisk tilstedeværende, og får dette bekreftet av egne barn. Det er derfor nødvendig å se egen farsrolleidentitet i lys av en ny kontekst. De sitter jo i fengsel, så hva mer får de gjort?

På den andre siden, kan det også tenkes at fedrene vurderer egen farsrolle i lys av den kontekst de befinner seg i og ikke i lys av tilbakemeldinger fra andre. Slik Ugelvik (2014, s. 155) påpeker kan innsattes definering av hva en «god far» er være fravikende fra storsamfunnets forståelse. Han ser dette i lys av sitt utvalg, hvor majoriteten hadde utenlandsk bakgrunn og derfor andre kulturelle uttrykk. Slik jeg vurderer det, kan dette også ses i lys av en mer generalisert forståelse. Innsatte fedre som gruppe kan i lys av sin soningssituasjon, bakgrunn og livsstil vurdere farsbegrepet som annerledes enn majoriteten. De kan eksempelvis vurdere andre roller enn farsrollen som mer betydningsfull for deres liv eller

inneha en annen forståelse av farsrollens markører. Dermed kan defineringen av en «god forelder» variere på tvers av miljøer og kulturer, og grensesetting som identitetsmarkør er ikke nødvendigvis integrert som en sentral markør.

Ytterligere kan fedrenes endrede identitet forstås i lys av fengslets rammer og rutiner. Slik Ugelvik (2014, s. 155) forklarer stiller fengslet klare rammer for innsattes hverdag, eksempelvis når de skal stå opp, spise, jobbe, legge seg og trene. Dette kan betegnes som en «infantilisering», der fedrene utsettes for en barneaktig tilværelse med høy kontroll og lav selvbestemmelse. Ugelvik (2014, s. 155) forklarer videre hvordan dette kan forhindre utviklingen eller opprettholdelsen av fedrenes farsrolleidentitet. Innsattes infantilisering, uansvarlighet og offergjøring kan dermed gjøre de distanserte og resignerte i egen farsrolle. En atferd som kan hemme og gi konsekvenser for barnas utvikling (Children of prisoners Europe, 2022). Videre er fengsler sterkt preget av maskuline idealer og en hegemonisk maskulinitet, slik som også empirien indikerer (Ugelvik, 2014). Slik jeg vurderer det, er verken infantilisering eller machokulturen fremmede for fedrenes farsrolleidentitet. Som diskutert overfor vil en kultur assosiert med hegemonisk maskulinitet være motsettende fra de markører fedrene vurderer som sentrale for egen farsrolleidentitet. Videre vil en infantilisering som resulterer i handlingslammelse hemme fedrene ytterligere i egen rolleutøvelse. Dermed ser vi hvordan fengslets rammer og kultur kan påvirke fedrenes farsrolleidentitet betydelig, også relatert grensettende atferd.

En siste innfallsvinkel ved gjeldende funn er begrepsbruken og retorikken i samtalen med fedrene. Verken jeg eller fedrene introduserte ordet «kravstilling» eller «disiplinering». Det fedrene derimot introduserte var ord og uttrykk som «kjeft» og «*Nei, du får ikke det!*». Slik jeg vurderer det, kan ordet «kjeft» vise til et negativt ladet ord i moderne tid, hvor pedagogiske og veiledende metoder er i fremvekst. Sigsgaard (2003) forklarer eksempelvis hvordan voksne sjeldent bruker ordet «kjeft» om egen atferd. Foreldre omtaler det oftere som grensesetting. På denne måten legitimeres kjefting som et aspekt ved barneoppdragelsen. Flertallet av fedrene i mitt utvalg betegnet ikke egen atferd som grensettende, men påpekte som nevnt at de ikke ønsket å kjeft. Kan det da tenkes at fedrene ikke kjeftet, men forklarte og veiledet barna uten å bemerke dette i samtalen? Slik jeg tolker det, styrker empirien og tidligere forskning min vurdering av fedrene som lite grensesettende ved soning av dom. Tidligere forskning uttrykker eksplisitt at innsatte fedre, i andre land, rapporterer om lignende opplevelser (Easterling, 2012; Arditti et al., 2005). Det er derfor legitimt å vurdere ordbruken

som samsvarende med min opprinnelige tolkning og analyse for øvrig. Innsatte fedre er mindre grensesettende ved soning av dom i fengsel.

Ovennevnte diskusjon viser hvordan farsrolleidentiteten til de innsatte fedrene svekkes ved innsettelse i et av Norges høysikkerhetsfengsler. Fedrene utsettes for en rekke krenkelser, begrensninger, regler og et fysisk fravær på bakgrunn av egen soningssituasjon. Faktorer som hemmer deres evner og muligheter til å ta aktiv del i barnas hverdagsliv med tilhørende problemer og utfordringer. Fedrene har ikke lenger det daglige ansvaret, og da heller ikke hovedansvaret for egne barn. De kan ikke løse problemene de har pleid å løse. Fedrene som faktisk ønsker å være aktivt tilstedeværende og «gode foreldre» får ikke muligheten, på bakgrunn av begrensninger og manglende ressurser.

I det videre kunne jeg diskutert avvisnings aspektet ytterligere, altså fedrenes frykt for avvisning av egne barn. Dette kan trolig relateres til deres tidligere erfaringer med avvisning, eksempelvis fra egne foreldre og det kriminelle miljøet.

Samtidig kan de tolkes som avvist av storsamfunnet, da de har utøvd normbrytende atferd i lys av de lovbrudd de har begått. Dermed har flere grupper og enkeltindivider avvist de. Kan det dermed tenkes at fedrene ikke ønsker å risikere nok en avvisning? Barna er en av få som ikke har avvist de, og dermed fraviker fedrene fra grensesettende atferd på bakgrunn av frykt for ytterligere en avvisning. Det kan her stilles spørsmål ved hvorvidt en manglende grensesettende atferd kan vurderes som beskyttende for fedrene, da de reduserer risikoen for avvisning fra egen familie – med forbehold om at grensettende atferd resulterer i avvisning. Ett moment jeg imidlertid avgrenser i videre fremstilling, på bakgrunn av oppgavens størrelse.

5.4 Rammene og relasjonene begrenser, likevel vil jeg være pappa

I det videre drøftes og diskuteres fedrenes opplevelse av indre motivasjon som rådende for deres pågående endringsprosesser og utvikling. I andre delkapittel drøftes den ytre motivasjonenes virkning på fedrenes opplevde endringsprosesser, da også i lys av Goffmans (Goffman, 1961) teoretiske perspektiv om «privilegersystemet». Gjeldende kapittel søker å belyse prosjektets problemstilling, og tar utgangspunkt i empirien i delkapittel 4.2 «Nåværende soningsforhold som vendepunkt for egen farsrolleidentitet.

5.4.1 Fedrenes endringsprosesser og progresjon

Som skissert i kapittel 4.2 «Nåværende soningsforhold som vendepunkt for egen farsrolleidentitet», opplevde flere fedre progresjon og en positiv utvikling i lys av blant annet Kriminalomsorgens visjon og generelle samfunnsforventninger. Vi ser eksempelvis i formålsparagrafen til straffegjennomføringsloven at fengselsstraff har som formål å «*motvirke nye straffbare handlinger..*», jf. strgfjl §2. Formålet kan tolkes oppfylt for flere innsatte fedre, da de ønsker en lovlydig tilværelse etter endt soning, altså unngivelse fra nye straffbare handlinger.

Videre kan fedrenes beskrivelser av progresjon ses i lys av generelle samfunnsforventninger, hvor rusfrihet og lovlydig atferd kan defineres som sentrale normer og verdier i det norske storsamfunnet. Fedrene kan dermed, i større grad, beskrives som konforme ved soning av dom i et høysikkerhetsfengsel, sammenliknet med tilværelsen før innsettelse. Tidligere diskuterte jeg hvordan fedrene var konforme overfor fengselsmiljøet. Her ser vi at fedrene også er konforme overfor Kriminalomsorgen- og storsamfunnet. De integrerer og internaliserer nye normer og verdier, og utvikler evne til selvrefleksjon. Dermed ser vi en utvikling i lys av Kriminalomsorgens visjon og generelle samfunnsforventninger. Funnet er konsistent med tidligere forskning, hvor flere forteller om økt tid til refleksjon, personlig vekst og utvikling ved soning (Easterling, 2012, s. 235; Clarke et al., 2005, s. 231; Charles et al., 2019, s. 235). Den økte egentiden på cella muliggjør eksempelvis vurdering av egen livshistorie, foreldreskap og andre sentrale aspekter ved eget liv. Samtidig oppnår flere rusfrihet på bakgrunn av fengslets restriktive tilnærming relatert nevnte problematikk

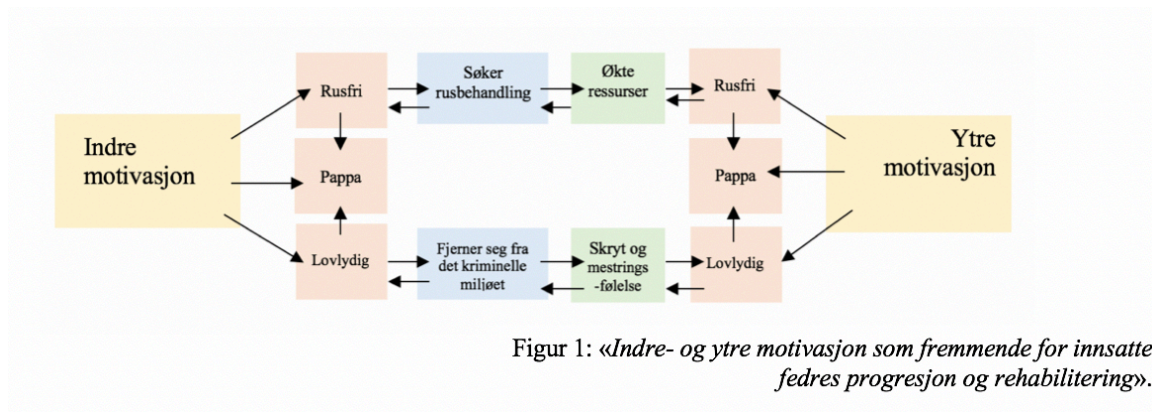
Fedrene opplevde en indre motivasjon for «*endrede veivalg*», som nevnt i relasjon til rusfrihet, lovlydighet og papparollen. Slik Woldoff og Washington (2008, s. 180-181) indikerer kan fengselssystemet virke som en forstyrrelse eller et vendepunkt i innsattes liv, da både som en positiv- og negativ endring. Slik også fedrene beskrev, opplevde de soningsforholdet som et positivt vendepunkt i eget liv. De brukte egentiden på cella til å reflektere over egne livsvalg, da særlig relatert barna. Refleksjoner knyttet barnas opplevelser av deres hektiske og selvsentrerte livsstil var fremtredende.

Fedrene beskrev en fremvekst av indre motivasjon i forkant av innsettelse, og særlig ved soning av dom i fengsel. De beskrev hvordan soning gir økt tid til selvreflektering og revaluering av eget liv. Evalueringen berodde primært på vurderingen av egen livsstil og tilhørende prioriteringer som negative eller uønskede. De ønsket en positiv endring. Fedrene i Charles et als. (2019) utvalg forteller om lignende opplevelser. De opplevde også økt tid til

selvrefleksjon. En kvalitet eller handling de vurderte som fremmende for relasjon med egne barn, fordi den muliggjorde endringer og eller reparasjon av mindre adekvate relasjoner. Dette tyder på at innsatte fedre som gruppe får endrede prioriteringer, tankemønstre og framtidssikter etter innsettelse. Dermed kan soning av dom i fengsel muliggjøre endringer i innsattes liv, herav positive og rehabiliterende endringer (Charles et al., 2019). Endringer som forbedrer og utvikler relasjonen mellom far- og barn, og farsrolleidentiteten for øvrig.

Ovennevnte summering er utgangspunktet for en figur jeg har konstruert i den empiriske analysen, altså «Figur 1». Faktorer som rusfrihet, lovlidighet og farsrollen er integrert som sentrale momenter, fordi jeg har vurdert rusfrihet og lovlidighet i relasjon med farsrollen, da flere påpekte nevnte faktorer som påvirkende for egen rolleutøvelse. I det videre forstås derfor rus- og kriminalitetsaspektene i lys av identitetsteori (Stets & Serpe, 2013). Fedrenes rusbruk eller rusmisbruk vurderes som rolleutøvelser, hvor de tidligere opprettholdt en rusbruker- eller rusmisbrukerrolle med samsvarende atferd. En forklaring som legitimeres i lys av empirien, hvor flere beskriver hvordan rusbruket har påvirket eksempelvis deres farsrolle, da de ikke ønsket å fremstå ruspåvirket overfor egne barn. Av denne forståelsen ble de mer fraværende på bakgrunn av eget rusbruk.

Videre anses deres kriminalitet som en annen rolle; en kriminell rolle. Flertallet hadde tidligere vært aktive i kriminelle miljøer og gjenger. Dermed opptrådte igjen flere som mer fraværende fedre på bakgrunn av egen kriminalitet. Vi kan derfor si at fedrenes endring relatert rusbruk og kriminalitet resulterer i at en rus- og kriminalitetsrolle opphører i deres identitetshierarki. Dette resulterer i at papparollen får en tydeligere tilknytning i deres selvforståelse, og kan dermed forklare hvorfor flertallet opplever et økt «fokus» på farsrollen ved nåværende soningssituasjon. Farsrolleidentiteten styrkes og fedrene muliggjør en mer tilstedeværende og adekvat farsrolle, sammenliknet med tilværelsen før innsettelse. «Figur 1: Indre- og ytre motivasjon som fremmende for innsatte fedres progresjon og rehabilitering» er herav en abstraksjon av hovedfunnet: «Nåværende soningssituasjon som vendepunkt for egen farsrolleidentitet», altså er figuren abstrahert i den empiriske analysen.

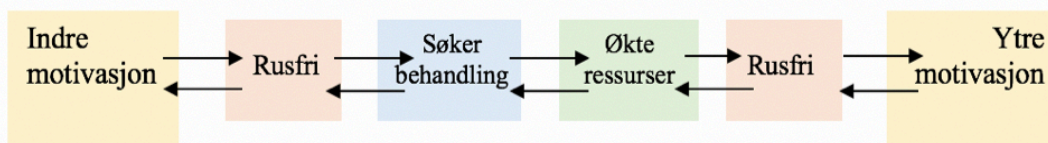
Figur 1: «Indre- og ytre motivasjon som fremmede for innsatte fedres progresjon og rehabilitering».

Figuren viser koblinger mellom samtlige faktorer, hvor rusfrihet og lovlydighet vurderes som påvirkende for farsrollen. Fedrene vurderte eksempelvis eget rusmisbruk og kriminelle livsstil som hindrende for en adekvat relasjon med egne barn. De opplevde rusmisbruket som hemmende, fordi de måtte begrense kontakten med egne barn, da de ikke ønsket å være ruspåvirket foran barna. Videre ble den kriminelle livsstilen beskrevet som hemmende, fordi den assosieres med en hektisk tilværelse og en fraværende farsrolle. Dette viser i lys av identitetsteori hvordan rus- og kriminalitetsrollen tidligere har hatt større tilknytning og posisjon i identitetshierarkiet til fedrene (Stets & Serpe, 2013). Dermed påvirkes farsrollen av hvorvidt fedrene velger å være rusfri og lovlydig eller rusmisbrukende og kriminell. Med andre ord, fedrenes rus- og kriminalitetsrolle med tilhørende atferd beskriver aspekter ved deres opplevelse av farsrollen under soning.

I det videre diskuteres rusaspektet ytterligere, og da fedrenes opplevelse av indre motivasjon relatert endringsprosesser og progresjon.

5.4.2 Rusfri pappa, i lys av indre- og ytre motivasjon

«Figur 2» er en fragmentert utgave av ovennevnte (Figur 1). Abstraksjonen illustrer prosessen som vil diskuteres videre: Fedrenes prosess fra rusmisbrukende til rehabiliterende og rusfri. I det videre forstås prosessen i lys av identitetsteori, men suppleres her med et motivasjonsperspektiv, altså et teoretisk perspektiv om indre- og ytre motivasjon (Manger, Hetland, Jones, Eikeland, Asbjørnsen, 2020; Reiss, 2012).

Figur 2: «Indre- og ytre motivasjon som påvirkende for fedrenes endrede rusbruk».

Som nevnt opplevde flere fedre endrede refleksjoner og tankemønstre ved nåværende soningsforhold, da særlig på bakgrunn av en indre motivasjon for endring og utvikling. Eksempelvis ønsket fedrene et rusfritt liv, fordi dette ble vurdert som viktig i relasjon til egen farsrolle. De ønsket å være tilstedeværende fedre, og vurderte derfor rus-bruk eller misbruk som hindrende. Dermed måtte en endringsprosess iverksettes.

Omlag halvparten hadde sendt- og fått innvilget søknad om soning på rusmestringsenheter i tilhørende fengsel. Dette viser hvordan en betydelig gruppe opplever egen livssituasjon som preget av rusproblematikk. Et lite overraskende funn, da tidligere forskning eksplisitt beskriver innsattgruppen som særlig utsatt for nevnte problematikk. (Chandler, Fletcher, Volkow, 2009; Mumola & Karberg, 2004; Bukten, Stavseth, Skurtveit, Kunøe, Lobmaier, Lund & Cluasen, 2016). Den norske levekårsstudie viste eksempelvis hvordan seks av ti innsatte ruste seg aktivt før innsettelse (Friestad & Hansen, 2004). En annen norsk studie, viste konsistente funn, hvor 47 prosent rapporterte daglig bruk og 41 prosent rapporterte månedlig bruk siste halvår før innsettelse (Bukten et al., 2016).

Rus som fenomen er imidlertid ikke av betydning her, og vil ikke diskuteres ytterligere. Det jeg ønsker å tillegge vekt i denne diskusjonen er fedrenes endrede veivalg og prioriteringer, og bakgrunnen for disse. Med andre ord, narkotika er kun et aspekt ved gjeldende endringsprosesser og irrelevant som enkeltstående fenomen. Det er fedrenes endringsprosesser relatert farsrolleidentiteten som har betydning, hvor rusmisbruk vurderes som påvirkende.

Fedrene beskriver prosessen fra innsettelse til innsendt søknad om soning på rusmestringsenhet som indre motivert. Det er likevel tydelig at Kriminalomsorgen arbeider aktivt for å øke innsattes motivering for nevnte rusbehandling. Slik Helsedirektoratet og Kriminalomsorgsdirektoratet (2016) skriver har alle fengselsansatte ansvar for å motivere innsatte med rusmiddelbruk til å søke soning på rusmestringsenheter. Et tilsvarende ansvar pålegges også kommunal- helse- og omsorgstjenesten. Dette tydeliggjør hvordan fedrenes

indre motivasjon for å søke rusbehandling, også kan være påvirket av ytre krefter. Det kan derfor virke uklart, hvorvidt prosessen er indre- eller ytre motivert.

Den tvetydige forklaringen relatert indre- og ytre motivering kan ses i lys av motivasjonsbegrepenes definerings. Indre motivasjon defineres eksempelvis som handlinger utløst av lyst og et autonomt engasjement, altså handlinger utført for å tilfredsstille selve engasjementet og lysten for aktiviteten. Det foreligger altså ingen bakenforliggende årsaker. På den andre siden, viser ytre motivasjon til handlinger utført på bakgrunn av ytre krefter som belønning, etterspørsel og trussel. Med andre ord, en kontrollert motivasjon (Manger, Hetland, Jones, Eikeland, Asbjørnsen, 2020; Reiss, 2012).

Reiss (2012) argumenter imidlertid for at oppdeling av nevnte begreper er ugyldig i en forskningssammenheng. Han vurderer den to-fragmenterte oppdelingen som forenklet, da særlig fordi menneskelige behov og motiveringer er komplekse. Videre argumenterer han for motivasjon som bunnende i en base, hvor den ytre motivasjonen stammer fra den indre og styrker daværende utgangspunkt. Slik jeg vurderer det, er Reiss (2012) tolkning gjeldende for mine informanternes opplevelser. De opplevde en intuitiv motivasjon før innsettelse, og videre en styrket motivasjon ved soning. Den styrkede motivasjonen resulterer i handlinger og aktiviteter som er forneling med målsettingen: Å bli rusfri. Dermed søker de rusbehandling, og flertallet får innvilget plass. Prosessen fra idé til søknad kan trolig også være påvirket av ytre krefter, som motiverende- og veiledende betjenter. Likevel vurderer jeg fedrenes beslutninger i lys av en autonom motivasjon, hvor de selv utøver initiativ til endring og progresjon, fordi dette samsvarer med deres beskrivelser og virkelighetsforståelser.

Soning ved rusmestringsenheter gir økte ressurser og muligheter, sammenliknet med soning på ordinære avdelinger. Fedrene fortalte eksempelvis om flere miljøterapeuter, faste samtalegrupper og andre goder. Beskrivelser som samsvarer med Hjellenes (2006) redegjørelser, hvor ressurser som miljøarbeid, tilbakeføringsarbeid, fysisk aktivitet og helse er særlig fremtredende ved soning på rusmestringsenhet. Dette kan i lys av Reiss (2012) definering vurderes som ytre faktorer som indikerer en ytre motivasjon. De motiveres til endring og en håndtering av gjeldende rusproblematikk. Fedrene fortalte blant annet, hvordan de ansatte «*heiet på*» de og veiledet de «*i riktig retning*».

Slik jeg tolker fedrene, opplevde de ytre faktorer som fremmede for deres motivasjon. De fikk innvilget mer kontakt med omverden og flere rehabiliterende, og terapeutiske virkemidler. Tiltak de opplevde som positive. Dermed kan det sies at tiltakene som gjennomføres ved rustenhetene fremmer motivasjon for endret atferd. En målsetting som er sentral i arbeidet til Kriminalomsorgen (Helsedirektoratet & Kriminalomsorgsdirektoratet, 2016). Likevel, vil jeg igjen presisere at mine funn indikerer en allerede eksisterende indre motivasjon før innsettelse, som resulterer i søknad og videre innvilgede privileger. Privilegiene blir derfor, slik Reiss (2012, s. 153) skriver: «*et middel til mål*». Midlene blir verktøy for å oppnå rusfrihet, og styrker den indre motivasjonen for endring.

I foregående diskusjon har jeg prøvd å fremstille en forståelsesramme bak fedrenes opplevelse av endring og progresjon ved nåværende soningsforhold. De opplevde endringsprosesser, da særlig i forbindelse med rus og kriminalitet. De beskriver prosessen i lys av indre motivasjon, men påpeker også de ytre kreftene som positive. Slik jeg har diskutert, vurderer jeg fedrenes indre motivasjon som rådende. Likevel har de ytre faktorene påvirket, og styrket den allerede eksisterende motivasjonen. En tolkning som samsvarer med empirien og fedrenes reelle beskrivelser. Slik Hjellenes (2006) forklarer, kan det som vist ovenfor, være utfordrende å tyde hva innsattes endring og progresjon bunner i. Hun forklarer at metodene og virkemidlene som anvendes i fengsler, er vanskelig å måle effekten av. På den ene siden kan det være styrt av en egen driv og motivasjon. På den andre siden, kan betjentenes og Kriminalomsorgens arbeid være største pådriver.

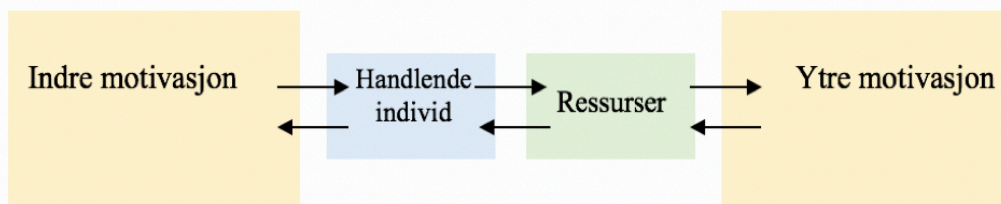
5.4.3 Lovlydig- og rusfri pappa, i lys av Goffmans perspektiv

Fedrenes opplevelse av endring relatert lovlydighet kunne også blitt fortsatt i lys av overnevnte teoretiske perspektiver. Slik jeg vurderer det, vil det likevel være mer interessant å belyse andre teoretiske perspektiver i dette delkapitlet, da dette viser spekteret av forståelsesrammer bak gjeldende fenomen. Følgende drøftelse tar derfor, som nevnt, utgangspunkt i Goffmans (1961) teoretiske perspektiv om «privilegersystemet».

Flere fedre fortalte om endringer i hvem de ønsket å omgås i- og utenfor fengslet. De fjernet seg direkte- eller indirekte fra belastende miljøer, altså miljøer som assosieres med kriminell aktivitet og rusbruk. På den andre siden, fortalte også flere at de avviste det samsvarende miljøet innenfor fengslets rammer. Med andre ord, de ønsket ikke å omgås mennesker som

utviste ønsket å bli i det kriminelle- rusmiljøet. Slik en av fedrene reflekterte, ville en aktiv deltakelse i fengselsmiljøet indikere behovet for å opprettholde to separate roller parallelt, altså rusrollen/kriminellrollen og papparollen. To roller som ble ansett motsettende. Rusrollen var mest fremtredende og dominerende, sammenliknet med papparollen. Av denne forståelsen var det uforenlig å ivareta begge roller. Dermed ble farsrollen opprettholdt og rusrollen opphørte. En endring som virket fremmede for farens farsrolleidentitet, da «*fokuset*» på farsrelaterte aktiviteter og kvaliteter ble styrket. Slik Charles et al. (2019) skriver kan avvisningen av nevnte miljø også skape resiliens. Eksempelvis vil faren muliggjøre en rusfri, lovlydig og tilstedeværende farsrolle ved avvisning av nevnte miljø. Dermed oppnår han resiliens ved avvisning.

I forlengelse fortalte også flere om hvordan de erfarte «*ros*» og «*oppmuntring*» knyttet valget om avvisning av de belastende miljøene, fordi dette ble vurdert som rehabiliterende og indikerte en endringsprosess hos de innsatte.

Figur 2: «*Motivasjonsprosesser*».

Ovennevnte figur er mer generisk, sammenliknet med tidligere figurer. Abstraksjonen viser hvordan fedrenes indre motivasjon resulterer i at de tar ansvar for eget liv, får innvilget privilegier eller ressurser på bakgrunn av endrede veivalg, altså faktorer som indikerer ytre motivasjon. Den ytre motivasjonen styrker igjen den indre. Det er de ytre kreftene jeg vil diskutere videre, i lys av sosiologiske teorier. Som vist ovenfor arbeider Kriminalomsorgen med tilhørende betjenter, for innsattes endringsprosesser og motivering. De ønsker å rehabilitere og reintegrere de innsatte i storsamfunnet, og motvirke nye straffbare handlinger, jf. strgfjl §2. Dette kan forstås i lys av Goffmans (1961) teoretiske perspektiv om «*Privilegersystemet*».

Som skissert tidligere i oppgaven redegjør Goffman (1961) for begrepet «*totale institusjoner*» og dets påvirkning på individenes selvforståelse, identitet og atferd for øvrig. I forlengelse

redegjør han også for begrepet «privilegersystemet». Et system som innehar flere likhetstrekk med høysikkerhetsfengslene jeg har besøkt. Fedrene fortalte eksempelvis om hvordan ønsket atferd ble belønnet, gjennom økte ressurser, ros og oppmuntring. Videre indikerte flere fedre at betjenter innvilget andre uformelle goder, dersom man oppførte seg bra eller opprettholdt en god relasjon med betjentene på avdelingene. Dette kan i lys av Goffmans (1961) perspektiv defineres som «privilegier». Slik han forklarer vil utdelingen av privilegier i et fengselssystem opprettholde samarbeidet mellom innsatt- og ansatt. Et samarbeid som i utgangspunktet ville vært utfordrende, da gruppen burde stått i opposisjon med makten, altså betjentene og Kriminalomsorgen. Tildelingen av privilegier og goder kan dermed fremstå som en maktform, hvor betjentene kontrollerer innsattes atferd gjennom tildelingen av goder for ønsket atferd. Av denne forståelsen vil flere innsatte endre atferd i lys av de forventninger fengslet stiller.

Dermed kan det være svært utfordrende å opprettholde egen identitet, da denne trolig ikke samsvarer med betjentenes og Kriminalomsorgens ønsker. Dette kan forklare den forholdsvis store gruppen innsatte fedre som tidligere hadde rusproblemer, men som nå opplever endring og utvikling. Fedrene integreres i et nytt system med regler og rutiner. Systemet stiller en rekke forventninger og krav og belønner ønsket atferd. For å oppnå aksept, tilhørighet og en adekvat livssituasjon i gjeldende fengsel kan fedrene føye seg i lys av Kriminalomsorgens krav. De blir rusfrie, beskriver en lovlydig fremtid og har generelt sett en «ønsket» atferd. Dette innfrir en rekke gode og privileger og viser på denne måten til en indirekte makt og kontroll. Fedrene kontrolleres indirekte av de privilegier som foreligger (Goffman, 1961). Fedrene blir «institusjonalisert». De oppnår en ny identitet som er motstridende med tidligere selvforståelse, da de tidligere eksempelvis betegnet seg som rusmisbrukende og kriminelle. Av denne forståelsen kan fedrene oppleve en positiv utvikling og endring, som videre resulterer i en tydeligere og sentralisert farsrolleidentitet. I lys av nevnte makroperspektiver, kan det derfor hevdes at fedrenes atferd er styrt av ytre krefter, altså eksterne faktorer som regler, rutiner, forventninger og goder. En tolkning som motsetter forståelsen av endret atferd i lys av indre motivasjon. Likevel et perspektiv som belyser sentrale aspekter ved gjeldende fenomen.

6.0 Avslutning

I dette prosjektet har jeg belyst innsatte fedres perspektiv på egen livsførsel, soningssituasjon og familieliv, med farsrolleidentiteten som hovedvekt. Som påpekt innledningsvis, utgjør innsatte fedre en ikke ubetydelig gruppe i vårt samfunn, men likevel en gruppe og et fenomen som sjeldent belyses i forskningssammenheng, mediebildet og i storsamfunnet for øvrig. Feltet er imidlertid i utvikling, særlig internasjonalt, likevel er Norges forskningsbase fortsatt snever (Clarke et al., 2005). Det politiske bilde er på sin side i utvikling, da særlig relatert tilrettelegging og fokus på familielivet til de berørte av fars straffegjennomføring. Kriminalomsorgen gjennomfører eksempelvis foreldreveiledningsprogrammer, stiller familieleiligheter til disposisjon, har innvilget videosamtale som supplerende kontaktmulighet og vekter «barnets beste» og barnas samværsrett ved alle straffereaksjoner (Hairston, 2002; Kriminalomsorgen, 2022; Sivilombudsmannen, 2020; Hansen, 2016).

Slik prosjektet skisserer, har de norske forholdene vist seg å være relativt sammenfallende med de internasjonale (Clarke et al., 2005; Arditti et al., 2005; Lanskey et al., 2016; Pierce, 2015; Dennison et al., 2017; Dennison & Smallbone, 2015; Martin & Phaneuf, 2018; Dargis & Mitchell-Somoza, 2021; Easterling, 2012; Charles et al., 2019). Dette tyder på at innsatte fedres situerte foreldreskap er et universelt fenomen, som ikke nødvendigvis avhenger av kulturelle premisser og kriminalpolitikk. Innsatte fedre i norske fengsler, reflekterer og erfarer flere av de samme opplevelsene som fedre i andre land. Jeg vil samtidig være forsiktig med å betegne gruppen som homogen, da de representerer et mangfold av individer med ulike bakgrunner, livsførsler, aldersgrupper, etnisiteter og interesser. En slutning som gjenspeiles i empirien, da fedrenes opplevelser er sprikende og ved flere anledninger tvetydige. Deres opplevelser er subjektive og indikerer deres komplekse virkelighetsforståelse. Subjektiviteten kan også gi en forklaring bak de sammenfallende funnene, fordi empirien viser til enkeltindividers opplevelse av et fenomen. Med andre ord, det er ikke mulig å oppdrive eller konstruere forskning som indikerer at enkeltindividers opplevelse er feilslått.

Prosjektet søkte å belyse: «Hvordan opplever innsatte fedre, i norske høysikkerhetsfengsler, egen farsrolleidentitet ved soning?». En problemstilling og et tema som har vist seg å være komplekst og uten et entydig svar. På bakgrunn av prosjekts metodiske tilnærming, var fedrenes perspektiver og refleksjoner hovedfokus i datainnsamlingen. Jeg ønsket å innhente kunnskap om deres livsverden, altså en subjektiv kunnskap. Av denne forståelsen er det

utfordrende å konkludere med et entydig svar, da fedrene opplever egen virkelighet i lys av blant annet sine bakgrunner, evner, tankemønstre og ønsker. På den andre siden, vil jeg også påpeke at utvalgsstørrelsen kan vurderes som en svakhet, da 10 innsatte fedre utgjør en liten gruppe. Jeg vil derfor oppfordre fremtidige forskere til å belyse samsvarende tematikk i et bredere omfang.

Slik diskusjonen viser, og i likhet med Grambo (2000), vil jeg argumentere for at innsatte fedre får opprettholdt sin farsrolleidentitet til en viss grad, ved soning. Den begrenses likevel av de rammer og restriksjoner som foreligger i norske fengsler, da eksempelvis tidsbegrensninger relatert kontakt, sikkerhetsrutiner, avstand til eget hjemsted og det fysiske fraværet. Det er overraskende at Grambos (2000) konklusjoner, argumenter og empiri er like relevant i dag som for 20 år siden. Dette tyder på, slik jeg vurderer det, at forskningsbasen er marginal, da det ikke foreligger nyere prosjekter som berører samsvarende tematikk. På den andre siden, tyder det også på at Kriminalomsorgens utvikling ikke har vært like markant som først antatt. Innsatte fedre beskriver fortsatt flere av de samme utfordringene, opplevelsene og refleksjonene som for 20 år siden.

I lys av forskningsspørsmålet: «Hvordan opprettholdes kontakt med egne barn under straffegjennomføring i fengsel?», har prosjektet vist at fedrene primært benytter besøk, telefoning og videosamtale som kontaktformer. Brev er også et tilgjengelig virkemiddel, men langt mindre brukt. Videosamtalene er som nevnt ett nyere tiltak, og slik empirien viser; et tiltak som oppleves svært positivt og fremmede for far- barn relasjonen. Uavhengig av det supplerende tiltaket, vurderer jeg kontaktmulighetene som betydelig begrenset. Slik fedrene beskrev, var særlig tidsrammen relatert telefoning utfordrende å forholde seg til, da de knapt rakk å si; hei- og –hade. Telefonfrekvensen bør økes for innsatte fedre i norske høysikkerhetsfengsler, da dette kan virke fremmede for både far- og barn. På bakgrunn av fedrene og familienes forskjellige bakgrunner, livsførsler og geografiske avstander, vurderer jeg en økt telefonfrekvens som mer hensiktsmessig enn en økt besøksfrekvens. Telefontid som tiltak er mer kostnadseffektivt og krever mindre koordinering for Kriminalomsorgen, fedrene og familiene. Økt telefontid for fedrene i mitt utvalg, ville gitt bedre muligheter for å «varme opp» tilstrekkelig, innhente nødvendig informasjon om barnas liv og behov og muliggjøre interaksjon utover de trivielle rammene.

Ett av de mer overraskende funnene, var fedrenes opplevelse av innsattgruppen og samhandlingen som utspilte seg her. De beskrev en kultur preget av machoatferd, hegemonisk maskulinitet og en hevdende tone, likevel en kultur de virket lite preget av. Kun én av fedrene hadde direkte fjernet seg fra miljøet, fordi det ble vurdert som uforenlig med en adekvat farsrolleutøvelse. Det resterende utvalget evnet å navigere mellom de ulike rollene som innsatt og pappa. De opptrådte som fedre ved en-til-en interaksjon med andre fortrolige innsatte, alene på cella og ved direkte kontakt med egne barn. Ved andre anledninger opptrådte de som innsatte, altså en atferd som samsvarte med gruppens forventninger. Mine antakelser var her feil, da jeg forventet at innsattkulturen ville påvirke fedrene i deres farsrolleutøvelse og farsrolleidentitet. Det gjorde den ikke, og fengslet kan dermed sies å muliggjøre en familieorientering, da flere fedre utøvde farsrollen ved soning av dom i ett høysikkerhetsfengsel. På den andre siden, kunne jeg også diskutert hvorvidt det er fengslet som muliggjør dette fokuset eller om fedrene selv tar initiativ til å opprettholde sentrale farsrollemerker. Slik jeg vurderer det, og i lys av empirien kan det virke som fengslet tilrettelegger lite for nevnte fokus. Det er fedrene selv som aktivt velger å sette av tid og ressurser til familiære aktiviteter og samtaleemner.

I det videre har prosjektet vist at fedrenes farsrolleidentitet endres og utvikles ved soning, da særlig relatert grensesettende atferd og disiplinering av egne barna. Jeg vil samtidig påpeke en svakhet ved gjeldende funn; hvorvidt og i hvilken grad fedrene var grensesettende før soning er vektlagt for *lite* i intervjusettingen. Det kan derfor problematiseres hvorvidt deres farsrolleidentitet er i endring, da det kan tenkes at flere verken stilte grenser før- eller under soning. Deres utsagn, empirien og tidligere forskning styrker imidlertid tolkning om en identitet i endring (Dargis & Mitchell-Somoza, 2021; Arditti et al., 2005; Easterling, 2012; Charles et al., 2019). Uavhengig av tolkning, oppfordrer jeg andre forskere til å belyse momentet ytterligere. Et prosjekt som belyser fedrenes farsrolleutøvelse før- og under soning vil slik jeg ser det, gi en mer adekvat representasjon av eventuelle endringsprosesser.

En endringsprosess som imidlertid ikke kan problematiseres i lys av tolkning, er fedrenes opplevelse av progresjon og utvikling relatert rus, kriminalitet og farsrollen. Flertallet beskrev nåværende soningsforhold som et vendepunkt, der de var blitt rusfrie, ønsket å avvise kriminelle- miljøer og aktiviteter, samt bli tilstedeværende og «gode fedre». Slik det redegjøres for av Justis- og politidepartementet, viser noe tidligere forskning at:
«rehabilitering ikke fremmes gjennom fengselsopphold. Fengslene er ikke egnet for

rehabilitering – de er tvert i mot en del av problemet ved å selv virke

kriminalitetsproduserende» (Alnæs, 2006, sitert i St.mld. nr 37 (2007-2008), s. 81). Det er derfor overraskende at fedrene i eget utvalg, beskriver fengslene som arena for rehabilitering og progresjon. Utvalgstrekket kan her problematiseres, da Kriminalomsorgen selv har valgt ut informanter. På den ene siden, kan dette tyde på at utvalget er skjevt, da empirien skiller seg fra etablert kunnskap. På den andre siden, kan det også tyde på at feltet er i utvikling og at Norsk kriminalpolitikk og kriminalomsorg muliggjør rehabilitering og endring for de innsatte. En tolkning som bekreftes av annen tidligere forskning, hvor endringsprosesser og utvikling beskrives som tilstede hos flere innsatte (Easterling, 2012; Clarke et al., 2005; Charles et al., 2019; Woldoff & Washington, 2008). Det kan her stilles spørsmål ved hvorvidt progresjonen bør forstås i lys av de innsattes foreldreskap. Har innsatte fedre bedre forutsetninger enn ordinære innsatte uten forsørgerstatus? Det er tydelig at de ankommer fengslet med et annet ansvar og andre forutsetninger, da de innehar en rolle, de med barn ikke har. Rollen og ansvaret opprettholdes gjennom hele soningsperioden, slik også empirien viser. Dette momentet bør studeres ytterligere: Er foreldreskapet rehabiliterende, og forklarer dette den store andelen med opplevelser relatert rehabilitering og progresjon?

Prosjektet har tilført oppdatert kunnskap om innsatte fedres situasjon som far- og innsatt. I sin helhet viser prosjektet at fedrene opprettholder en farsrolleidentitet ved soning, da det foreligger muligheter for jevnlig kontakt og fokus på farsrollen. De begrenses likevel av faktorer innenfor og utenfor fengslet, som barnas alder, reisevei, rutiner og sikkerhetshensyn. Strukturelle forhold som favner under fengselet som institusjon og frihetsberøvelsens innhold. Deres farsrolle blir begrenset som et resultat av deres straffbare forhold og tilhørende straffereaksjon. Det er likevel mulig å tilrettelegge og muliggjøre nye tiltak, forbedringer og utvikling for øvrig. De ønsker tross alt å være «gode fedre» og opplever aktive endringsprosesser og progresjon ved nåværende soningsforhold. Dermed kan straffegjennomføring i fengsel tolkes som forenlig med opprettholdelsen av farsrolleidentiteten. Identiteten fremstår integrert i fedrenes selvforståelser og har en tydelig plassering i deres identitetshierarki. Den endres og modifiseres i lys av den nye hverdagen bak murene, men opphører aldri.

Empirien, tidligere forskning og teoretiske perspektiver viser hvordan barn av innsatte foreldre påvirkes og belastes av foreldrenes straffegjennomføring (Murray et al., 2012; Dennison & Smallbone, 2015; Dennison et al., 2017). Ett moment jeg har belyst i liten grad,

da prosjektet søker å belyse fedrenes perspektiver. Dette er imidlertid et moment jeg håper andre forskere ønsker å belyse. Barn av innsatte foreldre *blir* indirekte «straffet», da de både må forholde seg til pappa i fengsel og erfare det betydelige farsfraværet.

Vi som samfunn, må utvise toleranse og romslighet for ulike menneskers bakgrunner, livsførsler og atferd. Innsatte er også mennesker og mange av de er foreldre. For barna og foreldrenes del, håper jeg vi i fremtiden iverksetter flere tiltak og muliggjør bedre tilrettelegging for denne gruppen. Det er på høy tid at politikerne våre ser behovet og tillegger Kriminalomsorgen økte midler. Slik forbundsleder i Kriminalomsorgens yrkesforbud uttalte ved fremstilling av det nyeste statsbudsjettet: *«Dette budsjettet er ikke tilstrekkelig for å kunne ivareta samfunnsoppdraget på en god måte»* (Larsen, 2021).

Litteraturliste

- Arditti, J. A., Jordan, S.S. & Parkman, T.S. (2005). «It's been hard to be a father»: A qualitative exploration of incarcerated fatherhood. *Fathering a journal of theory research and practice about men as fathers*, 3(3), 267-288. DOI:[10.3149/fth.0303.267](https://doi.org/10.3149/fth.0303.267)
- Arditti, J. A., Lambert-Shute, J. & Joest, K. (2003). Saturday morning at the jail: Implications of incarceration for families and children. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 52(3), 195–204. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2003.00195.x>
- Barneombudet. (2010). *Fengslet familie: erfaringer fra å ha en forelder i fengsel* [Brosjyre]. Barneombudet. <https://www.barneombudet.no/uploads/documents/Publikasjoner/Fagrappporter/Fengslet-familie.pdf>
- Bernburg, J. G., Krohn, M. D. & Rivera, C. J. (2006). Official Labeling, Criminal Embeddedness, and Subsequent Delinquency: A Longitudinal Test of Labeling Theory. *The journal of research in crime and delinquency*, 43(1), 67-88. <https://doi.org/10.1177/0022427805280068>
- Brandth, B. & Kvande, E. (2013). *Fedrekvoten og den farsvennlige velferdsstaten*. Universitetsforlaget.
- Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2012). *Kvalitative metoder: Datainnsamling og analyse*. Gyldendal akademisk.
- Bukten, A., Stavseth, M.R., Skurtveit, S., Kunøe, N., Lobmaier, P., Lund, I.O. & Clausen, T. (2016). *Rusmiddelbruk og helsesituasjon blant innsatte i norske fengsel* (NorMA rapport 2). Senter for rus- og avhengighetsforskning. https://fhi.brage.unit.no/fhi-xmllui/bitstream/handle/11250/2407155/Bukten_2016_Rus.pdf?sequence=3
- Chandler, R. K., Fletcher, B. W. & Volkow, N. D. (2009). Treating drug abuse and addiction in the criminal justice system: improving public health and safety. *American medical association*, 301(2), 183-190. <https://doi.org/10.1001/jama.2008.976>
- Charles, P., Muentner, L. & Kjellstrand, J. (2019). Parenting and incarceration perspectives on father-child involvement during reentry from prison. *Social service review*, 93(2), 218-261. <https://doi.org/10.1086/703446>
- Children of prisoners Europe. (2022, 17. februar). *Fathers in prison*. https://childrenofprisoners.eu/the-issues/fathers-in-prison/?fbclid=IwAR0M4tpMsAL0wuukKmXzaDIBD0S4Pt93T247QFVrOGwfSvxE_a_bxB-yBSHE

- Chui, & Yeung, A. Y. (2016). Understanding the Conspiracy of Silence. *The Prison Journal (Philadelphia, Pa.)*, 96(6), 877–893. <https://doi.org/10.1177/0032885516671921>
<https://doi.org/10.1177/0032885516671921>
- Clarke, L., O'Brien, M., Day, R.D., Godwin, H., Conolly, J., Hemmings, J. & Leeson, T.V. (2005). Fathering behind bars in English prisons: imprisoned fathers' identity and contact with their children. *Fathering a journal of theory research and practice about men as fathers*, 3(3), 221-241. <https://doi.org/10.3149/fth.0303.221>
- Dargis, M. & Michell-Somoza, A. (2021) Challenges associated with parenting while incarcerated: A review. *International journal of enviromental research and public health*, 18 (18), 1-16. <https://doi.org/https://doi.org/10.3390/ijerph18189927>
- Dehli, L. & Imenes, A. G. (2007). Nordmenn - verdens mest konforme folkeferd? *Tidsskrift for Norsk psykologforening*. <https://psykologtidsskriftet.no/fagessay/2007/01/nordmenn-verdens-mest-konforme-folkeferd>
- Dennison, S. & Smallbone, H. (2015). You can't be much of anything from inside': The implications of imprisoned fathers 'parental involvement and generative opportunities for children's wellbeing. *Law in Context*, 32, 61-85. <https://web.p.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=a6407aff-6ab6-43ff-9cea-b9fd27adca72%40redis>
- Dennison, S., Smallbone, H. & Occhipinti, S. . (2017). Understanding How Incarceration challenges Proximal Processes in Father-Child Relationships: Perspectives of Imprisoned Fathers. *Journal of developmental and life-course criminology*, 3, 15-38. <https://link.springer.com/article/10.1007/s40865-017-0054-9>
- Dennison, S., Stewart, A. & Freiberg, K. (2013). A prevalence study of children with imprisoned fathers: annual and lifetime estimates. *The Australian Journal of Social Issues*, 48(3), 339–362. <https://doi.org/10.1002/j.1839-4655.2013.tb00286.x>
- Dyer, W. J. (2005). Prison, fathers, and identity: A theory of how incarceration affects men's paternal identity. *Fathering*, 3(3), 201. doi: <http://dx.doi.org/10.3149/fth.0303.201>
- Dyer, W.J., Pleck, J.H. & McBride, B.A. (2012). Imprisoned fathers and their family relationships: A 40-year review from a multi-theory view. *Journal of family theory & review*, 4(1), 20-47. <https://doi.org/10.1111/j.1756-2589.2011.00111.x>
- Easterling, B.A. (2012). *Parenting behind bars: A qualitative study of incarcerated mothers* [Doktorgradsavhandling, Universitetet i Tennessee]. https://trace.tennessee.edu/utk_graddiss/1408/
- Forskningsetiske komiteene. (2019, 23. mai). *Veiledning for*

- forskningsetisk og vitenskapelig vurdering av kvalitative forskningsprosjekt innen medisin og helsefag.* <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/med-helse/vurdering-av-kvalitative-forskningsprosjekt-innen-medisin-og-helsefag/>
- Friestad, C. & Hansen, L.S. (2004). *Levekår blant innsatte* (FAFO-rapport 429). Forskningsstiftelsen FAFO.
<https://www.nsd.no/data/individ/publikasjoner/NSD1478FAFO.pdf>
- Goffman, E. 1992. *Vårt rollespill til daglig: en studie i hverdagslivets dramatikk*, Pax.
- Goffman, E. 1967, *Anstalt og menneske: Den totale institution socialt set*, Jørgen Paludans Forlag.
- Grambo, B.C. (2000). *Far og fange* [Doktorgradsavhandling, Universitet i Oslo].
<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/22523/2210.pdf?sequence=1>
- Hairston, C.F. (2002). Fathers in Prison. *Marriage & Family Review*, 32(3-4), 111–135.
https://doi.org/10.1300/J002v32n03_07
- Hansen, G.V. (2016). Pappaopplæring i fengsel – økt kompetanse for farsrollen? *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 13(3), 232-241. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3010-2016-03-06>
- Helse- og kriminalomsorgsdirektoratet. (2016). *Veileder for rusmestringsenhetene [Veileder]*.
https://www.helsedirektoratet.no/produkter/_attachment/inline/54b7b100-9415-4bc0-993e-66175a4cd4c1:5537f215b0ba85ca4a0159612413ab7450b23467/Helse-%20og%20omsorgstjenester%20til%20innsatte%20i%20fengsel%20%E2%80%93%20Veileder.pdf
- Hjellenes, S. (2006). Totale trekk ved fengsel og fengsling. I E. Larsen (Red.) *Fengslet som endringsarena: bok for fengselsbetjenter* (s. 118-147). Kriminalomsorgens utdanningssenter.
- Kitterød, R.H. & Lyngstad, J. (2006). *Mest samvær blant ressurssterke fedre? Betydningen av inntekt og utdanning for samværsfedres kontakt med barna*. Statistisk sentralbyrå.
https://ssb.brage.unit.no/ssb-xmlui/bitstream/handle/11250/181099/rapp_200635.pdf?sequence=1
- Kriminalomsorgens yrkesforbund (2021, 12. oktober). *Pressemelding: forslag til statsbudsjettet 2022*. Kysiden. <https://kysiden.no/pressemelding-forslag-til-statsbudsjettet-2022/>
- Kriminalomsorgsdirektoratet. (2022, 2. januar). *Besøk, telefon og post*. Kriminalomsorgen
<https://www.kriminalomsorgen.no/besoek-brev-og-telefoni.527945.no.html>
- Kriminalomsorgsdirektoratet. (2022, 12. januar). *Pappa i fengsel*. Kriminalomsorgen.

- <https://www.kriminalomsorgen.no/pappa-i-fengsel.535901.no.html>
- Kriminalomsorgsdirektoratet. (2022, 7. mars). *Straff i fengsel*. Kriminalomsorgen. <https://www.kriminalomsorgen.no/straff-i-fengsel.516314.no.html>
- Kriminalomsorgsdirektoratet. . (2022, 7. mars). *Type fengsel og soningsformer*. Kriminalomsorgen. <https://www.kriminalomsorgen.no/type-fengsel-og-sikkerhetsnivaa.516316.no.html>
- Kriminalomsorgsdirektoratet. (2022, 14 mars). (2022, 14. mars). *Nøkkeltall for Kriminalomsorgen – Februar*. NTB kommunikasjon. <https://kommunikasjon.ntb.no/pressemelding/nokkeltall-fra-kriminalomsorgen---februar?publisherId=17847130&releaseId=17928430>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal akademisk
- Lanskey, C., Lösel, F., Markson, L. & Souza, K. (2016). Children's contact with their imprisoned fathers and the father-child relationship following release. *Families, relationships and societies*, 5(1), 43-58. <https://doi.org/10.1332/204674314X14037881746154>
- Loper, A. B., Carlson, L. W., Levitt, L. & Scheffel, K. (2009). Parenting Stress, Alliance, Child Contact, and Adjustment of Imprisoned Mothers and Fathers. *Journal of Offender Rehabilitation*, 48(6), 483–503. <https://doi.org/10.1080/10509670903081300>
- Manger, T., Hetland, J., Jones, L. Ø., Eikeland, O. J. & Asbjørnsen, A. E. (2020). Prisoners' academic motivation, viewed from the perspective of self-determination theory: Evidence from a population of Norwegian prisoners. *International Review of Education*, 66(4), 551–574. <https://doi.org/10.1007/s11159-020-09855-w>
- Martin, J.S. & Phaneuf, S.W. (2018). Family visitation and its relationship to parental stress among jailed fathers. *The Prison Journal*, 98(6), 738–759. <https://doi.org/10.1177/0032885518812107>
- Meld. St. 12 (2014-2015). *Utviklingsplan for kapasitet i kriminalomsorgen*. Justis- og beredskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/7fcd260d2f1f44e8b26df955192a01fd/no/pdfs/stm201420150012000dddpdfs.pdf>
- Mumola, C. J. & Karberg, J. C. (2006). *Drug use and dependence, state and federal prisoners, 2004* (Special report). Bureau of justice statistics. http://arc-associates.net/yahoo_site_admin/assets/docs/bjs_DrugUseDepend-sfp2004.35225503.pdf
- Murray, J., Farrington, D.P. & Sekol, I. (2012). Children's antisocial behavior, mental health,

- drug use, and educational performance after parental incarceration: A systematic review and meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 138(2), 175-210.
<https://doi.org/10.1037/a0026407>
- Pierce, M.B. (2015). Male inmate perceptions of the visitation experience: Suggestions on how prison can promote inmate-family relationships. *The prison journal*, 95(3), 370-396. <https://doi.org/10.1177/0032885515587471>
- Poehlmann, J., Dallaire, D., Loper, A. B., & Shear, L. D. (2010). Children's Contact With Their Incarcerated Parents. *The American Psychologist*, 65(6), 575–598.
<https://doi.org/10.1037/a0020279>
- Postholm, M.B. (2010). *Kvalitativ metode: En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier* (2. utg.). Universitetsforlaget
- Prop. 36 L (2020-2021). *Midlertidig lov om endringer i straffegjennomføringsloven (tiltak for å avhjelpe negative konsekvenser av covid-19)*. Justis- og beredskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/973fc992e07043d38985843b256e1b75/no/pdfs/prp202020210036000dddpdfs.pdf>
- Reiss, S. (2012). Intrinsic and extrinsic motivation. *Society for the teaching of psychology*, 39(2), 152-156. <https://doi.org/10.1177/0098628312437704>
- Sigsgaard, E. (2003). *Kjeft: Et oppgjør med kjeftepedagogikken*. Pedagogisk forum.
- Sivilombudsmannen. (2021). *Undersøkelse under OPCAT-madatet: Ivaretagelse av innsatte i fengsel under covid-19 pandemien*. (Sivilombudsmannens undersøkelse). Sivilombudet. <https://www.sivilombudet.no/wp-content/uploads/2020/06/Innsattes-forhold-i-fengsel-under-covid-19.pdf>
- Skaug, T. (2017). *Skuddsikker*. Musixmatch.
<https://www.musixmatch.com/lyrics/Trygve-Skaug/Skuddsikker>
- St.meld. nr. 37 (2007-2008). *Straff som virke - mindre kriminalitet – tryggere samfunn*. Justis- og politidepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/d064fb36995b4da8a23f858c38ddb5f5/no/pdfs/stm200720080037000dddpdfs.pdf>
- Stets, J. E. & Serpe, R. T. (2013). Identity theory I J. DeLamater & A. Ward (Red.), *Handbook of social psychology* Springer, Dordrecht https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-94-007-6772-0_2
- Sykes, G. M. & Messinger, S.L. (1960). The inmate social system. *Theoretical studies in social organization of the prison*, 5-19.
- Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis : innføring i vitenskapsfilosofi for*

helse- og sosialfag. Gyldendal akademisk.

Tjora, A. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder I praksis* (4. utg.). Gyldendal akademisk.

Ugelvik, T. (2011). *Fangenes friheter: makt og motstand i et norsk fengsel*.

Universitetsforlaget.

Ugelvik, T. (2014). Paternal pains of imprisonment: Incarcerated fathers, ethnic minority masculinity and resistance narratives. *Punishment & Society*, 16(2), 152–168.

<https://doi.org/10.1177/1462474513517020>

Vollan, M. (2016). «Mot normalt»? *Tidsskrift for strafferett*, 16(3), 447-461.

<https://doi.org/10.18261/issn.0809-9537-2016-04-06>

Woldoff, R.A. & Washington, H.M. (2008). Arrested Contact: The Criminal Justice System, Race, and Father Engagement. *The Prison Journal*, 88(2), 179-206.

<https://doi.org/10.1177/0032885508319154>

Ystanes, V. & Ugelvik, T. (2020). ‘They Tell Me I’m Dangerous’: Incarcerated Mothers, Scandinavian Prisons and the Ambidextrous Penal–Welfare State. *British Journal of Criminology*, 60(4), 892–910. <https://doi.org/10.1093/bjc/azz082>

